

William Faulkner

Pe patul de moarte

(„As I Lay Dying”, 1930)

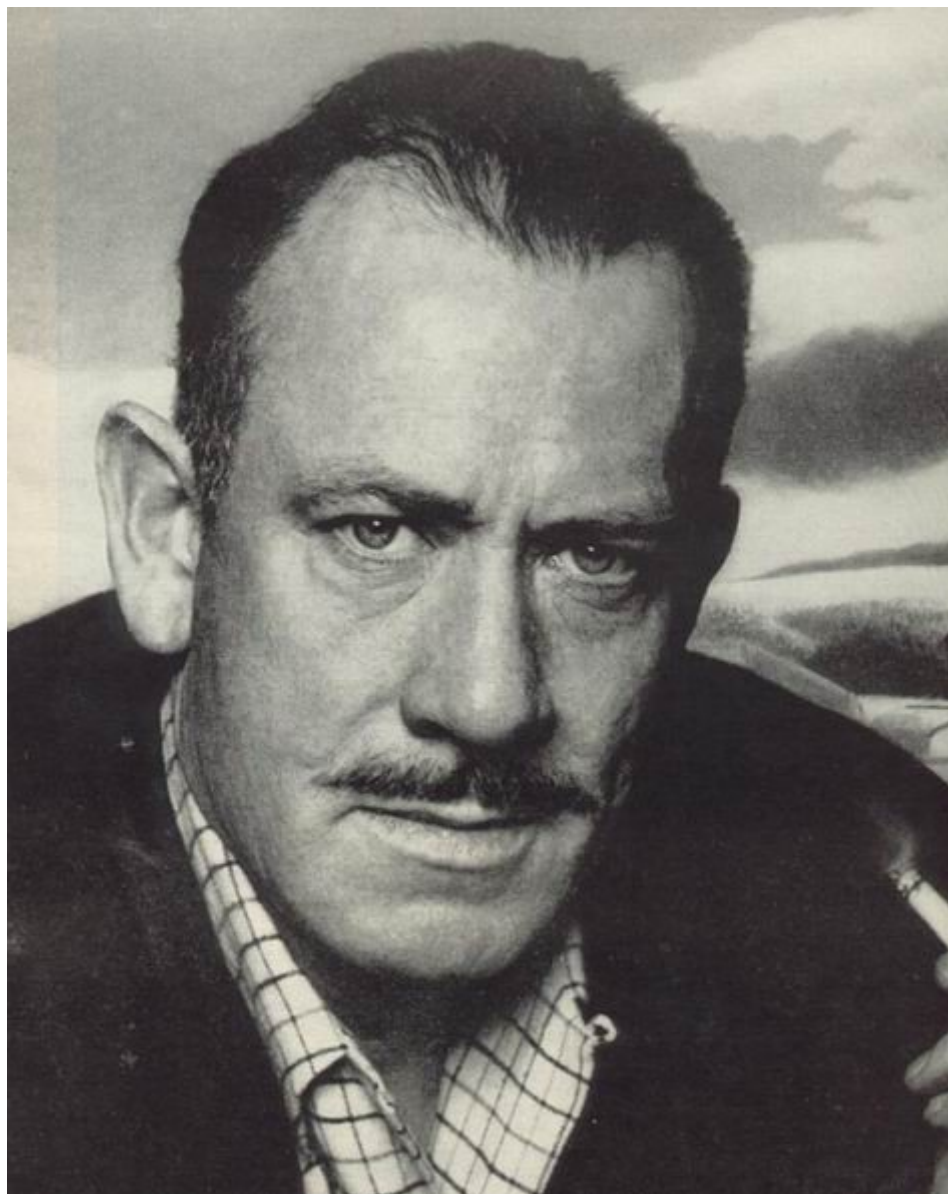
Traducere de Horia-Florian Popescu și Paul Goma

**WILLIAM
FAULKNER**

Pe patul de moarte

Redactarea versiunii eBook: Cosimo, ianuarie 2013
- versiune definitivă -
Editura Cartea Românească, 1972

Cuprins:

William Faulkner

Darl

Cora

Darl

Jewel

Darl

Cora

Dewey Dell

Tull

Anse

Darl

Peabody

Darl

Vardaman

Dewey Dell

Vardaman

Tull

Darl

Cash

Vardaman

Tull

Darl

Cash

Darl

Vardaman

Darl

Anse

Darl

Anse

Samson

Dewey Dell

Tull

Darl

Tull

Darl

Vardaman

Tull

Darl

Cash

Cora

Addie

Whitfield

Darl

Armstid

Vardaman

Moseley

Darl

Vardaman

Darl

Vardaman

Darl

Vardaman
Darl
Cash
Peabody
MacGowan
Vardaman
Darl
Dewey Dell
Cash

Lui HAL SMITH

Darl

Jewel și cu mine venim de la câmp, călcând pe potecă în șir indian. Deși merg înaintea lui cu cincisprezece picioare, cineva care ne-ar privi dinspre magazia de bumbac ar vedea, cu un cap deasupra mea, pălăria de paie, veche și hărtănită a lui Jewel.

Poteca, netezită de umblet și coaptă de dogoarea lui Cuptor ca o cărămidă, alunecă printre tarlalele verzi de bumbac până la magazia de bumbac din mijlocul câmpului, unde cotește și o înconjoară pe după cele patru colțuri rotunjite și o ia din nou peste câmp, șlefuită sub pași.

Magazia de bumbac e din bârne grosolane, dintre care lipitura a căzut de mult. Pătrată, cu acoperișul într-o apă, spart, se lasă-ntr-o rână, paragină pustie și licăritoare în lumina soarelui, cu câte o fereastră largă, pe firul potecii, în cei doi pereți opuși. Când ajungem, eu cotesc și țin cărarea ce înconjoară magazia. Jewel, cinșpe picioare-ndărătul meu, privind drept înainte, trece prin fereastră dintr-un singur pas. Privind țintă drept înainte, cu ochii lemnii pe obrazul de lemn, străbate dușumeaua din patru pași, cu gravitatea țepănană a unui tutungiu indian în salopetă peticită și însuflețit doar de la brâu în jos, și, dintr-un singur pas, trece prin fereastra opusă, din nou în potecă, chiar când eu dau colțul. În șir indian și la distanța de cinci picioare, de astă dată Jewel în față, o ținem tot pe potecă, în sus, spre poalele râpei.

Căruța lui Tull e lângă izvor, priponită la stănog, cu hățurile înfășurate pe speteaza leagănului. Leagănul e de două locuri. Jewel se oprește la izvor și ia tigva de pe craca de salcie și bea. Trec de el și urc poteca și încep să aud fierăstrăul lui Cash.

Când ajung pe creastă, Cash nu mai taie la fierăstrău. În picioare, pe un morman de așchii, îmbucă două scânduri. Între fibrele întunecate carnea lor e galbenă ca aurul, ca aurul moale și poartă pe canturi, în unduiri line, urmele teslei: bun dulgher, Cash.

Ține pe capră cele două scânduri îmbucate pe canturi, a patra parte din ladă. Îngenunchează, ochește în lungul muchiilor, apoi le lasă mai jos și ia tesla. Bun dulgher. Addie Bundren nu-și putea dori o ladă mai bună în care să se odihnească. Asta are să-i dea tărie și alinare. Apuc spre casă, urmărit de Tșșșuc Tșșșuc
Tșșșuc al teslei. Tșșșuc

Cora

Și-așa că am pus ouăle de-o parte și ieri am copt. Și cozonacii mi-au ieșit tocmai bine. Noi, în mare parte, din păsări trăim. Bune ouătoare, atâtea, puține câte ne-au mai rămas după oposumi și altele. Și șerpilor, vara. Un șarpe-ți pătrunde-n coteț mai iute ca orice.

Și-așa că, după ce era cât p-aci să ne coste mult mai mult decât credea domnul Tull, și după ce-am promis că ieșim la socoteală cu diferența la numărul de ouă, a trebuit să fiu mai atentă ca oricând, fiindcă eu mi-am pus obrazul ca să le luăm... Și-am fi putut ține păsări mai ieftine, dar, de, așa am făgăduit, cum mi-a zis domnișoara Lawington, când m-a sfătuit să fac rost de-o rasă bună, fiindcă însuși domnul Tull e de părere că un bun soi de vaci ori de porci cu timpul își scoate banii. Și-așa că, pierzând atâtea, nu ne-a mai dat mâna să folosim noi înșine ouăle, fiindcă n-aș fi suportat să mă mustre domnul Tull, când eu mi-am pus obrazul pentru ele. Și-așa că, atunci când domnișoara Lawington mi-a zis de cozonaci, m-am socotit că-i pot coace eu și să câștig deodată de-ajuns ca să sporesc valoarea netă a cârdului cu echivalentul a două capete. Și că, dacă pun de-o parte câte-un ou, câte-un ou, chiar ouăle n-or să ne coste nimic. Și săptămâna asta s-au ouat așa de bine, că nu numai c-am pus de-o parte destule ouă ca să facem cozonaci, bașca de ce ne legaserăm să vindem, dar am pus de-o parte destule, că făina și zahărul și lemnele n-or să ne coste nimic. Și-așa că ieri am copt, mai cu grijă decât am copt vreodată-n viața mea și cozonacii mi-au ieșit tocmai bine. Da' când ne-am dus azi-dimineața la oraș, domnișoara Lawington mi-a zis că doamna s-a răzgândit și că nu mai are de gând să dea serata, cum spusese.

„Oricum, trebuia să ia cozonacii”, zice Kate.

„Bine”, zic, „acum socotesc că n-a avut niciodată trebuință de ei.”

„Trebuia să-i ia”, zice Kate. „Da’ cucoanele de oraș, alea bogatele, le dă mâna să se răzgândească. Alor săraci nu.”

Bogăția n-are preț în ochii Domnului, căci El vede ce-i în suflet. „Poate-i vând sâmbătă, la târg”, zic. „Chiar că mi-au ieșit bine.”

„Nu capeți doi dolari de bucată”, zice Kate.

„Da-i ca și cum nu m-ar costa nimic”, zic. „Le-am pus de-o parte și din ele o duzină am dat-o pe zahăr și pe făină. E ca și cum nu m-ar costa nimic, fiindcă chiar și domnul Tull își dă seama că ouăle puse de-o parte erau bașca de ce ne-am legat să vindem, așa că-i ca și cum le-am fi găsit ori ni le-a dăruit careva.”

„Trebuia să ia cozonacii ăia, după ce că mai și-a dat cuvântul”, zice Kate. Domnul vede ce-i în suflet. Dacă-i voia Lui ca unii oameni să aibă o părere despre cinste și alții alta, nu-i treaba mea să-i cercetez voia.

„Socotesc că n-a avut niciodată trebuință de ei”, zic. „Și chiar că mi-au ieșit bine.”

Plapuma-i trasă până sub bărbie, așa, arșiță cum e, doar mâinile amândouă și obrazul afară. E sprijinită de pernă, cu capul înălțat, ca să poată vedea afară, pe fereastră și-l auzim de fiecare dată când apucă fierăstrăul ori tesla. De-am fi surzi, uitându-ne la obrazul ei, aproape l-am auzi și vedea. Obrazul i-i atât de veștejit, că oasele împung pielea în muchii albe. Ochii i-s ca două lumânări când, sub privirea ta, se scurg în găvanele de fier ale sfeșnicelor. Dar mântuirea și iertarea veșnică nu pogoară asupra-i.

„Mi-au ieșit tare frumos”, zic. „Da’ nu ca prăjiturile de le cocea Addie.” După fața de pernă poți să-ți dai seama cum spală și cum calcă fata aia, dacă și ăsta se mai cheamă călcat. Măcar asta să-i arate cât de oarbă a fost, că zace acolo, la cheremul și bunu-plac a patru bărbați și-un zdrahon de fată. „Nu-i femeie-n ținut să se-ntreacă la copt cu Addie Bundren”, zic. „Un lucru-i sigur, de s-ar scula de pe boală și-ar coace iară, cozonacii noștri n-ar avea nicio căutare.” Sub plapumă nu-i mai mult decât o mogâldeată cât un cristei și singurul semn după care știi că răsufală e foșnetul saltelei umplute cu păstăi. Nici părul de pe tâmplă nu i se clintește, chiar cu fata aia de stă drept deasupra ei și-i face vânt cu evantaiul. Pe

când ne uităm la ea, trece evantaiul dintr-o mână-ntr-alta, fără să contenească din mișcare.

„O fi dormind?” șoptește Kate.

„Ba se uită la Cash, colo”, zice fata. Auzim fierăstrăul în scândură. Aduce cu sforăitul. Eula se răsuțește pe cufăr și se uită afară, pe fereastră. Mărgelele-i vin tare frumos la pălăria aia roșie. N-ai zice c-a dat pe ele doar douășcinci de cenți.

„Trebuia să ia cozonacii ăia”, zice Kate.

Sigur că banii mi-ar fi prins bine. Da-i ca și cum nu mă costă nimica, afară de copt. Pot să-i spun că oricui i se poate întâmpla să dea chix, numai că nu toți scapă dintru aceasta fără de pată, așa am să-i spun. Că nu oricine-i în stare să-și înghită greșelile, așa am să-i spun.

Vine cineva pe sală. E Darl. Nu se uită-năuntru când trece prin dreptul ușii. Eula îl urmărește cum trece și cum dispare din privire către spatele casei. Mâna i se înalță, atinge ușor mărgelele, apoi părul. Când își dă seama că mă uit la ea, privirea i se stinge.

Darl

Taica și Vernon stau pe prispa din spate, taica împinge tutunul de pe capacul tabacherii pe buza de jos pe care-o ține ținută între degetul mare și mijlociu. Ei se uită-n jur, pe când eu străbat prispa și scufund tigva în găleată și beau.

„Unde-i Jewel?” zice taica. Pe când eram copil, am descoperit întâia oară ce gust minunat are apa după ce-a stat o vreme în găleată de cedru. Rece și iute, nițel tămâiată, cum miroase vântul fierbinte de iulie printre cedri. Pe puțin șase ceasuri să stea și s-o bei din tigvă. Apa n-ar trebui niciodată băută din fier.

Și noaptea e și mai bine. De obicei, stăteam pe sală, întins pe-o saltea de paie și așteptam, până ce-i auzeam pe toți că dorm și atunci puteam să mă ridic și să mă duc iar la găleată. Era neagră totdeauna, polița neagră și ea, oglinda liniștită a apei o deschizătură în nesfârșit, rotundă, prin care, înainte de a o tulbura, trezind-o cu căucul, puteam să văd o stea ori două, poate în găleată și poate în căuc, o stea ori două, înainte să beau. Apoi am crescut, m-am făcut mai mare. Atunci am început să aștept să se ducă la culcare cu toții, ca să pot sta întins, cu poalele cămășii sumese, auzindu-i cum dorm, simțindu-mă fără să mă ating, simțind cum tăcerea de răcoare îmi adie peste mădulare și întrebându-mă dacă acolo, în întuneric, e Cash, făcând și el asta, ori poate că el o făcea de vreo doi ani, înainte ca eu s-o fi putut dori ori să fiu în stare s-o fac.

Taica are labele picioarelor vătămate rău, degetele mari chircite și-ncârligate și noduroase și nicio unghie la degetele mici, de când era băiat, de la munca grea și în umezeală și cu încălțări făcute în casă. Lângă scaun, bocancii lui butucănoși. Parc-ar fi ciopliți din fontă cu un topor bont. Vernon a fost la oraș. Nu-i știu să se fi dus vreodată la oraș în salopetă. Nevastă-sa, zice lumea. Înainte a fost învățătoare.

Arunc pe jos ce-a mai rămas în tîgvă și mă șterg la gură cu mîneca. Are să plouă înainte să se lumineze de ziuă. Poate chiar înainte de se-ntunecă. „Jos, la grajd”, zic. „Înhamă.”

Acolo, jos, hârjonindu-se cu calu ăla. O să treacă prin grajd către pășune. Calul nu se vede: e-acolo-n deal, printre puieții de pin, unde-i răcoare. Jewel fluieră o dată și ascuțit. Calul sforăie, atunci Jewel îl vede cum îi scapără culorile, țipător, în umbra frunzișului, albastră. Jewel fluieră din nou. Calul vine, își dă drumul pe povârniș la vale, cu picioarele-nțepenite și-și ciulește și-și scutură urechile și-și rostogolește ochii ceacări și se oprește, frînt, la vreo douăzeci de pași de Jewel, ponciș, pândindu-l cu capul răsucit și încordat ca o pisică.

„Poftiți, domnule”, zise Jewel. Calul se mișcă. Își mișca pielea iute-iute și și-o-ncrețește și limbi involburate pâlpaie ca tot atâtea flăcări. Dă un galop scurt și ocolit, scuturându-și coama și plesnind din coadă și bolovănind ochii și se oprește iar, înțepenit pe copite, pândindu-l pe Jewel. Jewel se duce ață la el, cu mâinile lipite de coapse. Fără picioarele lui Jewel, ei doi par, în soare, două figuri cioplite pentru un tablou *sauvage*.

Când Jewel e gata să-l atingă, calul se-nalță pe picioarele dindărăt și cu cele din față bate înspre Jewel. Apoi Jewel e-nconjurat de o aureolă scânteietoare de copite ca de o părere de aripi; printre ele și sub pieptul umflat al calului, el se mișcă în unduiri fulgerătoare de șarpe. Pentru o clipă, înainte să simtă în brațe smucitura, își vede trupul desprins de pământ, orizontal, șfichiuind ca un șarpe aerul, până ce nimerește nările calului și atinge iar pământul. Atunci rămân în nemișcare, împietriți, înspăimântați, calul tras îndărăt, proptit pe picioare țepene și tremurânde, cu botul în pământ; Jewel, bine înfipt în călcâie, taie cu o mână răsufierea calului, cu cealaltă îl bate pe gât ușurel, drăgăstos și-ndelung și-l înjură crunt și spurcat.

Stau încleștați și înfricoșători ca ciopliți în piatră, calul tremură și geme încetișor. Și-apoi Jewel e pe spinarea lui. Se-azvârle printr-o răsucire scurtă și șerpuită ca plesnetul de bici, trupul lui e jumate-n aer, jumate una cu calul. Pentru încă o clipă, calul

rămâne înțepenit, cu botul în pământ, înainte de a țâșni în galop. Coboară dealul în salturi frânte, de să-și rupă spinarea, cu Jewel deasupra, înfipt ca o lipitoare, până la zaplaz, unde se oprește, rupt, înfipt în copite, adunat, gata s-o ia din nou la goană.

„Brava”, zice Jewel, „ho, acu, că ți-o fi de-ajuns.”

La grajd, Jewel își dă drumul de pe cal din mers. Calul pătrunde-n boxă, Jewel după el. Fără să se uite-napoi, calul zvârle spre el și copita izbește-n perete cu detunătură de pistol. Jewel îi trage un picior în burtă; calu-și frânge capul pe spate, ars de durere; Jewel îl pocnește cu pumnul peste ochi și se strecoară și urcă pe iesle. Atârnat de leăturile fânarului, se apleacă și cată cu privirea peste marginea boxei și prin ușa deschisă. Cărarea-i pustie; de-aici nu poate nici măcar s-audă fierăstrăul lui Cash. Se cațără sus, smulge în grabă fânul și-l aruncă cu brațul și-l îndeasă-n iesle.

„Crapă”, zice. „Fă să piară fânu-ăsta afurisit, acu, cât îl ai su’ bot. Băăă, scârbă burduhănoasă, talanule, bă băiatule”, zice.

Jewel

D-aia fin'că șade-acolea, drept sub geam și ciocăne și hârjâie la scârba aia de ladă. Acolea, unde ea tre' să-l vază. Unde fiecă strop de aer de-l trage-i plin de bocănit și hârjâit, unde ea poa' să-l vază cum zice: Uite-o. Uite ce faină ți-o fac. I-am zis să se care-n altă parte. I-am zis, ce Dumnezeu, vrei s-o vezi în ladă. Îi ca atuncea de erea el copil și ea zicea că, să aibe ceva îngrășământ, ar sădi nește flori și-atuncea el a pus mâna pe tava de pâine și s-a dus cu ea la grajd și s-a-ntors cu ea plină de bălegar.

Și-acu și ăștialanții, de stă acoloa, ca corbii. Așteaptă și dă din evantaie. C-am zis, că nu mai stai, odată, dracu, din tăiat și ciocănit la lada aia, care să poată omu dormi-n liniște și mâinile ei de zac peste plapumă ca două rădăcini de la defrișări de-ai încercat să le speli și geaba, că nu se curăță. De-aici văz evantaiu și brațu lu Dewey Dell. C-am zis, măcar de-ai lăsa-o-n pace. Și ferestrău hârâie și ciocanu' bocăne și prea de tot iute se vântură aeru peste fața ei, de nu-l mai poți trage-n piept când ești ostenit și scârba-aia de teslă rupe așchii-așchii. Așchii-așchii rupe. Rupe așchii-așchii, de care cum vine pe drum tre' să s-oprească și s-o vază și să zică că ce dulgher a-ntâia-i. De eream io când Cash a bușit după biserica-aia și de eream io când taica a zăcut care-a căzut lemnele alea peste el, păi nu s-ar mai egzista să vie-nuntru orișice scârbă de cine-nime din ținut să se-nhoalbe la dânsa care, de egzist-un Dumnezeu pe lumea asta, la ce dracu mai e bun. Și-am fi numa io și dânsa, p-un deal mare și io să prăval la bolovani, de vale, peste mutrele la ăștia, care-i iau și dau cu ei de-a azvârlita, devale, și mutre și dinți și tot felu, pe legea mea, pân'ce dânsa s-a liniștit și nu scârba aia de teslă de rupe așchii-așchii. Așchii-așchii rupe și ne-am ogoi.

Darl

Ne uităm la el cum dă colțul și urcă treptele. Nu ne bagă-n seamă. „Ești gata?”, zice.

„Dacă te-ai hotărât”, zic. Zic „Așteaptă”. Se oprește și se uită la taica. Vernon scuiță, fără să se clinească. Scuiță cu precizie cuviincioasă și chibzuită în praful bășicat de sub prispă. Taica își freacă încetinel mâinile de genunchi. Privirea i se pierde în depărtare, dincolo de creasta povârnișului, hăt, peste câmp. Jewel îi aruncă în treacăt o privire și se duce la găleată și bea din nou.

„Silă mi-i de șovăială ca la nime altu”, zice taica, „Înseamnă trei dolari”, zic. Pe gheb, cămașa lui taica nu-i așa de ieșită de soare ca-n rest. Nicio pată de sudoare pe cămașa lui. Niciodată n-am văzut vreo pată de sudoare pe cămașa lui. Odată, demult, când avea douăjdoi de ani, s-a-mbolnăvit lucrând în soare și spune la toată lumea că, de mai asudă o dată, moare. Mă tem că o și crede.

„Da dacă n-o mai duce pân' vă-ntoarceți”, zice. „O să fie dezamăgită.”

Vernon scuiță-n praf. Sigur, o să plouă până-n zori.

„Ea se bazează pe asta”, zice taica. „O să vrea să plece pe moment. O știi io. I-am făgăduit că țin catării și căruța aci, gata de drum și ea se bazează pe asta.”

„În cazul ăsta o s-avem sigur nevoie de aști trei dolari”, zic. El se uită peste câmp, pierdut și-și freacă mâinile de genunchi. De când și-a pierdut dinții, ori de câte ori cade pe gânduri, gura îi pulsează, fleșcăită, domol și fără odihnă. Barba de pe fălci, nerasă, țepoasă, îi dă înfățișarea câinilor ăloră bătrâni. „Mai bine te-ai hotărât mai curând, să putem ajunge acolo și să și-ncărcăm, până dă întunericul”, zic.

„Maica nu-i chiar așa de bolnavă”, zice Jewel. „Și mai ține-ți fleanca, Darl.”

„Chiar așa”, zice Vernon. „Parcă-i mai bine azi decât toată

săptămâna. Cam pe când tu și cu Jewel o să fiți înapoi, o să se-ntremeze.”

„’Mneata tre’ să știi”, zice Jewel. „’Mneata tot pe-aci ai fost, s-o vezi. ’Mneata ori ai ’mneatale.” Vernon se uită la el. Ochii lui Jewel par ca lemnul galben pe obrazul injectat. E cu un cap mai înalt ca oricare dintre noi, totdeauna a fost. Le-am spus că de-aia l-a biciuit și l-a dezmiertat maica mai mult. Pentru că tot prin jurul casei se-nvârtea și tândălea mai mult. De-aia i-a și zis Jewel¹, le-am spus.

„Ține-ți gura, Jewel”, zice taica, da-i ca și cum n-ar prea asculta. Se uită, hăt, departe, peste câmp și-și freacă genunchii.

„Ai putea să te-mprumuți de la Vernon de catâri și te-om prinde noi din urmă”, zic. „Dacă nu ne-așteaptă.”

„Da mai ține-ți scârba aia de gură”, zice Jewel.

„O să vrea să meargă cu-ai noștri”, zice taica. Își freacă genunchii: „N-a egzistat om să-i fie mai silă de asta.”

„Zace acoloa, cu ochii la Cash, cum tot cioplește la scârba aia de...”, zice Jewel. O zice aspru, sălbatic, dar nu zice cuvântul. Ca un copil, pe-ntuneric, care vrea să-și țină firea și deodată tace, înspăimântat de propriu-i glas.

„Ea a dorit asta, așa cum vrea să meargă cu căruța noastră proprie”, zice taica. „Are să s-odihnească mai în pace dacă știe ea că-i una bună, făcută pentru ea, aparte. Totdeauna a fost ea o femeie mai aparte. Asta o știți bine.”

„Atunci fă-o mai aparte”, zice Jewel. „Da cum dracu-ai vrea să fie...” Se uită la ceafa lui taica, cu ochii lui galbeni, lemnii.

„Fără doar și poate”, zice Vernon, „o mai duce ea, până-i gata. O mai duce pân-ce-s gata toate, pân-ce simte ea c-a venit ceasu. Și cum îs drumurile-acu, într-o clipă sunteți cu ea la oraș”.

„E-a ploaie”, zice taica. „’S-un om făr-de noroc. De când mă știu.” Își freacă mâinile de genunchi. „Și-afurisu-ăla de doctor, de poa’ să pice dintr-o clipă-n alta. N-am putut să-i trimit vorbă mai adineaurea. De-o fi să vie mâine și să-i spuie că nu mai e mult, că n-o să mai aștepte. O știu io. Căruță-necăruță, n-așteaptă. Și-o să se-ngrijoreze și n-aș vrea s-o-ngrijorez pentru nimica-n

lume. Cu pământu-ăsta de veci al lor, în Jefferson și cu ăi din neamu ei, de-o așteaptă-acolea, n-o să mai aibe răbdare. I-am dat cuvântu că io și cu băieții o ducem acolo iute-uite, pe cât de iute pot umbla catării, să se poată hodini în pace.” Își freacă mâinile de genunchi: „Nu egzistă om de să-i fie mai silă de asta.”

„De parcă n-ar arde fiecare ca dracu, s-o vază-acolea”, zice Jewel cu glasu-ăla al lui, aspru și crunt. „Și Cash ăla câtu-i ziulica, drept su’ geamu ei, cu bocănită și cu hârâitu cu ferestău la...”

„Așa a dorit ea”, zice taica. „N-ai avut iubire de ea, nici mai drăgăstos n-ai fost. Niciodată n-ai fost. N-o să fim datori la niminea”, zice taica „io și ea. N-am fost încă niciodat’ și că s-o hodini mai în pace dacă știe asta și că ai ei a tăiat la scânduri și-a bătut cuiele. Totdeauna a fost ea dintr-alea de lasă-n urmă rânduială.”

„Înseamnă trei dolari”, zic. „Ai de gând să mergem, ori ba?” Taica își freacă genunchii. „Mâine până-n asfințit suntem îndărăt.”

„Bine...”, zice taica. Se uită departe, peste câmp, cu părul lui crescut rău și molfăind domol tutunul între gingii.

„Haidam”, zice Jewel.

Coboară treptele. Vernon scuipe cu băgare de seamă-n praf.

„Atuncea, până-n asfințit”, zice taica. „Nu vreau s-o fac s-aștepte.”

Jewel se uită înapoi, apoi o ia pe după casă. Intru pe sală și, înainte să ajung la ușă, aud glasurile. Cum casa noastră-i ușor povârnită la vale, prin sală trece tot timpul o adiere, de jos în sus. Un fulg picat lângă ușa din față se înalță, plutește de-a lungul tavanului, lăsându-se pe spate, pân’ce-ajunge la ușa din dos, în curentul care coboară: la fel și glasurile. Cum intri pe sală, răsună de parcă ți s-ar vorbi din văzduhul de deasupra capului.

Cora

A fost cel mai înduioșător lucru din câte-am văzut vreodată. De parcă știa el că n-avea s-o mai vadă niciodată, că Anse Bundren îl mână la căpătâiul maică-sii, să n-o mai vadă pe lumea asta niciodată. Totdeauna am zis că Darl e mai altfel decât ăștialalți. Totdeauna am zis că numai el are firea maică-sii, că numai el are simțăminte firești. Nu Jewel ăsta, pe care l-a adus pe lume atât de greu și l-a răzgâiat și l-a dezmiertat atâta și el se lasă pradă mâniei ori acrelilor morocănoase și născocoște tot felul de nebunii, ca s-o nnebunească – ce i-aș mai arăta eu lui... Nu-i el ăla de să vină să-și ia rămas-bun. Nu-i el omul să piardă ocazia să facă ăi trei dolari în plus cu prețul sărutării de bun-rămas al maicii sale. Un Bundren până-n vârful unghiilor, nu iubește pe nimeni, păsându-i doar de cum să pună mâna pe ce-o fi, cu cât mai puțină trudă, și de nimic altceva. Domnul Tull zice că Darl s-a rugat de ei să aștepte. Zice că Darl i-a rugat aproape în genunchi să nu-l silească să plece de lângă ea chiar acum. Dar parcă mai contează și altceva decât că Anse și cu Jewel trebuie să facă ăi trei dolari. Oricine-l cunoaște pe Anse nu s-a așteptat la altceva, dar când te gândești la băiatu-ăla, Jewel ăla, cum vinde el toți anișorii ăia de abnegație și de absolută părtinire – n-au putut ei să mă prostească: domnul Tull zice că madam Bundren ținea la Jewel mai puțin decât la toți ăilalți, dar știu eu ce știu. Știam că are slăbiciune pentru el, pentru firea lui, leită Anse, pe care l-a răbdat, când, zice domnul Tull, trebuia să-l otrăvească – pentru trei dolari, să-i refuze el maică-sii, pe patul morții, sărutarea de bun-rămas.

Păi ce, de trei săptămâni, vin tocmai de la noi, de câte ori pot și uneori vin și când n-ar trebui, și-mi neglijez familia mea și îndatoririle mele, ca să fie cineva la căpătâiul ei, în ultimele ei clipe, într-un curaj și să nu fie silită să înfrunte Marele Necunoscut fără niciun chip de prieten. Nu c-aș merita cinstire pentru aceasta:

îmi doresc același lucru și mie. Dar, har Domnului, or să fie cei dragi mie, din neamul, sângele și carnea mea, fiindcă eu am fost mai binecuvântată decât mulți alții cu bărbatul și cu copiii, așa, greu cum mi-a fost uneori cu ei.

Ea a trăit, femeie-nsingurată, singură cu mândria ei, străduindu-se să facă lumea să creadă că-i din contră, ascunzând faptul că ei o tolerau doar, fiindcă, uite că nici n-au văzut-o bine cu mâinile pe piept și-s și gata s-o care patruzeci de mile, ca s-o-ngroape, luând astfel în deșert voia Domnului. Nelăsând-o să se hodinească-n același pământ cu Bundrenii.

„Da ea a vrut să se ducă”, a zis domnul Tull. „Dorința ei a fost să se hodinească între ai ei.”

„Așa? În cazul-ăsta de ce nu s-a dus vie?” am zis. „Niciunu dintre ei n-ar fi oprit-o, nici chiar ăsta micu, acum aproape de-ajuns de mare ca să fie egoist și cu inimă de piatră ca și ălalți.”

„Dorința ei a fost”, a zis domnul Tull. „L-am auzit pe Anse zicând c-a fost.”

„Și dumneata, bine-nțeleș, gata cu crezutu pe Anse.

Un om ca dumneata e-n stare să-l creadă. Păi, mie-mi spui?

„De la el cred orice din care nu trage nădejde să ciupească ceva de la mine dacă nu-mi spune”, a zis domnul Tull.

„Mie-mi spui?” am zis. „Locu unei femei e cu bărbatii și cu copiii ei, vie ori moartă. Ți-ar plăcea să vreau și eu să mă-ntorc la Alabama, când mi-o suna ceasu și să te las pe dumneata și pe fete și să mă-ntorc de unde-am plecat de bunăvoia mea, ca să-mi împletesc soarta cu a dumatăle, și la bine și la rău, până la moarte și după?”

„De, oameni și oameni”, a zis el.

Așa trag nădejde. M-am silit să trăiesc într-o dreptate, dinaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, spre cinstea și mângâierea bărbatului meu drept-credincios și pentru dragostea și bună-cuviința copiilor mei drept-credincioși. Așa că, atunci când mă voi săvârși, cu conștiința datoriei împlinite și a răsplății ce va să vie, o să fiu înconjurată de chipuri pline de iubire, aducând sărutarea de bun-rămas de la fiecare din cei dragi mie, ca răsplată. Nu ca Addie

Bundren care se stinge singură, ascunzându-și mândria și inima sfărâmată. Bucuroasă că se duce. Zăcând colo, cu capul ridicat, ca să-l poată urmări pe Cash meșterindu-i racla, trebuind să nu-l slăbească din ochi, ca nu cumva să i-o facă din zgârcenie, cu ceilanți care nu se sinchiesc de nimic altceva decât doar dacă mai e vreme să câștige alți trei dolari, înainte de să vină ploaia și râul să crească din cale-afară, să nu mai poată trece. Probabil că, de nu s-ar fi hotărât pentru încărcătura asta ultimă, ar fi încărcat-o pe ea în căruță, pe-o plapumă și mai întâi ar fi trecut râul și după aceea s-ar fi oprit, ca să-i dea răgaz să moară de acea moarte creștinească pe care i-ar fi îngăduit-o ei.

Afară de Darl. A fost cel mai înduioșător lucru din câte mi-a fost dat să văd vreodată. Uneori, pentru o vreme, îmi pierd încrederea în firea omenească; îndoiala mă încolțește. Dară Domnul întotdeauna îmi redă credința și-mi dezvăluie mie dragostea-i nețarmurită pentru fapăturile sale. Nu Jewel, feciorul pe care ea l-a iubit întotdeauna, nu el. El era cu gândul la ai trei dolari în plus. Ci Darl, de care lumea zice că-i ciudat, leneș, că taie frunză la câini prin jurul casei, nu mai breaz decât Anse, cu Cash, un dulgher bun, dar totdeauna apucându-se de mai mult decât e-n stare să ducă la bun sfârșit și Jewel care face totdeauna ceva care să-i aducă bani și să facă lumea să vorbească de el și fata asta, aproape goală, stând toată vremea peste Addie, cu evantaiul, încât de fiecare dată când cineva a încercat să-i spună o vorbă, s-o mai îmbărbăteze, a răspuns ea în locul ei, iute-iute, ca și cum ar vrea să împiedice pe oricine să s-apropie de ea.

Darl era. El a venit la ușă și a stat acolo și s-a uitat la maică-sa care trăgea să moară. El a stat numai de-a privit-o și am și simțit dragostea nețarmurită a Domnului și mare mila sa. Și-am înțeles că, față de Jewel, se prefăcuse doar și că adevărata dragoste și înțelegere între ea și Darl era. El s-a uitat numai, fără măcar să intre acolo unde ea ar fi putut să-l vadă și să se tulbure, simțind că Anse îl mâna de-acasă și că n-avea s-o mai vadă nicicând. N-a zis nimic, s-a uitat numai la ea.

„Ce vrei, Darl?” a zis Dewey Dell, fără să stea din evantai și

vorbind tare și repede și neîngăduindu-l nici pe el alături. El n-a răspuns. A stat numai și s-a uitat la maica lui cum trage să moară, cu prea plină inima pentru cuvinte.

Dewey Dell

Prima oară eu și cu Lafe ne-am dus singuri în josu rândului, culegând întruna. Taica nu asudă, 'ce că din asta o să i se tragă moartea de când cu boala, așa că oricine vine pe la noi ne dă o mână de-ajutor. Pe Jewel îl doare-n cot de toate, nu ni-i rudă la griji, nu-i el rudă cu grija. Și Cash, de parc-ar tăia scânduri-scânduri zilele galbene, triste și lungi și fierbinți și le-ar țintui de ceva.

Și taica crede, 'ce că vecinii or să se poarte unii cu alții în felu-ăsta, fiindcă el totdeauna a fost prea ocupat și i-a lăsat pe vecini să facă pentru el ce era de făcut, că o să afle. Și nu credeam că Darl o să afle, el care, la cină, stă cu ochii duși dincolo de mâncare și de lampă, pierduți în lumea zămislită de țeasta lui și găvanele umplute cu depărtările de dincolo de pământuri.

Ne-am dus în josul rândului, culegând întruna și pădurea tot mai aproape și umbra tainică și-n umbra tainică ne-am dus cu sacu meu și sacu lu Lafe. Fiindcă, mi-am zis, vreau, nu vreau, când sacu era la jumătate, fiindcă mi-am zis că dacă sacu-i plin, când ajungem la pădure, n-o să mai fiu eu. Mi-am zis, dacă nu mi-i hărăzit s-o fac, sacu n-o să fie plin și-o să-ncep rându-ălălalt, dar dacă sacu-i plin, o să fie, că de-acu trebuie. O să fie, că trebuie s-o fac și n-am încotro. Și ne-am dus, culegând, înspre umbra de taină și ne sorbeam din ochi și mâinile ni se-atingeau și nu ziceam nimic. Am zis: „Ce faci?” și el a zis: „Culeg în sacu tău.” Și-așa c-a fost plin când am ajuns în capu rândului și n-am putut să n-o fac.

Și-așa a fost, fiindcă n-am avut încotro. Atunci a fost, și-apoi l-am văzut pe Darl și el știa. Și el a zis că știa, fără cuvinte, cum mi-a zis că maica-i pe moarte, fără cuvinte, și eu știam că știa, fiindcă dac-ar fi zis că știe, cu cuvinte, n-aș fi crezut că el a fost acolo și ne-a văzut. Dar el a zis că nu știa și eu am zis: „Ai de gând să-i spui lu taica, ai de gând să-l bagi în pământ?”, fără cuvinte am zis

asta și el a zis: „De ce?”, fără cuvinte. Și ăsta-i motivu de pot să-i vorbesc cu bună știință și cu ură, fiindcă știe.

Stă în ușă și se uită la ea.

„Ce vrei, Darl?”, zic.

„O să moară”, zice. Și Tull, corbu-ăl bătrân, de-a venit s-o vadă cum moare, da' le-arăt eu lor.

„Când o să moară?” zic.

„'Nainte de ne-ntoarcem”, zice.

„Atunci de ce-l iei și pe Jewel?” zic.

„Să m-ajute să-ncarc”, zice.

Tull

Anse își freacă genunchii-ntruna. Salopeta i-i ieșită de soare; pe-un genunchi, un petec de serj tăiat dintr-un pantalon de duminică, lucit, ca oțelul, de purtare. „Nu egzistă om să-i fie mai silă de asta”, zice.

„Omu tre’ uneori să prevază dinainte”, zic. „Da ce mai la deal la vale, n-o să fie nicio pagubă, fie că pleacă, fie că nu.”

„O să vrea s-o pornim pe moment”, zice. „Îi destul de departe pân’ la Jefferson, în cazu-ăl mai bun.”

„Da-acum drumurile-i bune”, zic. Și se și pregătește de ploaie, la noapte. Și-ai lui se-ngroapă cu toții la New Hope, nici trei mile de-aici. Da numa unu ca el e-n stare să-și ia femeie de baștină cale de-o zi și mai bine ca p’ormă să-i moară pă capu lui.

Se uită departe, peste câmp și-și freacă genunchii.

„Nu egzistă om să-i fie mai silă de asta”, zice.

„Se-ntoarce ei la vreme”, zic. „Io nu mi-aș face deloc griji”, zic.

„Înseamnă trei dolari”, zice.

„Dealmintrilea, mă socotesc că poate n-o să aibă de ce să zorească-napoi”, zic. „Așa cred.”

„Se cam duce”, zice. „I-a intrat ei asta-n cap.” Grea viață pentru femei, asta așa e. Unele femei. Mi-aduc aminte de măicuța, a atins șaptezeci și ceva. Munca – muncă, zi la zi, pe soare, pe ploaie; o dată n-a fost bolnavă de când l-a născut pe ultimul băiat, pân’ ce-ntr-o bună zi, numai ce se uită pâmprejur și se duce de-și ia cămașa de noapte cu dantele de-o avea ea de pa’j’cinci de ani și n-o scosese o dată din ladă și și-o pune pe ea și se pune-n pat și trage velințele și-nchide ochii. „S-aveți grijă de taica cum oți putea mai bine”, a zis. „’S cam ostenită”

Anse își freacă mâinile de genunchi. „Domnu-a dat”, zice. Îl auzim pe Cash cum ciocănește și dă la fierăstrău, după colț.

Drept. Nu-i vorbă mai cu dreptate ca asta. „Domnu-a dat”, zic.

Băiatu-ăla răsare pe deal. Se tot muncește cu-un pește mai cât el de mare. Îl zvârle pe jos și mormăie: „Hm”, și scuipe peste umăr ca un om mare. E cam cât el de lung, blestematu.

„Ce-i ăla?” zic. „Purcel? Un’ l-ai prins?”

„La pod, devale”, zice. Îl întoarce, partea de dedesubt, pe unde-i udă, îi mozolită de țărână și ochiu năclăit de praf și bulbucată sub mazăgă.

„Ai de gând să-l lași colea, jos?”, zice Anse.

„Ba, zic să-l arat lu’ maica”, zice Vardaman. Privirea i se duce spre ușă. S-aud vorbele aduse-afară de corent. Și Cash, de bocăne și ciocăne la scânduri. „’S mosafiri acoloa-năuntru”, zice.

„Doar ai mei”, zic. „Or să se bucure și ei să-l vază.”

El nu zice nimic, se uită-ntruna la ușă. Dup-aia-n jos, la peștele din praf. Îl răstoarnă cu picioru și-apasă cu degetu mare de la picior bulbucu ochiului și-l scoate-n afară. Anse se uită departe, peste câmp. Vardaman se uită la fața lui Anse, dup-aia la ușă. Se-ntoarce și-o ia înspre colțu casii, când Anse îl cheamă fără să-și mute privirea.

„Curăță peștele-ăla”, zice Anse.

Vardaman s-oprește: „Păi ce, nu poa’ să-l cur’țe Dewey Dell?” zice.

„Cureți peștele-ăla”, zice Anse.

„Uliù, taicu”, zice Vardaman.

„L cureți”, zice Anse. Nu-și mută ochii. Vardaman vine-napoi și-și ia peștele. Peștele-i lunecă din mâini și-l mânjește și dă de pământ și iar se mozolește, cu gura căscată, ochii bulbucăți și s-ascunde în praf, de parcă s-ar rușina că-i mort și de parcă s-ar grăbi să se răsucescă și să s-ascundă iar. Vardaman îl înjură. Îl înjură ca un om mare, călare pe el. Anse nu se uită-n jur. Vardaman saltă iar peștele. Pleacă pe lângă casă, îl cară-n brațe ca pe-un braț de lemne și peștele-l depășește și la cap și la coadă. Blestematu, i-aproape cât el de mare.

Mâinile lui Anse atârnă cu încheieturile afar’ din mâneci: de când mă știu, niciodată nu l-am văzut c-o cămașă de să pară-a lui. Toate arată de parcă i-ar fi dat Jewel cămașile lui vechi. Cu toate

astea, nu Jewel. Ȃla-i lung în mâini, chiar dacă-i subțiratic. Atăta, că nu-s pătate de sudoare. După asta-ți poți da seama fără greș că n-au fost ale nimănuu altu decăt Anse. Ochii i-s ca doi bulgări de zgură împlântați în obraz, cum se uită departe, peste câmp.

Când umbra ajunge la trepte zice: „,I cinci.”

Chiar când mă ridic, Cora vine-n ușă și zice că-i timpu să plecăm. Anse își caută ghetetele. „Lasă, domnu Bundren”, zice Cora, „nu te deranja”. Își încalță ghetetele cu caznă, cum le face el pe toate, parcă nădăjduind tot timpu că, într-adevăr, n-o să izbutească și poa' să nici nu mai încerce. Când urcăm pân sală, bocăne de podea de parcă-i ghetete de fier. Se duce drept la ușa unde-i ea și clipește din ochi, de parc-ar privi la ce-i în fața lui, înainte de să vadă, de parc-ar trage nădejde c-o s-o găsească pe înzdrăvenite, poate pe-un scaun ori poate măturând și se uită pân ușă în felu-ăsta mirat cum se uită-năuntru de fiece dată și-o găsește încă-n pat și Dewey Dell tot vânturând-o cu evantaiu. Șade acolo, de parcă n-are de gând nici să se clinească, nici nimic altceva.

„Apăi, cred că mai bine-am pleca”, zice Cora. „Trebuie să hrănesc puii.” Și-i și a ploaie. Nori ca ăștia nu mint. Și cu-ntorsu bumbacului în fiece zi lăsată de la Dumnezeu. O să fie altceva pentru el. Cash trebăluiește încă la scândurile alea. „De-o fi să mai fie ceva de făcut”, zice Cora.

„Ne dă Anse de veste”, zic.

Anse nu se uită la noi. Se uită-n jur, clipind, la modu-ăla, mirat, de parc-ar fi sleit de cât s-a tot mirat și se miră chiar și de asta. De-ar lucra Cash tot așa de bine și la grajdu meu.

„I-am zis lu Anse că poate n-o să fie nevoie”, zic. „Așa sper, cel puțin.”

„I-a intrat ei asta-n cap”, zice. „Consider că tre' să se ducă.”

„La toți ne vine rându”, zice Cora. „Domnu să-ți dea alinare.”

„Cu chestia aia, cu porumbii”, zic. Îi mai spun o dată c-o să-l ajut dacă dă necazu peste el, cu boala ei și cu toate. Ca multă lume de pămprejur l-am tot ajutat de-atâtea ori, că acum nu-l mai pot lăsa.

„Ziceam că să m-apuc azi de el”, zice. „Da’ parcă-i un făcut, nu-mi pot aduna mintea defel.”

„Poa’ s-o mai ducă pân’ ce-ți vii în fire”, zic.

„Dacă asta va fi voia Domnului”, zice.

„Domnu să-ți dea alinare”, zice Cora.

Măcar de-ar lucra Cash tot așa de bine la grajdu meu. Își înalță ochii când trecem. „Săptămâna asta să nu contezi pe mine”, zice.

„Nu-i niciun zor”, zic. „Când ai drum pe la noi.”

Ne suim în căruță. Cora își pune cutia cu cozonaci în poală. O să plouă, absolut.

„Nu știu ce-o să facă”, zice Cora. „Deloc nu știu”.

„Bietu Anse”, zic. „Ea l-a-ngrijit preț de treij’ de ani – ciudați ani. Cred c-o fi ajuns-o și pe ea.”

„Și eu cred c-o s-o mai facă încă treij’ de-acu-ncolo”, zice Kate. „Ori de nu ea, își ia el alta, până-n culesu bumbacului”.

„Acum Cash și cu Darl poa’ să se-nsoare”, zice Eula.

„Săracu băiatu-ăla”, zice Cora. „Bietu coteiaș.”

„Da de Jewel ce zici?” zice Kate.

„Și el, poate”, zice Eula.

„Hm”, zice Kate. „Cred c-o s-o și facă. Așa cred. Cred că nu-i numa-o fată de p-aci, din jur, de să nu vrea să-l vază pe Jewel așezat. Păi, n-au de ce să-i aibe de grijă.”

„Vai, Kate!” zice Cora. Căruța începe să huruie. „Bietu coteiaș”, zice Cora.

O să plouă-n noaptea asta. Da, domnule. O căruță care huruie, vasăzică vreme tare uscată pentru o perioadă. Da o să se-ndrepte. Absolut.

„Trebuia să ia cozonacii ăia când a zis că-i ia”, zice Kate.

Anse

Al dracu, drumu-ăsta. Și-i și gata de ploaie. Stau acilea-n picere și parcă-l văz ca cu a doua vedere cum se lasă-n spatele lor ca un zid, cum se lasă-ntre ei și nădejtile mele. Fac tot ce pot, cât mai pot să fiu atent la ceva, da-ai dracu, băieții ăștia.

Se-ntinde-acolea, drept în ușa mea, unde orișice ghinion de are cale p-acolea tre' s-o nemerească. I-am zis lu Addie, că ce scofală-i aia de să trăiești la drum, când vine pân-acilea și ea zice, cum ar zice orișicare muiere: „Atunci ia-ți patu tău și umblă.” Da i-am zis io că nu-i nicio scofală-n asta, fin'că Domnu-a pus drumurli pentru ca să le umbli: pentru de-aia le-a așezat El întins, pă pământ. Când El voiește ca ceva să fie tot mereu în mișcare, El îl face pe lung, cum ar fi drumu ori căruța ori calu, da când El voiește ca ceva să stea fix pe loc, îl face pe-n-sus-și-n-jos, cum ar fi copacu ori omu. Și-așa că el n-a sortit lumea să trăiască-n drum, fin'că care-ajunge acoloa primu, te-ntreb io, drumu ori casa? Ai tu de știre să fi așternut El v'odată, v'un drum pe lâng-o casă? zic io. Nu, n-ai, zic, fin'că oamenii-s ăi de tot mereu nu se liniștește, pân-ce nu-și pune ei fix casa, acoloa, unde fiștecare de trece cu căruța poa' să-ți scuipe-n prag, și-i face pe oameni de se neliniștește și doritori să-și ia patu lor și să umble altundeva, când El i-a sortit să stea fix pe loc, ca copacu ori ca gluga de coceni. Fin'că dacă El voia ca omu să fie tot mereu în mișcare, să umble mereu altundeva, nu l-ar fi pus pe lung, pe burtă, ca pe șarpe? Se-nțelege că l-ar fi pus!

Și să-l puie-acolea, unde fiștece ghinion de dă târcoale poa' să-nnemerească și să vie-ntins drept la ușa mea și după toate astea să mai mă și-mpovăreze cu impozite. Și să m-oblige să plătesc bruma aia de dulgherie de-a prins-o Cash, când, de nu era v'un drum de să vie-acolea, n-ar mai fi prins el nimic; să cază el de sus, de pe biserici și șease luni să nu ridice-o mână și io și Addie să robotim

și să-l slugărim, când putea găsi de tăiat și p-acilea, berechet, de s-apuca cu ferestău-ăla.

Și Darl tot la fel. Să-mi facă ei capu călindar că să mă lepăd de el, fir-ar ei ai dracu. Nu că m-aș temere de muncă; totdeauna m-am arănit pe mine și-ai mei și m-am grijit de-un coperiș deasupra capului: treaba-i c-ar fi-n stare să mă lase fără-de brațe, to'ma fin'că el trage la treaba lui, to'ma fin'că și-a umplut ochii ăia tot mereu de pământuri. Le zic io că el a fost la-nceput ca lumea, cu ochii plini de pământuri, fin'că pe timpu-ăla pământu s-așternea pe-nalt, pe-n-sus-și-n-jos; că unde s-a pomenit, pân'ce să vie drumu ăsta și dintr-odat' să răstoarne pământurli pe lung și ochii lui tot mereu plini de pământuri, să-nceapă ei să m-amenințe, că să mă lepăd de el și să-ncerce să mă lase fără-de brațe, cu legea.

Să mă facă să plătesc pentru asta. Că erea bună-zdravă, cum nu s-a mai aflat alta, afar' de chestia cu drumu-ăla. Doar că se culcase și s-odihnea-n patu ei, fără să ceară nimica de la niminea: „Ești bolnavă, Addie?” am zis io.

„Ba”, zice ea, „nu-s bolnavă.”

„Culcă-te ș'te hodinește”, am zis. „Știam io că nu ești bolnavă. Ești numa ostenită. Culcă-te ș'te hodinește”.

„Nu-s bolnavă”, a zis. „O să mă scol.”

„Stai liniștită ș'te hodinește”, am zis. „Ești numa ostenită. Las' că te scoli mâne.” Și ea stătea culcată-acolea, bună-zdravă, cum nu s-a mai aflat alta, afar' de chestia cu drumu-ăla.

„N-am trimis io după tine”, am zis. „Te pui să juri cu jurământ că niciodat' n-am trimes după tine”

„Știu că nu”, a zis Peabody... „Confirm. Ea un'e-i?”

„Culcată”, am zis io. „E numa nițel ostenită, da o să se _____”

„Ieși afar' d-acilea, Anse”, a zis. „Du-te-un pic pe prispă.”

Și-acu tre' să plătesc pentru asta, io, fără-de-un dinte-n gură, care trăgeam nădejde să câștig de-ajuns ca să-mi arinjez gura unde să poci mânca hrana ce o a lăsat-o Dumnezeu, cum se cade să facă bărbatu și ea, bună-zdravă, cum n-a fost alta-n ținut, până-n ziua aia. Și acu trebui să plătesc, fin'că am lipsă de ai trei dolari. Să plătesc pentru drum, pentru ca băieții ăia să trebui' s' se ducă

to'ma la mama dracului să-i câștige. Și-acu poa' să văz ca cu a doua vedere ploaia cum se scoboară pântre noi și vine-n susu drumului ca un omu dracului, ca cum altă casă peste car' să plouă n-ar mai fi p-acilea, pă lumea asta.

Am auzit oameni de-și blestema norocu, și pe drept, fin'că erea plini de păcate. Da io nu zic că m-apasă v'un blestem, care ce rău am făcut io de să fiu blestemat. Cred că nu-s credincios. Da sufletu mi-i împăcat: știu că-i. Mi-am făcut treburli, nici mai bin' da nici mai rău ca ăi de se pretinde altfel și știu io că Stapânu-ăl Bătrân s-o griji de mine ca de-o pasăre-a cerului. Da pare greu ca un om, la necaz, să fie el așa bajocorit de-un drum.

Vardaman vine de după casă, plin de sânge ca un porc, pân'la genunchi, și peștele-ăl de mai 'nainte, ciopârțit poate cu toporu, ori poate aruncat pe un'eva, ca să mință că l-a mâncat câni. Ei, bine, consider că nu-i cazu să m-aștept la mai mult de la el ca la frații lui, de-acu bărbați. Vine-ncoaci, cu ochii tot la casă, liniștit și s-așază pe trepte. „Fffuuuu”, zice, „s-rupt de oboseală.”

„Mergi de te spală pe mâini”, zic io. Da nu-i femeie să se fi străduit mai cu-ndârjire ca Addie să-i crească cum trebuie – bărbat și copil. Să se știe asta.

„Erea plin de sânge și de mațe ca un porc”, zice el. Da nici măcar nu poa' să par că mai pui suflet în ceva, cu timpu-ăsta de mă face prav și el. „Taicule”, zice, „mai e maica bolnavă?”

„Du' de te spală pe mâini” zic. Da nici măcar nu poa' să par că pui ceva suflet în asta.

Darl

A fost săptămâna asta la oraș: la ceafă părul i-i tăiat drept, despărțit de pielea arsă de soare printr-o dungă albă ca o încheietură de oase albe. Nu s-a uitat deloc înapoi.

„Jewel”, zic. Curgând înapoi, pe sub arcul celor două perechi de urechi care se scutură, ale catârilor, drumul dispare pe sub căruță, de parcă ar fi o panglică iar osia din față un mosor. „Jewel, știi că ea trage să moară?”

Ca să te naști e nevoie de doi, de murit mori singur. Așa va să piară lumea.

Îi zic lui Dewey Dell: „Vrei să moară, ca să te poți duce la oraș; este?” Ea n-ar spune-n ruptul capului ce știm amândoi. „Motivul pentru care n-ai să recunoști c-așa-i, când zici asta, chiar față de tine însăși, află că-i adevărat; este? Dar acum știi că-i adevărat. Aproape pot să-ți spun și ziua când ai știut că-i adevărat. De ce nu recunoști, măcar față de tine?” Ea n-o să zică asta. O ține-ntruna: ai de gând să-i spui lu' taica? Ai de gând să-l bagi în pământ? „Nu poți crede că-i adevărat, fiindcă nu poți crede că Dewey Dell, Dewey Dell Bundren ar putea să aibe un asemenea ghinion: este?”

Soarele, o suliță deasupra orizontului, stătea atârnat ca un ou însângerat peste creasta norilor grei de tunete; lumina s-a făcut de culoarea aramei: în ochi piază-rea, în nări pucioasă, miroase a fulgere. Când o să vie Peabody, or să fie siliți să se slujească de funie. S-a umflat de cât tot bagă-n el legumă rece. Cu funia or să-l tragă-n sus, pe potecă, ca pe un balon, în aerul de pucioasă.

„Jewel”, zic, „știi că Addie Bundren trage să moară? Că Addie Bundren trage să moară?”

Peabody

Când, în cele din urmă, nesilit de nimeni, Anse a trimis după mine, am zis: „Pân’la urmă a izbutit s-o dea gata”. Și am zis, o treabă dată dracului de bună și la-nceput n-am vrut să mă duc, fiindcă poate că tot mai puteam face ceva și-atunci, pe Dumnezeuul meu, trebuia s-o car cu mine-napoi. Mă gândeam că poate-n cer au același cod etic imbecil ca și la Facultatea de medicină și că, probabil, tot Vernon Tull trimisese după mine, aducându-mă acolo, în ultima clipă, cum știe Vernon să aranjeze totdeauna lucrurile, mulgând cât se poate mai mult din banii lui Anse, cum face și cu ai lui. Dar când s-a scurs o bună parte din zi și-am putut să citesc vremea, am știut că Anse era cel care trimisese. Am știut că numai un om fără noroc e-n stare să mai aibă nevoie de doctor în preajma unui uragan. Și-am știut că, dacă i s-a-ntâmplat lui Anse să aibă în cele din urmă nevoie de doctor, era deja prea târziu.

Când ajung la izvor și cobor și leg caii, soarele tocmai scăpăta după un banc de nori negri ca un lanț de munți cu piscuri uriașe, ca o movilă de cenușă răsturnată acolo, sus, și nicio adiere de vânt. L-am auzit pe Cash tăind la fierăstrău cu o milă înainte de-a ajunge acolo.

Anse stă pe creasta râpei, deasupra cărării. „Unde-i calul?” zic.

„Dus cu Jewel”, zice. „Nu-i altu s-o tragă. Consider c-o s’te cam urci singur.”

„Io, să mă urc singur, cu ăl dou’s’te două cinci de livre-ale mele zic. „Să urc singur peretele ăsta lins de fulgere.” El stătea acolo, în picioare, lângă un copac. Dumnezeu-Taica a greșit când a dăruit rădăcini copacilor și lui alde Anse Bundren picioare, El, Făcătorul de picioare. Să le fi schimbat numai și n-ar mai exista un motiv de îngrijorare că, într-o bună zi, ținutul ăsta o să se despădurească. Sau oricare alt ținut. „Ce-ai de gând cu mine?”, zic. „Să stau aici și să fiu măturat cu totul din ținut când s-o sparge noru-ăla?” Chiar cu calul, mi-ar trebui cînșpe minute să străbat pășunea, înspre

culme, să ajung în casă. Cărarea e ca o cracă strâmbă azvârlită pe râpă. Anse n-a fost la oraș de douăzeci ani. Cum naiba s-o fi cocoțat maică-sa acolo, să-l nască, fiindcă-i bucățică ruptă.

„Aduce Vardaman funia”, zice.

După puțin timp, apare Vardaman cu funia de la plug. Îi dă lui Anse un capăt și coboară cărarea, descolăcind-o.

„Ține-o bine”, zic. „Te-am trecut la registru cu vizita asta, așa că, ori ajung acolo, ori n-ajung, tot te pun să plătești.”

„Am prins-o”, zice Anse. „Poa' s' te urci”.

Să mă ia dracu dacă știu de ce nu mă las de meserie. Om la șaptej' de ani, trăgând douăzeci și-atât de livre și să m-aburce cu funia, hăț în sus, hăț în jos, pe-un munte împuțit. Cred că-i fiindcă trebuie să ating cînj' de mii de dolari la contul mort, în registrele mele, înainte să mă retrag. „Ce naiba i-o fi venit nevastă-tii”, zic, „să se-mbolnăvească-n vârful unui munte împuțit?”

„Îmi pare foarte rău”, zice. A dat drumul frânghiei, a lăsat-o să cadă și-a luat-o către casă. Aici lumina mai dăinuie încă, împuținată de culoarea chibritelor cu pucioasă. Scândurile par panglici de pucioasă. Cash nu se uită-napoi. Vernon Tull zice că el ridică fiecă scândură în dreptul ferestrei, ca ea să-o vadă și să-i spună că-i taman cum trebuie. Băiatul ne-ajunge din urmă. Anse se uită la el. „Un'i-i funia?”, zice.

„Unde-ai lăsat-o”, zic. „Da să n-ai grija ei. Tre' să mă-ntorc și să mă las în jos pe râpa-aia. N-am chef să m-apuce-aici furtuna aia. Odată ce m-ar urni, m-ar arunca al dracu' de departe.”

Fata șade lângă pat și-i face vânt cu evantaiul. Când intrăm, întoarce capul și ne privește. De zece zile-i ca și moartă. Cred că de-aia nu-i în stare să facă măcar schimbarea asta, dacă schimbare poate fi, pentru că prea a fost multă vreme legată de Anse. Îmi amintesc cum, pe când eram tânăr, credeam că moartea e un fenomen al trupului; acum știu că-i numai o funcție a sufletului – a sufletului celor îndoliați. Nihilistii afirmă că acesta este sfârșitul; fundamentalistii, începutul; când, în realitate, nu-i altceva decât mutarea unui chiriaș sau a unei familii dintr-o locuință sau dintr-un oraș.

Se uită la noi. Doar ochii par să se miște. Ne-ating, dar parcă fără privire și fără lumină, cum te-ar atinge un jet țâșnit dintr-un furtun, jetul în momentul izbirii, rupt de capătul țevii, de parcă niciodată n-ar fi fost acolo. La Anse nu se uită deloc. Se uită la mine, apoi la băiat. Sub plapumă n-a mai rămas decât un pumn de putregai.

„Ei, Miss Addie”, zic. Fata nu se oprește din evantai. „Cum te simți, frate?”, zic. Capul îi zace, descărnat, pe pernă, se uită la băiat. „Strașnică vreme ți-ai ales să mă scoți din casă și să m-aduci aici și s-aduci furtună.” După aceea i-am trimis pe Anse și pe băiat afară. Îl urmărește pe băiat în timp ce iese din odaie. Cu excepția ochilor, nimic din ea nu s-a clintit.

Când ies, el și cu Anse sunt pe prispă, băiatul șade pe trepte, Anse lângă un stâlp, nici măcar sprijinit de el, cu mâinile bălăbănind, părul îngrămădit în felul acela, de parc-ar fi un cocoș murat. Întoarce capul, clipind înspre mine.

„De ce nu m-ai chemat mai devreme?”, zic.

„Păăăi, mai cu una, mai cu alta”, zice. „Ș-apoi porumbu, p-acilea, de 'iceam că să-l dăm gata, io ș'cu băieții și Dewey Dell, de grijește de ea, și lumea de dă p-acilea și sare s-ajute și s-o vază, pân' ce-am zis io...”

„Dracu să-i ia de bani!”, zic. „Mă știi pe mine c-am hărțuit pe careva când nu era-n stare să plătească?”

„Nu-mi erea de bani”, zice. „Doar că mă tot dam cu gându... Se duce, 'șai?” Spurcăciunea de cotei șade pe treapta de sus, arătând mai mărunț ca oricând în lumina gălbie de pucioasă. Asta-i nenorocirea ținutului ăstuia: toate-toate, și vremea, și totul se cramponează mult prea mult. Cum sunt râurile, așa-i și pământul nostru: opac, lent, violent; modelând și creând viața omului după chipul și asemănarea sa, neîndurătoare, posomorâtă, meditativă. „Știam asta”, zice Anse. „Tot timpu-am fost sigur. I-a intrat ei asta-n cap.”

„Și-așa, o treabă dată dracului de faină”, zic. „Cu-un fleac de _____” El șade pe treapta de sus, mărunț, nemișcat, în salopeta-i decolorată. Când am ieșit afară, s-a uitat la mine, apoi la Anse.

Acum, însă, a renunțat să ne mai privească. Șade acolo și-atâta.

„I-ai spus-o?”, zice Anse.

„La ce?”, zic. „La ce dracu?”

„Da tot o s-o știe. Am știut io că, cum te vede, cum știe, ca cum ar fi scrisă. Nu mai tre’ să i-o spui. I-a intrat ei în cap _____”

În spatele nostru fata zice: „Taicu’.” Mă uit la ea, la obrazul ei.

„Hai, du-te, degrabă”, zic.

Când intrăm în odaie, ea se uita la ușă, cu încordare. La mine se uită. Ochii i-s ca lămpile care mai pâlpâie o dată înainte să se isprăvească uleiul. „Vrea să ieși afară”, zice fata.

„D-apăi, bine, Addie”, zice Anse „’pă ce s-o făcut atâta cale, to’ma de La Jefferson, s’te puie pă picere?” Ea mă urmărește cu privirea: îi simt ochii. E de parcă mi-ar da brânci cu ei. Am mai văzut asta la femei. Le-am văzut alungând pe cei ce vin cu simpatie și cu milă, cu ajutor adevărat și atârnându-se de cine știe ce vită bună de nimic pentru care niciodată n-au fost altceva decât vite de povară. Cam asta-i ceea ce se înțelege prin dragoste nețarmurită: mândria asta, dorința asta aprigă de a ascunde goliciunea asta abjectă pe care-o aducem aici, cu noi, o cărăm după noi, în sălile de operație, o cărăm după noi, cu îndărătnicie și furie, înapoi, în pământ. Ies din odaie. Dincolo de prispă, fierăstrăul lui Cash fornăie sânguincios în scândură. Un minut mai târziu, ea-l strigă pe nume, glasul i-i aspru și puternic.

„Cash”, zice; „mă, Cash!”

Darl

Taica-i lângă pat. De după piciorul lui, Vardaman privește încordat, cu capul rotund și ochii rotunzi și gura întredeschisă. Ea se uită la taica; viața care se scurge din ea pare adunată într-o singură pâlpâire stăruitoare și fără nădejde, în ochi. „Pe Jewel îl vrea”, zice Dewey Dell.

„D-apoi, să vezi, Addie”, zice taica „el ș’ cu Darl s-or dus să mai fac-un ștrampot. Credea că mai e timp. Că tu-i aștepti ș’ că trei dolari și tot...” Se apleacă deasupra ei și-și pune mâinile peste ale ei. Pentru o clipă încă ea-l privește fără mustrare, fără nimic, de parcă singuri ochii ei ar asculta curmarea definitivă a glasului lui. Apoi se ridică, ea, care de zece zile nu s-a clintit. Dewey Dell se apleacă asupra ei, încercând s-o apese la loc.

„Maică”, zice ea; „maică.”

Ea se uită afară, pe fereastră, la Cash, care-i aplecat sânguincios deasupra scândurii, în lumina tot mai dusă, trudind neconținut spre întunecime și în ea, ca și cum fierăstrăul, tăind, și-ar lumina singur umbletul, fierăstrău și scândură îngemănate.

„Mă, Cash”, strigă ea, glasu-i aspru și în putere și încă neatins. „Mă, Cash!”

El își înalță privirea către obrazul supt pe care fereastra, în lumina asfințitului, îl înrămează: un tablou compozit, același din vremea când era copil. Pune fierăstrăul jos și ridică o scândură, ca ea s-o vadă, pândind fereastra în care chipul ei nu s-a clintit. Trage altă scândură, o lipește de prima și le înclină pe amândouă, în îmbinarea lor definitivă, arătând spre celelalte, aflate încă pe pământ, cu mâna liberă conturând forma lăzii terminate. O clipă, ea se uită încă în jos, spre el, din tabloul compozit, fără mustrare și fără încuviințare. Apoi obrazul dispare.

Ea se lasă pe spate și-și răsuțește capul, fără măcar o privire către taica. Se uită la Vardaman; ochii ei, viața irumpând în ei

dintr-odată; pentru o teribilă clipă, cele două flăcări devin orbitoare. Apoi se sting, ca și cum cineva s-ar fi aplecat și, suflând, le-ar fi stins.

„Maică”, zice Dewey Dell. „Maică!” Încovoiindu-se deasupra patului, cu mâinile ușor ridicate, evantaiul agitându-se încă, așa cum făcuse vreme de zece zile, ea începe să se jelească. Glasul i-i puternic, tânăr, tremurător și limpede și absorbit de propriu-i timbru și volum, evantaiul se vântură fără-nctare, în sus și-n jos, șoșotind aerul nefolositor. Apoi se-aruncă peste genunchii lui Addie Bundren, se agață de ea, o zguduie cu puterea plină de mânie a celui tânăr, înainte de a se prăbuși dintr-odată peste grămăjoara de oase putrede lăsate de Addie Bundren, zguduind tot patul și făcând să foșnească șuierător păstăile din saltea, brațele zvârlite-n lături și evantaiul într-o mână, bătând încă, agonice, în plapumă.

De după piciorul lui taica, Vardaman se uită încordat, cu gura căscată, toată culoarea i s-a scurs din obraji în gură, de parcă, cine știe prin ce minune, sugând, dinții i s-ar fi învelit cu carne. Începe să se tragă ușurel de-a-ndăratelea, de lângă pat, ochii lui rotunzi, obrazul pălit topindu-i-se în lumina amurgului ca o bucată de hârtie lipită pe un perete decolorat, și tot așa, dincolo de ușă.

Taica stă aplecat deasupra patului, în lumina amurgului silueta-i încovoiată împrumutând ceva din aerul unei bufnițe – îmbufnată ocară în care zace ascunsă o înțelepciune prea adâncă și neînsuflețită pentru o gândire cumpănită.

„’R-ar ai dracu’, băieții-ăia”, zice el.

„*Jewel*”, zic. *Deasupra ziua se-ntinde otova și cenușie, ascunzând soarele după un mănunchi de sulite cenușii. În ploaie, catării fumegă ușor, împrășcați galben cu noroi, lăturașul abia ține drumul, cramponându-se de marginea drumului și alunecând mereu spre șanț. Cheresteaua înclinată licărește galben-închis, îmbibată de apă, grea ca plumbul, aplecată-n unghi ascuțit peste șanț și deasupra roții sfărâmate; peste spițele frânte și peste gleznelor lui Jewel, un șuvoi galben, nici apă nici pământ se-nvolbură, cotind odată cu drumul galben, nici de pământ nici de*

apă, de vale, pierzându-se într-o masă șiroindă, verde-ntunecat, nici a pământului, nici a cerului. Jewel, zic.

Cash vine-n ușă, târând fierăstrăul după el. Taica șade lângă pat, adus de spate, cu brațele bălăbănind. Întoarce capul, înfățișarea lui pustiită, bărbia prăbușindu-i-se domol, în timp ce molfăie tutunul între gingii.

„S-a dus”, zice Cash.

„S-a hotărât s’ne lase”, zice taica. Cash nu se uită la el. „Cât mai ai pân’ s-o dai gata?” zice taica. Cash nu-i răspunde. Intră de tot, trăgând fierăstrăul după el. „Consider că mai bin’ te-ai duce la aia”, zice taica. „Tre’ s’te descurci cum poți mai bine, cu băieții-ăia duși de-acas’.” Cash se uită-n jos, la obrazul ei. Nu-l ascultă deloc pe taica. Nu s-apropie de pat. Se oprește-n mijlocul odăii, fierăstrăul sprijinit de picior, brațele asudate, făinite ușor de rumeguș – înfățișare întocmită. „Dacă dai de greu, vine el careva, mâne, să te-ajute”, zice taica. „De-o pildă, Vernon.” Cash n-ascultă. Se uită la chipul liniștit, încremenit, dizolvându-se în lumina amurgului, ca și cum întunericul ar fi un strămoș de-al pământului dintâi și de totdeauna – până când, într-un târziu, chipul ei iese, plutind desprins, deasupra lui, și lin ca răsfrângerea unei frunze moarte. „E dăstui creștini să te-ajute”, zice taica. Cash n-ascultă. După o vreme se-ntoarce, fără să se uite la taica și iese din odaie. Apoi fierăstrăul începe să sforăie din nou. „Ne-or ajuta-n întristarea noastră”, zice taica.

Sunetul fierăstrăului e același, destoinic, negrăbit, clătind lumina ce trage să moară, încât, la fiecă cursă, chipul ei pare că se trezește un pic, în ascultare și așteptare, ca și cum le-ar număra. Taica se uită-n jos, la obrazul ei, la revărsarea neagră a părului lui Dewey Dell, brațele date-n lături, evantaiul strâns cu putere, acum nemișcat, pe plapuma care începe să se topească-n întuneric. „Consider că mai bine-ai pune de cină”, zice el.

Dewey Dell nu se clintește.

Saltă d-acolea și fă cina”, zice taica. „Tre’ să ne cruțăm puterile. Consider că doctoru Peabody-i flămând bine de-atâta cale. Și Cash tre’ să-mbuce iute. Și să se-ntoarcă la treabă, s-o dea gata.”

Dewey Dell se ridică, se înalță pe picioare. Se uită-n jos, la ea, la chipul ei. Pe pernă e ca o bucată de bronz mai pălit, doar mâinile păstrează încă o fărâmbă de viață: o inerție arcuită și cu noduri; o însușire irosită și totuși vie, din care osteneala, sleiala, muncile încă n-au plecat, de parcă s-ar îndoii de însuși adevărul odihnei, păzind cu veghe ascuțită și avară oprirea care, știu ele, nu poate dura.

Dewey Dell se apleacă și scoate binișor plapuma de sub ele și o trage deasupra lor către bărbie și o netezește în jos, potrivind-o cu mișcări line. Apoi, fără să se uite la taica, ocolește patul și iese din odaie.

Și-o să iasă la Peabody, unde poate sta, în lumina amurgului și să se uite la el, din spate, cu o asemenea uitătură, încât el, simțindu-i privirea, să se întoarcă și să zică: n-o să mă las acum covârșit de tristețe. Era bătrână și pe deasupra bolnavă. Suferea mai mult decât știam. Nu se mai putea face bine. Acu Vardaman crește mare și tu o să te-ngrijești de ei toți. Vreau să-ncerc să nu mă las covârșit de tristețe. Cred că mai bine te-ai duce să pregătești ceva de cină. Nu trebuie să fie prea mult. Dar ei au nevoie să se hrănească și ea, privindu-l, zicând: Ai putea face tare mult pentru mine, numai să vrei. Numai să știi. Eu sunt eu și dumneata ești dumneata și eu știu asta și dumneata n-o știi și ai putea face tare mult pentru mine, numai să vrei și, dacă chiar vrei, atunci ți-aș putea spune și-atunci nimeni n-ar mai trebui s-o știe, afară de dumneata, de mine și de Darl.

Taica stă în picioare, deasupra patului, cu brațele bălăbănind, cocoșat, nemișcat. Își duce mâna la cap, o trece prin păr, ascultând fierăstrăul. Se dă mai aproape și-și șterge mâna, pe față și pe dos, de coapsă și o lasă pe obrazul ei și după aceea pe ridicătura plapumei unde i-s mâinile. Atinge plapuma, așa cum a văzut-o pe Dewey Dell că face, încercând s-o netezească înspre bărbie, mai degrabă deranjând-o. Încearcă din nou s-o îndrepte, cu stângăcie, mâna i-i ca o gheară de neîndemânatică, cum îndreaptă cutele pe care tor el le-a făcut și care continuă să-i iasă de sub mână, prezență atotstricătoare, jucând renghiuri, așa că, până la urmă, se

dă bătut, mâna îi cade pe lângă trup, frecându-se iar de coapsă, când pe-o parte, când pe alta. Fierăstrăul sforăie încăpățânat în odaie. Taica răsuflă liniștit și hârâind și molfăie tutunul între gingii. „Facă-se voia Domnului”, zice el. „Acu poa’ să-mi fac rost de dinții ăia.” *Pălăria lui Jewel cade fleșcăită pe ceafă, îndreptând apa către sacul de câlți, ud learcă, legat pe umeri, în vreme ce, până la glezne în șuvoiul din șanț, se opintește la mangealâcul alunecos, cu un căpătâi de bârnă putredă drept reazim, la osie. Jewel, zic, a murit, Jewel. Addie Bundren a murit.*

Vardaman

Și-atunci am început s-alerg. Alerg către spatele casei și-ajung la marginea prispei și mă opresc. Și-atunci încep să plâng. Știu unde-a fost peștele-n praf. Acuma-i bucăți de nepește, nesânge pe mâinile și pe salopeta mea. Atunci nu era așa. Atunci nu se-ntâmplase. Și-acum ea se duce-atâta de departe, că n-o mai pot prinde.

Copacii-s ca puii de găină când, în zilele de arșiță, se scaldă-n prafu de răcoare. Dacă sar de pe prispă, o să fiu unde-a fost peștele, acu ciopârțit de tot în nepește. Aud patu și-obrazu ei și pe ei și simt dușumeaua cum se cutremură când umblă pe ea el, de-a venit și-a făcut asta. De-a venit și-a făcut asta, când ea era bine, da' a venit el și-a făcut asta.

„Scârbă burduhoasă.”

Sar de pe prispă și-o iau la fugă. Creasta grajdului răsare și se năpustește din lumina asfințitului. Dacă sar, poa' să merg pe ea, ca Doamna-n roz de la circ, în miroznă caldă, fără să trebuie s-aștept. Mâinile se prind de tufișuri; sub tălpi se rostogolesc pietrele și gunoiul.

Și-apoi pot să răsuflu iar în miroznă caldă. Intru-n boxă, încerc să-l ating și-atunci pot să plâng, atunci dau plânsu-afară. Cum isprăvește cu-azvârlitu, pot, și-atunci pot să plâng, cutie urlătoare.

„El a ucis-o. El a ucis-o.”

Viața curge-n el pe sub piele, pe sub mâna mea, prin petele viu colorate, mirosindu-mi în nări, unde răul prinde să țipe și dă plânsu-afară, și-atunci pot răsufla, îl dau afară. Asta face mult zgomot. Pot să adulmec viața de curge și se răspândește pe sub palme, pe braț în sus, și-atunci pot să ies din boxă.

N-o găsesc. În întuneric, prin praf, pe lângă pereți, nu dau de ea. Plânsul face mult zgomot. Păcat că face atât de mult zgomot. Și-apoi o găsesc în șopru, în praf și fug peste ogor, în drum, cu bâta

săltând pe umăr.

Ei mă pândesc cum vin către ei și-ncep să se tragă-ndărăt și-și rostogolesc ochii și fornăie și se zmucesc îndărăt, în hamuri. Dau. Aud bâta cum dă; o văd cum le dă-n cap, peste hamu de la piept, mai nimerind și-alături când ei cabrează și feresc, dar mă bucur.

„Voi ați ucis-o pe maica!”

Bâta se rupe și ei tot cabrează și tot fornăie și copitele dau cu zgomot mare-n pământ, cu mare zgomot, fîncă-i a ploaie și aeru-i golit pentru ploaie. Da-i încă destul de lungă. Alerg încolo și-ncoace, pe când ei se zmucesc în hamuri – și dau.

„Voi ați ucis-o!”

Și dau și dau și ei se rotesc, priponiți c-o funie lungă, trăsura se rotește pe două roți și nemișcată, de parcă-i țintuită de pământ și caii nemișcați, de parcă-s țintuiți cu copitele de dindărăt în mijlocu unei plăci turnante.

Alerg prin praf. Cum alerg prin prafu gros, nu văd unde se pierde trăsura, lăsată pe două roți. Dau, bâta dă-n pământ, sare, dă-n praf și-apoi iar în aer și prafu se-ngroașă mereu în josu drumului, mai iute de dac-ar fi o mașină pe el. Și-atuncea pot să plâng și să mă uit la bătă. Îi ruptă de tot în mâna mea, nu mai lungă ca un lemn de foc, ea, care-a fost o bătă lungă. O lepăd și pot să plâng. Acuma nu se mai face-atâta zgomot.

Vaca stă-n ușa grajdului și rumegă. Când mă vede că viu, muge și iarba-i atârnă din botul plin și limba.

„Ho, că nu te mulg. Un deșt nu mai mișc pentru ei.”

O aud cum se-ntoarce când trec. Când mă-ntorc, ea-i taman în spinarea mea, cu răsuflarea dulceagă și fierbinte și grea.

„N-auzi ce zic?”

Ea mă-mpinge cu botu, mă miroase. Cu botu-nchis, muge-adânc, în ea. Ridic mâna la ea și o-njur, ca Jewel.

„Acu-ntinde-o.”

Las mâna jos și mă reped la ea. Ea sare-napoi, se-ntoarce iute și s-oprește și mă pândește. Muge. Se duce către potecă și s-oprește și stă și se uită-n susu potecii.

În grajd întunecimea-i caldă și mirositoare și tăcută. Pot să plâng

liniștit și să pândesc creasta dealului.

Cash vine pe deal și șchioapătă, unde a căzut de pe biserică. Se uită devale, înspre izvor și după-aceea-n susu drumului și-napoi, la grajd. Coboară țeapăn pe potecă și se uită la hățurile rupte și la prafu de pe drum și după-aceea-n susu drumului, unde prafu se duce tot înainte.

„Trag nădejde c-acu or trecut bine de-alde Tull. Așa trag nădejde.”

Cash se-ntoarce și șchioapată-n sus, pe potecă.

„Dracu să-l ia. I-am arătat io lui. Dracu să-l ia.”

Acu nu mai plâng. Acu nu mai nimica. Dewey Dell vine pe deal și mă strigă. „Vardaman.” Io nu mai nimica. 'S liniștit. „Măi, Vardaman.” Acu pot să plâng liniștit și să-mi simț și să-mi auz lacrimile.

„Nu-atuncea, nu. Nu-atunci a fost. Erea acoloa, drept pe pământ. Și-acu-i gata să-l gătească.”

E-ntuneric. Aud pădurea, tăcerea: le știu. Da nu sunet de vietate, nici măcar pe el. De parcă întunericu s-ar desface-ntr-o puzderie de tot felu de lucruri fără legătură, – mirozne și tropote; miros de carne potolită și de păr asudat, cu țepi, ca amoniacu; părere a unui tot de piele tărcată și de oase zdravene pe dinăuntru căroră, desprins, de taină și apropiat, un *este*, altu decât *este* al meu. Îl văz cum se topește – picioare, un ochi rotitor, o tărcătură țipătoare, ca de flăcări reci – și plutește peste întunecime și pierde pe nesimțite; totu-ntr-una, da' nici una, nici alta; și una și alta, da' niciuna. Văd auzu cum șerpuieste către el, mângâietor, și-l modelează, arătare greoaie – chișită, crupă, umăr și cap; miros și sunet. Nu mi-i frică.

„Gătit și mâncat. Gătit și mâncat.”

Dewey Dell

Poate să facă tare mult pentru mine, numai să vrea. Poate să facă totul. E ca și cum totul, pentru mine, pe lumea asta-i înăuntrul unei putini umplute cu mațe, că te și miri cum de mai poate să-ncapă-n ea orișice altceva foarte de seamă. El e-o puțină mare, plină de mațe și io-s o puțină mică plină de mațe și dacă-ntr-o puțină mare plină cu mațe poate să mai încapă orișice altceva foarte de seamă, cum poate să-ncapă-ntr-o puțină mică plină de mațe. Da știi că-i acolo, fiindcă Dumnezeu dă femeilor semn când e să se-ntâmple ceva rău.

Și asta fiindcă-s singură. Barem de l-aș simți, ar fi altceva, fiindcă n-aș mai fi singură. Dar dacă n-aș mai fi singură, ar ști-o toată lumea. Și el poate să facă tare mult pentru mine și-atuncea n-aș mai fi singură. Atuncea m-aș simți tare bine singură.

L-aș lăsa să intre-ntre mine și Lafe, cum și Darl a intrat între mine și Lafe, de Lafe e și el singur acum. El e Lafe și eu Dewey Dell și când a murit maica, a trebuit să-mi ies din mine și să trec peste mine și Lafe și Darl, ca să mă-ntristez, fiindcă el poate să facă tare mult pentru mine și n-o știe. Nici măcar n-o știe.

De pe prispa de din dos nu pot vedea grajdul. Dup-aia sunetul de la fierăstrăul lui Cash vine din direcția aia. E ca un câine, pe-afară, de dă târcoale casii și-ți iese-nainte la orișice ușă ai ajunge și-așteaptă să intri. A zis, sunt mai neliniștit ca tine și eu am zis, Dumneata nu știi ce-i aia neliniște, așa că nu mă pot neliniști, încerc, dar nu mă pot gândi de-ajuns ca să mă neliniștesc.

Aprind lampa de bucătărie. Peștele, tăiat bucăți-bucățele sângerează liniștit în tingire. Îl pun iute-n bufet și-ascult ce-i pe sală și-aud. I-au trebuit zece zile ca să moară; poate că încă n-o știe. Poate că nu se duce pân' ce Cash. Ori poate pân' ce Jewel. Iau castronul cu legume din bufet și coșul de pâine de pe soba rece și mă opresc și mă uit la ușă, atentă.

„Uni-i Vardaman?”, zice Cash. În lumina lămpii, brațele lui, făinite cu rumeguș, arată ca nisipul.

„Habar n-am. Nu l-am văzut.”

„A dispărut docaru lu’ Peabody. Vezi de poți să dai de Vardaman. O să-l pălească calu ăla.”

„Bine. Zi-le să vie la cină.”

Grajdul nu se vede. Zic, nu știu cum să mă neliniștesc. Nu știu cum să jelesc. Am încercat, dar nu pot. Dup-un timp, sunetul de la fierăstrău vine-ncoaci, vine-ntunecat, peste pământ, prin pulberea-ntunericului. După aceea-l văd cum umblă-ncolo și-ncoaci, pe deasupra scândurii.

„Hai la cină”, zic. „Spune-i și lui.” El poate să facă totul pentru mine. Și n-o știe. El e mațele lui și eu mațele mele. Și eu mațele lui Lafe. Asta-i. Nu știu de ce nu șade acas’, la oraș. Noi suntem de la țară, nu de soiul orașenilor. Nu știu de ce nu șade. După care văz creasta grajdului. Vaca stă la poala potecii și muge. Când măntorc, Cash nu mai e.

Duc zeru-nuntru. Taica și Cash și el șade la masă.

„Surioară, un’i-i peștele-ăla, marele, de l-a prins ăl mic?

Pun laptele pe masă. „Păi când să-l fi făcut?”

„Napi în suc propriu c-o mâncare din cale-afar’ de slabă la un om de mărimea mea”, zice. Cash mănâncă. Pe cap, pălăria i-a întipărit în părul nădușit o dungă. Cămașa i-i toată asudată. Nu s-a spălat pe mâini. „Să-ți fi făcut timp”, zice taica. „Un’i-i Vardaman?”

O iau către ușă. „Nu dau de el.” „Ia fă-te-ncoa, surioară”, zice. „Nu pune la inimă chestia cu peștele. O să ne mai și rămână. Vin’, de șezi colea.”

„Nici n-o pun”, zic. „Vreau să mulg înainte de să se pună pe plouat.”

Taica ia din castron și dă mai departe. Dar nu s-apucă să mănânce. Mâinile-i stau, pe jumătate strânse, pe lângă farfurie, capul plecat nițel, părul lui, ca o miriște, înălțat în lumina lămpii. Seamănă cu un juncan, numaidecât ce l-ai pălit cu maiu’ și nu mai e-n viață și de știut încă nu știe că-i mort.

Dar Cash mănâncă, el așîșderi. „Mai bine-ai mânca ceva”, zice

el. Se uita la taica. „Ca Cash și ca mine. O să-ți prindă bine.”

„De”, zice taica. Se ridică, cum s-ar ridica un juncan îngenunchat la iaz, când îl iei la goană. „N-o să fie ea supărată pe chestia asta.”

Când știu că nu mă mai vede nimeni în casă, iuțesc pasul. Vaca muge la poalele povârnișului. Se-mpinge-n mine și-și suflă răsuflarea într-o adiere dulceagă, fierbinte, peste goliciunea-mi fierbinte și muge-ncetișor. „Mai rabd-un pic. Mă-ngrijesc io și de tine.” Vine după mine, în grajd, unde pun căldarea jos. Răsuflă-n căldare și muge-ncet. „Păi, ce ți-am zis. Șezi, locului. Am pe cap mai multe decât pot răzbi.” Grajdul e-n întuneric. Când trec, dă-n perete cu copita. Merg mai departe. Scândura ruptă-i ca un semn de hotar, cum stă-n sus. Dup-aceea văd povârnișul, simt aerul cum îmi mângâie fața, iară, încet, pălit, cu întunericul mai scăzut și, cu vederea pustie, pâlcurile de pini, pete-pete pe coasta priporoasă, tainici și așteptând.

În ușă, umbra vacii dă cu botu-n umbra căldării, mugind încet.

Apoi trec de boxă. Aproape am trecut. Ascult cum zice, cu mult înainte de să poată spune cuvântul și partea care-ascultă se teme că poate n-o să aibe timp să-l spuie. Îmi simt trupul, oasele și carnea cum încep să se desfacă și să se deschidă asupra singurului și lucrarea prin care-ncepi a fi nesingur e-nspăimântătoare. Lafe, Lafe. „Lafe.” Lafe. Lafe. Mă aplec un pic în față și pun înainte, fără vlagă, piciorul. Simt întunericul năpustindu-se pe lângă pieptul meu, pe lângă vacă; încerc să m-arunc asupra întunericului, vaca mă oprește și întunericul se năpustește asupra adierii dulcege din răsuflarea ei, grea de muget, plină de pădure și de tăceri.

„Vardaman. Mă, Vardaman.”

El iese din boxă. „Mă, ticălos mic și-afurisit! Mă, ticălos mic și-afurisit!”

El nu se-mpotrivește; ce-a mai rămas din năvala întunericului piere, scâncind. „Ce? Că doar n-am făcut nimica.”

„Mă ticălos mic și-afurisit!” Mâinile mele-l scutură zdravăn. Poate că nu le pot opri. Nu știam că pot să scuture atât de zdravăn.

Zgâlțâind, ne zgâlțâie pe amândoi.

„Nu io, nu io”, zice. „Nici nu i-am atins.”

Mâinile mi se opresc din zguduit, dar încă-l țin.

„Ce cați acilea? De ce nu răspunzi când te chem?”

„Da nu fac nimica.”

„Du-te-n casă și mănâncă.”

Se trage înapoi. Îl țin. „Dă-mi drumu. Lasă-mă-n pace!”

„Ce făceai acilea? Nu cumva mă iscodești?”

„Io nu, niciodat’, niciodat’. Nici nu știam că ești acilea, jos. Lasă-mă-n pace!”

Îl țin, aplecându-mă să-i vad fața, să i-o simt cu ochii mei. E gata să plângă. „Acu șterge-o. Am pus de cină și, cum mulg, vin și io. Du-te, pân’ ce nu mănâncă el tot. Cred că docaru-ăla se duce glonț la Jefferson.”

„El o ucis-o”, zice. Începe să plângă.

„Șșșșșt.”

„Nu i-o făcut nimica rău și el o vinit ș-o ucis-o.” „Șșșșșt.” El se zbate. Îl țin. „Șșșșșt.”

„El o ucis-o.” Vaca vine-n spatele nostru, mugind încetișor. Îl zgâlțâi din nou.

„Gata, potolește-te. Acu s’te potolești. O să te-mbolnăvești și-atunci nu mai mergi la oraș. Hai, du-te-n casă și mănâncă.”

„Nu vreau nicio mâncare. Nu vreau la oraș.”

„Atunci te lăsăm acilea. Te lăsăm, dacă nu te porți bine. Hai, acu du-te, pân’ ce putina aia cu mațe, bătrână și moartă după legumă, nu-ți topește și porția ta.” Se duce, pierzându-se încet, pe deal. Creasta, copacii, coperișul casei se zugrăvesc pe cer. Vaca se vârn mine, mugind încetinel. „Trebuie să mai aștepți. Ce ai tu-n tine-i nimica pe lângă ce-am io-n mine, chiar de ești și tu femeie.” Ea vine după mine, mugind încetișor. Apoi aerul stătut, fierbinte, cenușiu, îmi mângâie din nou fața. Poate s-aranjeze totul, fain-frumos, numai să vrea. Și nici măcar nu știe. Ar putea să facă totul pentru mine, numai să știe. Vaca îmi suflă peste șolduri și spate răsuflarea caldă și dulceagă și auzită și muge-ncet. Cerul s-a lăsat moale peste povârniș, peste pâlcurile tainice. Dincolo de deal un

fulger luminează bolta și piere. Aerul mort îmbracă pământul mort, până departe, departe, unde ochiul nu mai răzbate să-mbrace pământul mort. Se lasă peste mine, stătut și cald și m-atinge, goală, prin straie. Zic Tu nu știi ce-i neliniștea. Eu nu știu ce-i. Nu știu dacă-s neliniștită ori ba. Dacă pot să fiu ori ba. Nu știu de pot plânge ori ba. Nu știu dac-am încercat ori ba. Mă simt ca o sămânță umedă și sălbatică în pământul dogoritor și orb.

Vardaman

Când or s-o dea gata, or s-o puie-n ea și-atunci, știu și eu, poate că, pentru multă vreme. Am văzut cum întinericu se saltă pe picioare și se duce-n volburi și-am zis „Vrei s-o bați de tot în cuie-n asta, Cash? Cash? Cash?” M-am pomenit băgat în pătuc, ușa nouă prea grea pentru mine și s-a-nchis n-am mai putut răsufla șobolanii trăgeau tot aeru. Am zis „Vrei s-o bați de tot în cuie, Cash? S-o bați în cuie? *S-o bați în cuie?*”

Taica umblă primprejur. Umbra lui umblă primprejur, peste Cash de se lasă și se ridică odată cu fierăstrău', peste scândura plină de sânge.

Dewey Dell a zis c-o să primim nește banane. Trenu-i după geam, roșu, pe șină. Când trece, șina lucește pe ici, pe colo. Taica a zis că făina și zahăru și cafeaua e-atât de scumpe. Fin'că-s băiat de țară fin'că băieții de oraș. Biciclete. De ce făina și zahăru și cafeaua e-atât de scumpe când băiatu-i de la țară? „N-ai vrea mai degrabă nește banane?” Bananele s-a dus, s-a mâncat.

Dus. Când fuge pe șine sclicește iar. „De ce nu-s băiat de oraș, taică?” Am zis Dumnezeu m-a făcut. Da nu i-am zis lu' Dumnezeu fă-mă la țară. Dacă El poa' să facă trenu, de ce nu poate El să-i facă pe toți de oraș fin'că făină și zahăr și cafea. „N-ai vrea mai degrabă nește banane?” Umblă primprejur. Umbra lui umblă primprejur.

Nu erea ea. Eream acoloa, mă uitam. Am văzut. Am crezut că ea erea, da nu erea. Nu mama mea. A plecat când ailaltă s-a pus pe pat și-a tras plapuma pe ea. S-a dus departe. „S-a dus cam de-aici la oraș?” „S-a dus mai departe ca pân'la oraș.” „S-a dus toți iepurii și oposumii ăia mai departe ca la oraș?” Dumnezeu i-a făcut pe iepuri și pe oposumi. El a făcut trenu. De ce-a trebuit El să facă un loc, altu, unde să se ducă ei dacă ea-i întocmai ca iepurele.

Taica umblă primprejur. Și umbra lui. Fierăstrău' sună de parcă

doarme.

Așa că dacă Cash bate-n cuie de tot lada, ea nu-i iepure. Și-așa că dacă ea nu-i iepure, io nu pot răsufla-n pătuc și Cash vrea s-o bată de tot în cuie. Și-așa că dacă ea-l lasă, nu-i ea. Știu. Eream acoloa. Am văzut când n-a mai fost ea. Am văzut. Ei crede că este și Cash vrea s-o bată de tot în cuie.

Nu erea ea, fin'că zăcea tocma-acolea-n țărână. Și-acuma-i de tot ciopârțit. Io l-am ciopârțit. Zace-n bucătărie, în tingirea plină de sânge și-așteaptă să fie gătit și mâncat. Atunci nu erea și ea erea și-acum este, da ea nu mai era. Și mâine-o să fie gătit și mâncat și ea o să fie el și taica și Cash și Dewey Dell și n-o să fie nimica-n ladă și-așa că poa' să răsuflă. Zăcea tocma-acolea, pe pământ. Pot să-l aduc pe Vernon. El a fost acoloa și l-a văzut și pentru amândoi o să fie și după-aia n-o să fie.

Tull

Erea înspre miezu nopții și se așternuse pe plouat când ne-a trezit. Fusese o noapte tulbure, cu presimțiri, ca-n preajma furtunii; o noapte în care omu s-așteaptă să i se întâmple orice, destule, înainte de să poată da nutreț la vite și s-ajungă-n casă și să cineze și, de rău' ploii, să se bage-n pat, și când caii lui Peabody a venit la noi, numai spumă, cu hamu rupt, târâș și hamu de piept printre picioarele lăturașului ăla prăpădit și Cora zice „Să știi că-i ceva cu Addie Bundren. S-a dus, pân' la urmă.

„Peabody tre' să fie p-aici, p-aproape, la zece–dou'spce case”, zic. „Și-n definitiv, de unde știi că-i caii lui Peabody?”

„Păi ce, nu-i ei?”, zice ea. „Pune mâna, de-nhamă.” „La ce?” zic. „Dac-a murit, ce putem noi face pân' la ziuă, și-n plus, se și lăsă cu furtună.”

„E de datoria mea”, zice ea. „Și prinde caii.” Da' eu nici gând. „Păi, e la mintea cocoșului că trimitea după noi, dac-avea nevoie. Și nici măcar nu știi c-a murit.”

„Daaa, adicătelea nu știi că-i caii lu' Peabody? O ții una și bună că nu-i ei? Biiine.” Da eu nu mișc un deget. Când lumea are nevoie de-un om, ăl mai bine-i s-aștepți până trimite ei după el, știu io chestia asta. „E de datoria mea creștinească”, zice Cora. „Vrei să te pui între mine și datoria mea de bun creștin?”

„N-ai decât să rămâi acoloa toată ziua de mâine, dacă vrei”, zic.

Așa că atunci când Cora m-a deșteptat, se așternuse pe plouat. Chiar când mergeam înspre ușă, cu lampa aprinsă ținută în dreptu geamului, ca să poată vedea că vin, el nu s-a oprit din ciocănit. Nu tare, da făr' să s-oprească, de parcă adormise bătând și bătea cu pumnu-n somn, da nici n-am băgat de seamă cât de jos era lovitura în ușă, pân-ce n-am deschis-o și tot nimica n-am văzut. Am înălțat lampa, de scânteia ploaia prin ea și Cora, îndărătu meu, pe sală, tot zicea: „Cine-i, Vernon?”, da-ntâi și-ntâi n-am putut să văd,

absolut, pân' ce m-am uitat în jos și pe lângă ușă și cu lampa lăsată mai jos.

Parcă era un cotei murat, în șalopeta aia și făr' de pălărie, stropit tot pân' la genunchi, unde-i tot purtase patru mile pân noroi. „He, fiu-al dracului”, zic.

„Cine-i, Vernon?”, zice Cora.

El se uita la mine cu niște ochi rotunzi și negri în mijloc, ca la bufniță, când îi pui lumina-n față. „Ai văzut peștele ăla de-atunci”, zice el.

„Hai înuntru”, zic. „Ei, ce-i? Nu cumva maică-ta a _____”

„Vernon”, zice Cora.

Se ținea pe-aici pe undeva, în dosu ușii, în întuneric. Ploaia izbea în lampă, sfârâia când o atingea, așa că eu mă tot temeam că acu-acu se sparge. „Ai fost acoloa”, zice el. „L-ai văzut.”

Cora vine-n ușă. „Da hai, intră din ploaia aia de-afar” zice ea și-l trage înăuntru și el se uită la mine cu băgare de seamă. Leit un cățel murat. „Nu ți-am spus?”, zice Cora. „Ți-am spus eu că s-a ntâmplat. Du' de-nhamă.”

„D-apoi că nici n-a zis că _____” zic.

El căta la mine, apa picura pe podea. „Ne strică covorașu”, zice Cora. „Du' de prinde caii, cât îl duc la bucătărie.”

Da el se trăgea înapoi, șiroind, ațintindu-mă cu ochii ăia. „Ai fost acoloa. L-ai văzut cum zăcea acoloa. Cash o s-o bată-n cuie, de tot, și el zăcea taman acoloa, pe pământ. L-ai văzut. I-ai văzut urma-n țarină. Ploaia n-a-nceput pân-ce n-am ajuns acilea. Avem vreme să ne-ntoarcem.”

Fiu-al naibii de nu m-a luat fiorii, chiar când încă nu știam. Da Cora știa. „Prinde caii cât poți mai iute”, zice ea. „Și-a pierdut capu. S-a scrântit de durere.”

Al naibii să fiu de nu m-a luat fiorii. Când și când, omu stă de se gândește. La toate nenorocirile și lucrurile triste de pe lumea asta; cum te pot ele lovi, ca trăsnetu, orișunde te-ai afla. Mă gândesc io că omu tre' s-aibe mare încredere-n Domnu, deși-mi vine uneori să cred că Cora-i cam prea din cale-afar' de grijulie, de parc-ar încerca să-i dea pe ăilalți în lături și să se-ndese ea mai în față ca

toți. D-apoi, când se-ntâmplă așa ceva, gândesc io că are dreptate, că omu tre' să se țină de asta și socotesc că-s de-a dreptul binecuvântat c-o nevastă de toată vremea-și dă osteneala întru sfințenie și facere de bine, cum zice ea că-s io.

Când și când, omu stă de se gândește la asta. Drept, nu prea des. Ceea ce-i un lucru bun. Căci Domnu l-a lăsat pe pământ ca să facă și nu ca să irosească timp prea mult cu gânditu, fiindcă creeru-i ca o rotiță de mașinărie: nu ține dacă-l tot muncești. Ăl mai bine-i când toate merge după tipic, de împlinește munca zilnică și nicio parte nu-i folosită mai mult decât este de trebuință. Am zis-o și o zic iară și iară, asta-i dintotdeauna buba cu Darl: prea se tot gândește. Are dreptate Cora când zice că ce-i lipsește lui e o nevastă, de să-l facă om. Și când mă gândesc la asta, gândesc că dacă pe om nimic alta nu-l ajută decât însurătoarea, apoi e-al dracului de-aproape de fără scăpare. Da cred că are dreptate Cora când zice că motivu pentru care Domnu-a trebuit să facă femeili e că bărbații nu-și cunoaște binele nici când îl are sub ochi.

Când mă-ntorc spre casă cu căruța, ei era în bucătărie. Ea sembrăcase peste cămașa de noapte, cu un șal pe cap și-și luase umbrela și Biblia ei învelită-n mușama și el ședea pe-o găleată răsturnată, lângă sobă, unde-l pusese ea, șiroind pe podea. „Nu pot scoate nimic de la el, afar' de-o chestie cu-un pește”, zice că „îi apasă un blestem. Văd mâna Domnului asupra băiatului ăstuia, ca semn al pedepsirii lui Anse.”

„Ploaia n-a-nceput pân' ce n-am plecat”, zice el. „Și-am plecat. Eram pe drum. Și era acolo-n praf. L-ai văzut. Cash o s-o bată-n cuie, da tu-ai văzut.”

Când am ajuns acolo, ploua îndârjit și el, între noi. Înfofolit în șalu Corei. Nu mai scosese o vorbă, ședea acolo, sub umbrela lu' Cora. Când și când, Cora se oprea din cântat, cât să zică „E-un blestem pe capu lui Anse Bundren. Dare-ar Domnul ca asta să-i arate că umblă pe calea păcatului.” Apoi începea din nou să cânte și el ședea între noi, nițel aplecat înainte, ca și cum catării n-ar fi mers destul de repede pe cât ar fi voit el.

„Zăcea taman acoloa”, zice el, „da ploaia a-nceput după ce-am

plecat. Așa că mă pot duce să deschid ferestrele, Cash încă n-o bătut-o-n cuie.”

Erea trecut bine de miezu nopții când am bătut ultimul cui și aproape de zorile de cenușă când m-am întors acasă și-am deshamat și m-am băgat în pat, cu boneta Corei pusă pe perina aialaltă. Și-al naibii să fiu de nu-mi suna încă-n urechi cântatul Corei și parcă-l simțeam pe băiatu-ăla cum se-apleca înainte, între noi, de parc-ar fi tras înaintea catârilor, și-l tot vedeam pe Cash umblând în sus și-n jos cu fierăstrău, și Anse, coala-n picioare, ca o sperietoare și de ziceai că-i un juncan, pân' la genunchi într-un iaz și cineva trece pe-acolea și pune mâna pe iaz și-l așază pe muchie, da el tot nu pricepe.

Aproape se crăpa de ziuă când am bătut ultimul cui și-am dus-o-n casă, unde ea zăcea, întinsă pe pat, cu fereastra deschisă și ploaia o stropea din nou. De două ori a făcut el asta și așa, dărâmat de somn, că zicea Cora că obrazu-i arăta ca unu din catargele ale de Crăciun, de-s îngropate o clipă și dezgropate la loc, până ce, într-un târziu, au pus-o-năuntru și-au bătut-o-n cuie bine, ca el să nu mai poată deschide fereastra peste ea. Și-n dimineața ailaltă l-au găsit în cămașă, pe podea, dormind, ca un juncan junghiat și capacu lăzii sfredelit tot, ciuruit de găuri și sfredelu-ăl nou al lui Cash rupt în ultima din ele. Când am dat capacu de-o parte, au văzut ca-n două rânduri pătrunsese și-n obrazu ei.

Dacă asta-i pedeapsă de la Dumnezeu, apoi nu-i dreaptă. Fiindcă Domnu are și altele mai bune de făcut. Nu egzistă să n-aibe. Fiindcă singura povară ce-a avut-o vreodată Anse Bundren a fost el însuși. Și dacă oamenii nu dau două parale pe el, mă gândesc io-n mine că n-o fi el chiar omu ăla de nimica, ori că nu s-ar fi putut îndura el pe sine atâta amar de vreme.

Nu-i dreaptă deloc. Fiu-al naibii dacă-i. Și dacă El a zis Lăsați copiii să vină la Mine, tot n-o face mai dreaptă. Cora a zis, „Ți-am adus pe lume ceea ce mi-a trimis Domnu Dumnezeu. Am trecut prin această încercare fără frică, fără teamă, fiindcă puternică este credința mea în Domnu, tărie aducându-mi și încurajare. Și dacă tu n-ai niciun fiu, e fiindcă Domnu, în marea Lui înțelepciune, așa a

hotărât. Și viața îmi este și totdeauna a fost ca o carte deschisă pentru tot bărbatu și femeia dintre făpturile Sale de pe-aici, fiindcă eu am încredere în Dumnezeu' meu și-n răsplata ce o voi primi.”

Socotesc că are dreptate. Socotesc că, dacă pe undeva e bărbat ori femeie pe care El a putut s-o întorcă la Sine, să calce pe căile înțelepciunii Sale, apoi aceea-i Cora. Și socotesc io că tot o face ea niscăi schimbări, oricum și-ar vădi El înțelepciunea. Și mai socot că astea or să fie întru binele omului. Măcar trebuie să ne placă. Măcar am putea tot așa de bine să ne vedem de-ale noastre și să ne prefacem că ne place.

Darl

Felinarul e pus pe-un butuc. Ruginit, năclăit și grăsos, cu sticla plesnită, mult afumată într-o parte, își seamănă lumina puțină și apăsătoare peste capră și peste pământul din jur. Pe pământul întunecat așchiile par pete întâmplătoare de vopsea, galben-stins pe pânză neagră. Scândurile, fâșii lungi și mătăsoase sfâșiate din întunericul des și întoarse pe dos.

Cash robotește aplecat deasupra caprei, mișcându-se înainte și-napoi, ridicând și așezând scândurile cu pocnete lungi și surde răsunând în aerul mort, de parcă le-ar lua și le-ar lăsa să cadă pe fundul unei fântâni nevăzute, sunetele încetează, fără să piară cu totul, ca și cum orice mișcare le-ar putea dezghioaca din aerul înconjurător într-un ecou înmiit. Trage iar la fierăstrău, cotul îi lucește potolit, un fir subțire de lumină sună pe pânză, pierdut și regăsit și sus și jos, la fiecă cursă, într-o alungire fără de frângere, încât fierăstrăul pare lung de șase picioare, cum trece prin și dincolo de silueta prăpădită, amărâtă și stingheră a lui taica. „Dă-mi scândura aia”, zice Cash. „Nu. Ailaltă.” Pune fierăstrăul jos și vine el de ia scândura care-i trebuie și-l dă pe taica la o parte cu luciul lung și legănat al scândurii în cumpănă.

Aerul miroase a pucioasă. Pe coasta lui nevăzută umbrele lor se proiectează ca pe-un perete, de parcă, asemenea sunetelor, nu s-au îndepărtat prea tare, nu s-au stins, ci, doar pentru o clipă, s-au închegat pe undeva, pe-aproape, căzute pe gânduri. Cash lucrează fără-nterupere, pe jumătate răsucit în lumina săracă, o coapsă și un braț subțire ca un arac, îmbinate, într-o nemișcare adâncită în sine și activă, deasupra cotului său neobosit. Pe poala cerului fulgere pirotesc ușor; peste țesătura lor, copacii împietriți sunt zugrăviți până la ultima rămurică și rotunjiți, măriți, de parcă li s-ar mișca puiul în burtă.

Începe să plouă. Primele picături, aspre, răzlețe, iuți, năvălesc

printre frunze și cad pe pământ cu lungi suspine de ușurare, ca după o încordare de neîndurat. Sunt mari ca alicele pentru mistreț și calde ca și cum ar fi fost împușcate; trec peste felinar cu un șuier amenințător. Taica își înalță obrazul, cu gura lui bleagă, dunga de tutun lipită la rădăcina gingiilor; de la adăpostul nedumeririi abia vădite pe obraz, el cugetă, ca de dincolo de timp, la ultima nedreptate a sorții. Cash se uită întâi la cer, apoi la felinar. Fierăstrăul nu s-a oprit, licărul aleargă pe pânza care pistonează, fără să se frângă. „Adă ceva să coperim felinaru”, zice el.

Taica o ia către casă. Dintr-odată, ploaia se năpustește fără tunet, fără veste; e alungat către prispă, pe marginea prispei și, într-o clipă, Cash e ud până la piele, însă mișcarea fierăstrăului nu s-a oprit, ca și cum el și cu brațele umblă cu încredințarea senină că ploaia nu-i decât o părere a minții. Apoi pune jos fierăstrăul și se duce de se încovoiaie peste felinar, apărându-l cu trupul, spinarea ieșindu-i, descărnată și costelivă prin cămașa udă, ca și cum, dintr-odată, cineva l-ar fi întors pe dos și pe el și cămașa și totul.

Taica se întoarce. Are pe el mantaua de ploaie a lui Jewel și în mână pe cea a lui Dewey Dell. Cocârjat deasupra felinarului, Cash bâjbâie cu mâna îndărăt și apucă patru capete de leaț și le înfige în pământ și ia mantaua lui Dewey Dell de la taica și o întinde peste leături, înjghebând un fel de acoperiș deasupra felinarului. Taica îl urmărește: „Nu știi, zău, ce-o s’te faci tu”, zice. „Darl și-a luat mantaua cu el.”

„O să mă ude”, zice Cash. Apucă din nou fierăstrăul. Și din nou fierăstrăul o ia-n sus și-n jos, înăuntru și-n afară din acea negrăbită împotrivire, așa cum se mișcă în ulei pistonul, ud până la piele, costeliv, dar neobosit, cu trupu-i slăbănog și lipsit de greutate, trup de copil ori de bătrân. Taica-l urmărește, clipind, cu fața șiroindă; și iar se uită la cer, cu înfățișarea aceea de mută și căzută pe gânduri ofensă și, totuși, de apărare, de parcă nici nu se așteptase la mai puțin; din vreme-n vreme își face de lucru, slăbănog, șiroind, pune mâna pe o scândură, pe o sculă și iar o lasă jos. Vernon Tull e acum acolo și Cash poartă mantaua de ploaie a

doamnei Tull și el și cu Vernon caută fierăstrăul. După o vreme, dau de el în mâna lui taica.

„De ce nu mergi în casă, din ploaie?”, zice Cash. Taica se uită la el, cu obrazul șiroind liniștit. E de parcă, peste chipul cioplit de un caricaturist *sauvage*, ar curge, cumplită, parodia îndolierii totale. „Hai, du-te-n casă”, zise Cash, „Io și cu Vernon o scoatem la capăt și singuri.”

Taica se uită la ei. Mânele de la mantaua lui Jewel sunt prea scurte pentru el. Pe obraz ploaia șiroiește fără grabă, ca glicerina rece. „Nu-s supărat pe ea că ne-a udat”, zice el. Se urnește iar din loc și se apucă să mute scândurile, ridicându-le și lăsându-le la pământ cu mare grijă, de parcă ar fi geamuri. Se apropie de felinar și trage mantaua potrivită deasupra lui, până o doboară și Cash vine și-o pune la loc.

„Hai, du-te-n casă”, zice Cash. Îl însoțește înspre casă și se reîntoarce cu mantaua și o împătorește și o așază lângă felinar, la adăpost. Vernon nu s-a oprit. Se uită-n sus, trăgând la fierăstrău.

„S-o fi făcut de la bun început”, zice el. „Doar știai că-i a ploaie.”

„E tulburat rău”, zice Cash. Se uită la scândură.

„De”, zice Vernon. „Orișicum, tot venea.”

Cash se uită la scândură, ochind. Pe latura ei lungă ploaia răpăie neîntrerupt, nenumărat, nestatornic. „Am s-o tai șrec”, zice.

„Îți ia timp mai mult”, zice Vernon. Cash pune scândura pe cant; Vernon se uită la el, apoi îi întinde rindeaua.

Vernon ține bine scândura, în timp ce Cash îi face muchia piezișă, cu râvna urâcioasă și amănunțită a unui bijutier. Doamna Tull vine pe marginea prispei și-l strigă pe Vernon: „Cât mai aveți?”

Vernon nu ridică ochii: „Nu mult. Da mai avem ceva.”

Se uită la Cash cum se adună deasupra scândurii, cum se mișcă, alunecând ușor pe manta, lumina bolnavă și sălbatică și dilatată a felinarului. „Du' devale, la grajd și scoate câteva scânduri și termin-o și hai înuntru din ploaie”, zice ea. „O să vă-mbolnăviți fără scăpare.” Vernon nu se clintește. „Vernon”, zice ea.

„Las-că nu mai stăm mult”, zice el. „Acușica o dăm gata.” Doamna Tull îi cercetează o clipă, apoi intră iar în casă.

„Dac-ajungem la ananghie, luăm nește scânduri dintr-alea”, zice Vernon. „Te-ajut io să le pui la loc.”

Cash lasă rindeaua și ochește în lungul muchiei, netezind-o cu podul palmei. „Dă-mi-o pe-ailaltă”, zice el.

Cu puțin înainte de zori, ploaia stă. Dar încă nu s-a luminat când Cash bate ultimul cui și rămâne țeapăn, în picioare, și se uită-n jos, la racla isprăvită și ceilalți se uită la el. În lumina felinarului, obrazul i-i liniștit, gânditor; își lovește ușor palmele de pulpanele mantăii cu o mișcare dinainte gândită și anume întocmită pentru această împrejurare, de încheiere. După care toți patru – Cash și taica și Vernon și Peabody – saltă racla pe umeri și se-ndreaptă către casă. E ușoară, dar ei abia-abia se mișcă; goală, însă ei o poartă cu grijă; fără viață, dar ei se mișcă, rostindu-și vorbele cu băgare de seamă, înăbușit, vorbesc despre raclă de parcă, acum, că-i terminată, e vie și ușor ațipită și gata-gata să se trezească. Pe dușumeaua neagră picioarele lor bocăne stânjenite, cu stângăcie, de parcă de mult n-ar mai fi călcat pe dușumele.

O pun jos, lângă pat. Peabody zice, liniștit: „Să luăm o gustare. E-aproape ziuă. Unde-i Cash?”

El s-a întors la capră, iarăși gârbovit în lumina slabă a felinarului, își adună sculele și le șterge cu grijă pe o bucată de pânză și le așază într-o lădiță cu curea de atârnat pe umăr. Apoi saltă cutia, ia felinarul și mantaua de ploaie și se întoarce în casă, urcând scările, siluetă firavă pe cerul dinspre răsărit care pălește.

Într-o odaie străină, ca să poți dormi, trebuie să te goleşti. Și mai-nainte, să te fi golit pentru somn de ceea ce ești tu. Și când te-ai golit pentru somn, nu mai ești. Și când te umple somnul, n-ai fost niciodată. Nu știu ce sunt. Nu știu dacă sunt ori nu. Jewel știe că e, fiindcă el nu știe că nu știe dacă e sau nu. El nu se poate goli pentru somn, fiindcă el nu-i ceea ce e și e ceea ce nu-i. Dincolo de peretele neluminat pot auzi cum ploaia schițează căruța care-i a noastră, încărcătura care nu mai e a celor care-au doborât-o și-au tăiat-o, dar nici a celor care-au cumpărat-o și nici a noastră nu-i,

chiar de-i în căruța noastră, fiindcă numai vântul și ploaia o conturează și numai pentru Jewel și pentru mine, care nu dormim. Și fiindcă somnul este nu este și ploaia și vântul sunt *a fost*, ea nu-i. Totuși, căruța *este*, fiindcă atunci când căruța este *a fost*, Addie Bundren nu va mai fi. Și Jewel *este*, așa că Addie Bundren trebuie să fie. Și-atunci eu trebuie să fiu, altfel nu m-aș putea goli pentru somn, într-o odaie străină. Iar dacă nu m-am golit încă, înseamnă că sunt *este*.

De câte ori n-am stat întins, sub ploaia bătând într-un acoperiș străin, gândindu-mă acasă.

Cash

Am făcut-o cu muchiile tăiate șrec.

1. Suprafața pe care o prind cuiele este mai mare.
2. Suprafața de îmbucare a fiecărei muchii este de două ori mai mare.
3. Apa trebuie să se prelingă înăuntru pe un plan înclinat. Apa se mișcă mai ușor în sus și-n jos sau direct dintr-o parte în alta.
4. Într-o casă, lumea stă în sus două treimi din timp. Așa că îmbinările și încheieturile sunt făcute în-sus-și-n-jos. Fiindcă apăsarea este în-sus-și-n-jos.
5. Într-un pat, unde lumea stă întinsă toată vremea, încheieturile și îmbinările sunt făcute pe laterală, fiindcă apăsarea e laterală.
6. Numai că.
7. Un trup nu-i pătrat ca o grindă.
8. Magnetismul animal.
9. Magnetismul animal la un trup mort face ca apăsarea să cadă în plan înclinat, așa că și îmbinările și încheieturile unei racle sunt făcute șrec.
10. Dacă te uiți la un mormânt vechi, vezi că pământul se lasă în plan înclinat.
11. Pe când într-o groapă naturală se lasă la mijloc, apăsarea fiind în-sus-și-n-jos.
12. Așa că am făcut-o cu muchiile tăiate șrec.
13. E o treabă mult mai bună.

Vardaman

Mama mea este pește.

Tull

Era ceasu zece când m-am întors cu caii lui Peabody legați la curu căruții. Oamenii apucase să târască trăsura-napoi, de unde-o găsisse Quick, cu susu-n jos, călare pe șanț, la vreo milă de izvor. Sărise de pe șosea în dreptul izvorului și când am ajuns, aproape o duzină de căruțe era acolo. Ăl de dăduse peste ea fusese Quick.

El a zis că râu' s-a umflat și se umflă întruna. A zis că, după picioarele podului, apa e la un nivel cum nu s-a mai văzut până-acum. „Podu ăsta n-o să țină la atâta amar de apă”, am zis. „I-a spus careva lu' Anse de chestia asta?”

„I-am spus”, a zis Quick. „Zice că el crede că băieții; ăia a auzit și-a descărcat și-acu tre' că fac cale-ntoarsă.

Zice că ei poa' să-ncarce și să treacă.”

„Mai bin' s-ar duce s-o-ngroape la New Hope”, a zis Armstid. „Podu ăsta-i vechi. Eu nu mi-aș face de lucru cu el.”

„Și-a pus în cap s-o ducă la Jefferson”, a zis Quick.

„În cazu ăsta, mai bine s-ar grăbi cât poate de iute”, a zis Armstid. Anse ne-a ieșit în cale la ușă. S-a bărbierit, da nu bine. Are o tăietură lungă pe falcă și poartă pantaloni de duminică și o cămașă albă cu guleru-ncheiat. E bine întinsă peste gheb și-l face să pară mai înalt ca oricând, ca orice cămașă albă, și fața i-i și ea schimbată. Acum se uită drept în ochii oamenilor, plin de demnitate, cu obrazul tragic și cu înfățișarea întocmită pentru împrejurare și ne strânge mâinile pe când urcăm înspre prispă și ne curățăm încălțările de grătar, cam țepeni în straietele noastre de duminică, straietele noastre de duminică, foșnitoare și nu-l privim în ochi în timp ce el ne întâmpină.

„Domnu-a dat”, zicem.

„Domnu-a dat.”

Băiatu-ăla nu-i pe-acolo. Peabody a povestit cum intrase în bucătărie, strigând, năpustindu-se și agățându-se de Cora când a

dat peste ea gătind peștele-ăla și cum Dewey Dell l-a luat cu ea devale, la grajd. „Caii mei îs bine?”, zice Peabody.

„În regulă”, zic. „Le dau dimineața asta un tain. Trăsura dumitale pare și ea-n regulă. Nu-i stricată.”

„Și nu-i din vina cuiva”, zice. „Aș da un nichel² să știu pe unde era băiatu-ăla când caii-au rupt hamurile și-au fugit.”

„Dacă are ceva pe-unde, o dreg io”, zic.

Muierile intră în casă. Le putem auzi cum discută și-și fac vânt cu evantaietele. Evantaietele umblă fșșș, fșșș, fșșș, și ele dă-i, și vorbește și sporovăiala lor aduce cu zumzetu de albine într-o găleată de tinichea. Bărbații rămân pe prispă, mai vorbind în de ei, fără să se privească.

„'Neața, Vernon”, zic ei. „'Neața, Tull.”

„Iar s-arată a ploaie.”

„S-arată, asta așa-i.”

„Da, domnule. Precist c-o să mai plouă ceva.”

„A venit iute.”

„Și se duce-ncet. Deloc nu contenește.” Ocolesc și-o iau către spatele casei. Cash astupă găurile din copac. Face cepuri, câte unu, câte unu, lemnu-i ud și se lucrează greu. Putea să taie dintr-o cutie de tablă și să ascundă găurile și nimeni nu și-ar fi dat seama de deosebire. Oricum, n-ar fi ținut seama de ea. Am stat și m-am uitat la el un ceas întreg cum a meșterit un cep de lemn, de parc-ar fi lucrat în sticlă, când putea să caute pâmprejur și s-aleagă o duzină de bețe potrivite, câte-ar fi vrut, și să le bage unde trebuia și să le facă să meargă.

Când isprăvesc, mă întorc la loc, în față. Bărbații s-au dat pe lângă casă, șed pe căpătâiele de scândură și pe caprele unde-am făcut-o azi-noapte, unii așezați, alții pe vine. Whitfield încă nu s-a arătat.

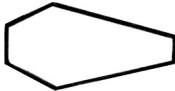
Se uită-n sus, la mine, cu ochi întrebători.

„Mai un pic”, zic. „Dor s-o bată-n cuie.”

Pe când ceilalți se ridică, Anse vine-n ușă și se uită la noi și noi ne-ntoarcem pe prispă. Ne curățăm din nou, cu grijă, încălțările, așteptându-ne unu pe altu, care să intre primu, zăbovind în dreptu

ușii. Anse stă plin de demnitate, cu un aer grav, întocmit, îndărătu pragului.

Au pus-o înăuntru de-a-ndoasele. Cash a făcut-o-n formă de

pendulă, cum se vede , cu fiecare îmbinare și încheietură tăiată pieziș și dată la rindea și întinsă ca pielea de pe tobă și grijit, ca o casetă și ei au pus-o cu capu-n locu picioarelor, ca să nu i se mototolească rochia. Rochia ei de mireasă era înfoiată la poale și ei au pus-o înăuntru cu capu-n locu picioarelor, ca rochia să se așeze bine și i-au făcut un voal dintr-o plasă de țânțari, așa, să nu se vadă găurile făcute de burghiu în obrazul ei.

Când ieșim, Whitfield tocmai sosește. E ud și-nnoroiat pân' la brâu. „Domnu s-aducă alinare în această casă”, zice. Am întârziat, fiindcă podu-a fost luat de ape. Am coborât pân' la vadu-ăl vechi și, prin grija Domnului, l-am trecut călare. Iertarea Lui pogoare-se deasupra casei acesteia.”

Ne întoarcem la capră și la căpătâiele de scândură și ne așezăm ori stăm ciuciți.

„Eram precist c-o să-l ia”, zice Armstid.

„Cam de mulțisor erea-acolo, podu-ăsta”, zice Quick.

„Mai bine zi că Domnu l-a ținut acolo”, zice unchiu Billy.

„Io nu știu om să se fi atins cu ciocanu' de el, în douășcinci de ani.”

„De când e-acolo, unchiu Billy?”, zise Quick.

„Păi, a fost făcut în... stai să văd... A fost în anu 1888”, zice unchiu Billy. „Țin minte, fiindcă primu om de l-a trecut a fost Peabody care-a venit la mine, când s-a născut Jody.”

„De-l treceam de fiece dată când a făcut nevastă-ta, de-atunci, s-ar fi dus dracu', de mult”, zice Peabody.

Râdem dintr-odată tare, apoi, la loc, din nou liniștiți. Ne uităm unu la altu cam dintr-o parte.

„Lume multă l-a trecut, care n-o să mai treacă niciodată poduri”, zice Houston.

„Asta așa e”, zice Littlejohn. „Așa-i.”

„Orișicum, altu nu-i”, zice Armstid. „O să le ia două-trei zile s-o

ducă cu căruța la oraș. O să tot facă o săptămână pe drum cu dusu ei la Jefferson și cu-ntorsu.”

„Oricum, ce l-o fi apucat pe Anse s-o care pân' la Jefferson?” zice Houston.

„I-a fâgăduit”, zic. „Dorința ei. Ea-i de pe-acolo. Îi intrase ei asta-n cap.”

„Și i-a intrat și lu' Anse”, zice Quick.

„Aoleo”, zice unchiu Billy. „Asta-i ca ăl de lasă s-alunece totu pe lângă el, toată viața, ca să s-agațe de ceva care-o să dea dureri de cap la toți ăi de-i cunoaște.”

„Acu numai Domnu de-o mai trece-o peste râu-ăla” zice Peabody. „În niciun caz Anse.”

„Io cred că El o s-o și facă”, zice Quick. „Că tot i-a purtat de grijă lu' Anse atâta amar de vreme.”

„Asta așa e”, zice Littlejohn.

„Prea multă vreme, ca să-l lase taman acu”, zice Armstid.

„Io cred că El îi ca fiștecare de pe-aci, de pe la noi”, zice unchiu Billy. „L-a ajutat atât de de multe ori, că acu chiar că nu-l mai poate părăsi.”

Cash iese din casă. Și-a pus o cămașă curată; păru ud i-e pieptănat lins pe frunte, lins și negru, de parcă și l-ar fi zugrăvit pe cap. Se lasă pe vine, țeapăn, între noi și noi ne uităm la el.

„Simțești vremea, așa e?”, zice Armstid.

Cash nu zice nimic.

„Osu rupt totdeauna o simte”, zice Littlejohn. Un om cu osu rupt simte că vine.”

„Mare noroc pe Cash că s-a ales numai cu-un picior rupt”, zice Armstid. „Putea să se facă zob, de să stea toată viața-n pat. Cam de pe la cât ai căzut, Cash?”

„Douășopt de picioare, patru incii și juma', așa ceva”, zice Cash. Mă trag lângă el.

„Pe scânduri ude, un om precist c-alunecă una-două”, zice Quick.

„Rău, al naibii”, zic. „Da n-ai ce-i face.”

„Afurisitele astea de muieri”, zice el. „Am făcut-o să se

cumpănească cu ea. Pe măsura și pe greutatea ei am făcut-o.”

Dacă-i nevoie de scânduri ude ca să cază lumea, o să se lase cu multe căzături, înainte ca bucata asta de timp să se isprăvească.

„N-ai com face”, zic.

Ce-mi pasă mie că lumea cade, de bumbac și de grâne-mi pasă mie!

Nici lu Peabody nu-i pasă că lumea cade. Ai, ce zici, doctore?

Asta așa e. Spălat, din rădăcini, fain-frumos. Parcă-i un făcut, totdeauna trebuie să i se-ntâmple ceva.

Cum să nu i se-ntâmple. D-aia-i așa de la preț. De nu s-ar întâmpla nimica și fiștecare ar scoate o recoltă îmbelșugată, păi s-ar mai merita s-o-ngrijești?

Bon, fiu al naibii dacă-mi place mie să-mi văz munca spălată fain-frumos, din rădăcini, munca stropită cu sudoare.

Asta așa e. Omului nu i-ar păsa de-ar vedea-o cum se duce pe apa sâmbetei, doar dacă ar avea puterea să dea drumu la ploaie, el cu mâna lui.

Cine-i omu-ăla de s-o poată face? Să vie-aici, să-i văz ochii!

Eh! Domnu l-a făcut să crească. Și-i dreptu Lui să-l spele de pe fața pământului, dacă așa găsește El de cuviință.

„N-ai ce-i face”, zic.

„Numai afurisitele astea de muieri”, zice el.

În casă femeile prind să cânte. Auzim cum începe primu verset și prinzând să crească, cum ele intră tot mai stăpâne și ne ridicăm și ne îndreptăm spre ușă și ne scoatem pălăriile și scuișăm ce-avem în gură. Nu intrăm. Ne oprim la scări, înghesuți, cu pălăriile ținute dinainte ori la spate, în mâinile moi, cu un picior înainte și cu capetele plecate, privind într-o parte, în jos, la pălăriile noastre din mâinile noastre și în pământ sau când și când la cer și la fețele tocmite, grave.

Cântecul se isprăvește; glasurile se sting, tremurat, într-o cădere largă și murindă. Se pornește Whitfield. Glasu-i mai mare decât el. De parcă n-ar fi aceeași ființă. De parcă el e una și glasul lui alta, călărind șold la șold pe doi cai, prin vad și ajung acasă, una împrășcată de noroi, ailaltă care nicio clipă n-a suferit măcar

atingerea apei, biruitoare și tristă. Careva din casă începe să plângă. Se aude, de parcă ochii și glasul-i s-ar fi adâncit în sine, ascultând; noi ne foim, ne mutăm de pe un picior pe altul, ochii ni se întâlnesc și se prefac că nici nu s-au atins.

În cele din urmă, Whitfield se oprește. Femeile cântă iar. În aerul des glasurile lor par toarse din văzduh, plutind împreună și departe, departe, în cântările triste și alinătoare. Când se opresc, e ca și cum n-ar fi plecat.

Ca și cum tocmai s-ar fi topit în văzduh și, când o să ne mișcăm, o să le putem toarce din nou, triste și alinătoare, din văzduhu dimprejur. Apoi încheie și noi ne acoperim, mișcările ne sunt țepene, de parcă n-am mai fi purtat pălării până-atunci.

Pe drum, către casă, Cora tot mai cântă. „Sufletu-mi spre Domnul se îndreaptă și înspre răsplata ce-l așteaptă”, cântă ea, așezată în căruță, șalu pe după umeri și umbrela desfăcută deasupra-i, cu toate că nu mai plouă.

„Ea o are pe-a ei”, zic. „Orișunde s-ar fi dus, și-a aflat răsplata, a scăpat de Anse Bundren.” *A zăcut acolo trei zile, în lada aia, așteptând ca Darl și cu Jewel să se-ntoarcă acasă cu mâna goală și să ia o roată nouă și să se întoarcă acolo unde era căruța-n șanț. Ia căruța mea, Anse, am zis.*

O așteptăm pe-a noastră, a zis. Voia ei. Dintotdeauna a fost ea mai aparte.

În a treia zi s-au întors și au încărcat-o în căruță și-au pornit și era de-acu prea târziu. O să trebuiască să ocoliți pe drumu către podu lui Samson. O să vă ia o zi s-ajungeți acolo. Și-atunci o să fiți la patru'j' de mile de Jefferson. Ia căruța mea, Anse.

O așteptăm pe-a noastră. Voia ei.

L-am văzut, cam la o milă de casă, cum ședea pe malul unei bălți. N-a avut pește de când o știu. S-a uitat la noi, la toți, pe rând, ochii rotunzi și liniștiți și obrazu murdar și cu cioturi de arac pe genunchi. Cora cânta înainte.

„Asta nu-i zi bună de dat la pește”, am zis. „Hai cu noi, acas', și primu lucru, dis-de-dimineată, mergem amândoi, devale, la râu și prindem nește pește.”

„Ba aci-i unu”, a zis el. „L-o văzut Dewey Dell.”

„Las’ și hai cu noi. La râu e locu-ăl mai bun.”

„Ba aci-i”, a zis. „L-o văzut Dewey Dell.”

„Sufletu-mi spre Domnul se îndreaptă și înspre răsplata ce-l așteaptă”, cântă Cora.

Darl

„Nu calul tău a murit, Jewel”, zic. El stă drept, pe locul lui, ușor aplecat înainte, cu spinarea ca de lemn. Borul pălăriei s-a desprins în două locuri, de ploaie, și-i cade peste obrazul lemnui, iar el, cu capul înclinat, se uită prin spărtură ca prin viziera unui coif, privește îndelung, peste vale, spre locul unde grajdul se proptește în poala povârnișului și zugrăvind din ochi calul care nu se vede. „Ei, vezi?”, zic. Sus, deasupra casei, pe cerul apăsător și neliniștit atârnă în cercuri tot mai strânse. De-aici nu-s mai mult decât niște pete, neînduplecate, răbdătoare, rău-prevestitoare. „Dar nu calul tău a murit.”

„Du-te dracu”, zice. „Du-te dracu.”

Nu-mi pot iubi mama, fiindcă n-am nicio mamă. Mama lui Jewel e un cal.

Nemișcați, corbii uriași spânzură de cer în cercuri plutitoare, curgerea norilor născând părerea că, de fapt, ei se mișcă în sens invers.

Neclintit, cu spinarea ca de lemn, cu obrazul de lemn, el modelează și calul, cu gâtul înțepenit, capul plecat, ca un uliu, înaripat, cu aripi-ghiare. Ei ne-așteaptă, gata de pornirea ăleia și așteptându-l. El intră în boxă și așteaptă până ce zvârle către el, ca să se poată strecura și urca pe iesle, unde să se odihnească, privind încordat, afară, pe deasupra stănoagelor, spre poteca pustie, înainte de a ajunge în fânar.

„Să-l ia dracu. Să-l ia dracu.”

Cash

„N-o să se cumpănească. Dacă vreți s-o cărați și s-o duceți cumpănită, tre' să...

„Saltă. Lua-te-ar dracu, saltă.”

„Îți spui că n-o să se poată căra și n-o să fie dusă-n cumpănire, afar' de cazu când _____”

„Saltă! Saltă, 're-ați ai dracu', înghiți-v-ar iadu cu scârbele voastre de suflete, saltă!”

N-o să se cumpănească. Dacă au de gând s-o care și s-o ducă-n cumpănire, tre' să –

Darl

Se apleacă printre noi, peste ladă, două din cele opt mâini. În obraz sângele-i gonește în valuri. În răgazul dintre ele carnea pare verzuie, cam ca rumegătura moale, vâscoasă, verde-stins, de vacă; învinețit, furios, buza rânjită peste dinți. „Saltă!”, zice el. „Saltă, ’re-ați ai dracu’, cu scârbele voastre de suflete!”

Zmucește atât de năpraznic, dintr-o parte, încât ne repezim cu toții s-o prindem și s-o-ndreptăm, înainte s-o dea de tot peste cap. O clipă ea se-mpotrivește ca dinadins, ca și cum, înăuntru, trupul subțire ca aracul s-ar agăța cu îndârjire, chiar mort, de un fel de sfială, de parcă ar încerca să ascundă un veșmânt murdar pe care nu poate să-l împiedice să-i murdărească trupul. Apoi împotrivirea se frânge, lada se ridică deodată, de parcă topirea trupului ei ar fi făcut ca scândurile să plutească, ori de parcă, văzând că veșmântul era cât pe-aci să-i fie zmulș, s-ar fi năpustit după el, într-o pățimașă zădărnice, batjocorind propria-i dorință și nevoie. Obrazul lui Jewel se-nvinețește cu totul și aud dinți în răsuflarea lui.

O ducem prin sală, tălpile noastre aspre și stângace pe dușumea, ne mișcăm cu pași târșiți și prin ușă.

„Țineți-o bine-un pic”, zice taica, dându-i drumul.

Se-ntoarce să-nchidă și să-ncuie ușa, dar Jewel nu vrea s-aștepte.

„Haidam”, zice el, cu glasul-ăla al lui, de ne îneacă.

„Haidam.”

O coborâm cu grijă pe trepte. Umblăm cumpănind-o, ca și cum ar fi ceva nespuse de prețios, cu fețele noastre duse și trăgând aer printre dinți, ca să putem ține astupate nările. Coborâm poteca spre povârniș.

„Mai bine-am aștepta”, zice Cash. „Vă spui că nu se cumpănește cum trebuie. Pe dealu-ăsta o să fie nevoie de înc-o mână.”

„Atunci dă-te de-o parte”, zice Jewel. Nu vrea să se-oprească.

Cash începe să se tragă-n urmă, șchiopătând, ca să n-o scape și răsuflă gâfâit; apoi rămâne cu totul! și Jewel duce singur capătul din față, așa încât, aplecându-se, cum poteca prinde să se-ncline, lada începe să mi se zmulgă din mâini și să alunece pe aer, în jos, ca o sanie peste o nevăzută zăpadă, părăsind lin văzduhul, în care forma ei se conturează încă.

„Așteaptă, Jewel”, zic. Dar el nu vrea s-aștepte. Acum aproape aleargă și Cash e lăsat în urmă. Mi se pare că partea pe care acum o duc singur n-are nicio greutate, de parcă s-ar fi lăsat la vale ca un pai zburătăcit pe valul înfuriat al deznădejdii lui Jewel. Nici măcar n-o ating, când el, întorcându-se, o lasă să săgeteze pe deasupra lui, legănându-se, și o oprește și-o sloboade pe fundul căruței, dintr-o singură mișcare, și se uită-napoi, la mine, cu obrazul înecat de furie și deznădejde.

„Lua-te-ar dracu. Lua-te-ar dracu.”

Vardaman

Mergem la oraș. Dewey Dell zice că n-o să se vânză, că-i a lu' Moș Crăciun și el l-o luat înapoi, cu el, pân' la Crăciunu ălălalt. Atunci o să fie iar, îndărătu geamului, strălucind și așteptând.

Taica și cu Cash coboară dealu, da Jewel se duce la grajd. „Jewel”, zice taica. Jewel nu se oprește. „Un'te duci?” zice taica. Da Jewel nu se oprește. „Să lași calu ăla aci”, zice taica. Jewel se oprește și se uită la taica. Ochii lui Jewel îs ca două bile de marmură. „Să lași calu ăla aci”, zice taica. „O să mergem cu toții, în căruță, dimpreună cu maica, așa cum a vrut dânsa.”

Da' mama mea-i pește. Vernon a văzut. Era acolo.

„Mama lu' Jewel e-un cal”, a zis Darl.

„Atunci a mea poa' să fie pește, nu-i așa, Darl?” am zis.

Jewel este fratele meu.

„Atunci și-a mea tre' să fie cal”, am zis.

„De ce?” a zis Darl. „Dacă taica-i taica-al tău, de ce trebuie ca maica ta să fie cal, numa fiindcă a lu' Jewel este?”

„De ce trebuie?” am zis. „De ce trebuie, Darl?”

Darl este fratele meu.

„Atunci ce-i maica ta, Darl?” am zis.

„Pân-acu n-am niciuna”, a zis Darl. „Fiindcă de-aș fi avut una, ar fi *era*. Și dac-ar fi *era*, nu mai poate să fie *este*. Ce zici?”

„Nu poate” am zis.

„Atunci eu nu sunt”, a zis Darl. „Sunt?”

„Nu”, am zis.

Eu sunt. Darl este fratele meu.

„Da matale, Darl, *sunteți*”, am zis.

„Știu”, a zis Darl. „De-asta nu sunt eu *este*. *Sunteți* înseamnă prea mulți și o singură femeie nu poate să-i fete pe toți.”

Cash își duce cutia cu scule. Taica se uită la el. „O să mă opresc pe la-alde Tull când facem cale-ntoarsă”, zice Cash. „Să m-apuc

de coperișu-ăla de la grajd.” „Asta-i lipsă de respect”, zice taica. „E-o bajocorire dinadins, a ei și-a mea.”

„Ai vrea să se-ntoarcă pe picioare-aci și să le care pâ-n' la Tull pe jos?”, zice Darl. Taica se uită la Darl și gura-i mestecă-ntruna. Acu taica se bărbierește-n fiecă zi, fiindcă mama mea e pește.

„Nu se cade”, zice taica.

Dewey Dell ține pachetu-n mână. Ține și coșu cu merinde pentru noi.

„Da' asta ce-i?”, zice taica.

„Cozonacii lu' madam Tull”, zice Dewey Dell, urcându-se-n căruță. „Îi duc la oraș, pentru ea.” „Nu se cade”, zice taica. „E-o bajocorire față de morți.”

O să fie-acolo. O să fie, c-o să vie Crăciunu, zice ea, și lucește pe șine. Ea zice că n-o să-l vânză la niciun băiat de oraș.

Darl

Se tot duce spre grajd și pătrunde pe lot, cu spinarea ca de lemn.

Dewey Dell poartă coșul pe-un braț, în cealaltă mână ceva împachetat cu grijă într-un jurnal. Obrazul i-e calm și zăvorât, ochii colcăie de gânduri și la pândă; în ei văd spatele lui Peabody ca două boabe rotunde de mazăre în două degetare; poate că în spinarea lui Peabody doi din acei viermi care lucrează pe-ascuns și ne-nterupt prin tine și ies afară, de cealaltă parte, și te trezești deodată din somn ori din trezie, pe față cu o expresie neașteptată, absorbită și neliniștită. Ea pune coșul în căruță și se cațără și ea, piciorul îi răsare lung, de sub rochia întinsă: pârghia aceea care pune lumea-n mișcare; unul dintre acele compasuri care măsoară lungimea și lățimea vieții. Se-așază pe locul de lângă Vardaman și-și pune pachetul în poală.

Apoi el intră-n grajd. Nu s-a uitat înapoi.

„Nu se cade”, zice taica. „I se cere să facă destul de puțin pentru ea.”

„Dă-i drumu”, zice Cash. „Lasă-l să rămâie, dacă asta vrea. O să-i fie bine-aici. Poate c-o să se ducă pân' la-alde Tull, să stea acolo.”

„Ne-ajunge din urmă”, zic. „O s-o ia de-a dreptu și-o să ne iasă-nainte, la drumu lu' Tull.”

„S-ar fi cotorosit ș' de calu ăla”, zice taica, „de nu-l opream io. O dihanie-a dracului, târcată și mai sălbatică ca o pisică de munte. O bajocorie, a ei și-a mea, dinadins.”

Căruța se pune-n mișcare; urechile catârilor încep să flencăne. În urma noastră, deasupra casei, nemișcați, în cercuri suse și plutind lin, se fac tot mai mici și dispar.

Anse

I-am zis ca să nu ia cu el calu ăla, din respect de maică-sa răposată, fin'că nu se cade el să se grozăvească pe-un afurisit de animal de Țircus, când ea s-așteaptă ca noi toți, de ne tragem din carnea și sângele ei, să fim în căruță, cu ea, da nu trecusem bine de drumu lu' Tull, când Darl s-a pornit pe răs. Ședea acolo-n chilnă, cu Cash, cu răposata maică-sa de zăcea-n raclă, la picerele lui, și râdea. Și nu mai țin minte de câte ori i-am zis că d-aia, fin'că face lucruri dintr-astea-l vorbește lumea. Zic, am mai aflat noi câte ceva din ce zice lumea despre carnea și sângele meu, chiar dacă voi nu, chiar dac-am prăsit asemenea blestemături de băieți și când voi o-ntăriți, așa, ca lumea să zică-n felu-ăsta despre voi, asta se răsfrânge asupra maicii voastre, zic, nu asupra mea: io-s bărbat și pot s-o-ndur; de neamurli voastre femeiești, de maica și de sora voastră tre' să duceți grijă, și m-am întors și m-am uitat 'napoi, la el, de ședea acoloa și râdea.

„Nu m-aștept s-aveți pic de respect de mine”, zic. „Da de propria voastră Maică, care-ncă nu s-a răcit în raclă.”

„Acolo”, zice Cash, și-și zmuțește capu-nspre drum. Calu-i unu arinjat ca lumea, încă departe, cum s-apropie-n pas harnic, da nu-i nevoie să-mi spuie careva cine-i. M-am uitat numa-n spate, la Darl, care ședea acoloa și râdea.

„Am făcut tot ce-am putut”, zic. „Am 'cercat să fac așa cum o va fi dorit-o ea. Domnu are să mă ierte și-o să le ierte purtarea lor, de mi l-a dăruit El. Și Darl ședea-n chilnă, drept deasupra ei, unde zăcea, și râzi și râzi.

Darl

Vine pe drum, în goana mare, noi însă ne aflăm la trei sute de iarzi, dincolo de capătul drumului, când el cotește în drum, cu noroiul zburând de sub galopul tremurat al copitelor. Apoi încetinește un pic, ușor și bătos în șa, calul toacă mărunț noroiul.

Tull e pe pământul lui. Se uită la noi, ridică mâna. Noi ne vedem de drum, căruța scârțâie, noroiul șopocăie sub roți. Vernon stă încă acolo. Se uită după Jewel cum trece, calul calcă cu pas ușor, înalt pân' la genunchi, la trei sute de iarzi în urmă. Noi ne vedem de drum, într-o mișcare atât de aromitoare, atât de asemenea visului, încât rămânem nesimțitori la înaintare, ca și cum timpul și nu spațiul ar descrește între noi și asta.

Se încovoiaie în muchii drepte urmele de roți de duminica trecută, de asemenea vindecate: o scorojire netedă, roșie, unduindu-se printre pini: un panou alb, cu scrisul spălăcit: Biserica New Hope. 3 mi. Se desfășoară în depărtare asemenea unei mâini încremenite, înălțate deasupra pustietății adânci a oceanului; dincolo de el, drumul roșu se așterne ca o spiță a cărei obadă este Addie Bundren. Se rostogolește mai departe, pustiu, netemător, panoul alb întoarce spatele cu scriitura spălăcită și pașnică. Pe când trecem prin dreptul lui, Cash se uită-nainte, pe drum, liniștit, capul i se răsucesce ca un cap de bufniță și cu înfățișarea întocmită. Taica privește țintă înainte, cocârjat. Dewey Dell se uită și ea la drum, apoi se uită-ndărăt, la mine, cu ochi pânditori și de tăgadă, nu cu acel ceva care era în cei ai lui Cash, preț de o clipă, mocnind. Panoul rămâne în urmă. Drumul neînfricat se rostogolește mai departe. Apoi Dewey Dell întoarce capul. Căruța scârțâie întruna.

Cash scuipe peste roată. „În câteva zile-o să miroasă”, zice el.

„Ce-ar fi să-i spui asta lui Jewel”, zic.

El, acum încremenit, se aține cu calul la răscruce, drept în șa,

urmărindu-ne cu privirea, nu mai puțin liniștit decât panoul care-și înalță, drept dinaintea lui, înștiințările abia deslușite.

„Nu-i cumpănită cum trebuie pentru drum lung”, zice Cash.

„Spune-i și asta”, zic. Căruța scârțâie întruna.

O milă mai departe, el trece de noi, calul, cu gâtul arcuit, strunit și-n pas viu. El stă pe cal ușor, sigur, drept, cu obrazul ca de lemn, cu pălăria spartă înclinată cu eleganță. Trece de noi iute, fără să se uite, calul gonește, copitele șuieră-n noroi. O bucată de noroi azvârlită-n urmă pleoscăie pe ladă. Cash se apleacă înainte, ia o sculă și răzuie cu grijă. Când drumul trece peste Whiteleaf, cu sălciile plângând deasupra noastră, el rupe o crenguță și freacă pata cu frunzele-i ude.

Anse

Greu de trăit în ținutul asta; greu. Ob' mile dânsudoarea trupului spălată de ape dâns pământul Domnului, acolo, unde însuși Domnul i-a poruncit s-o puie. Nicăirea pe lumea asta plină de păcate un om cinstit și muncitor nu poa' să răzbească. Răzbesc ai de ține prăvălii pân orașe, făr' s-asude, de trăiește după ai de-asudă. Nu omu muncitor, fermieru. Mă-ntreb uneori la ce mai muncim. Asta fin'că-i o răsplată pentru noi, acolo, sus, unde ei nu poa' să-și ia cu ei mașinile și altele. Toți oamenii va să fie de-o potrivă, acolo și, pe Dumnezeu' meu, de n-o să se ia de la-ai de are și să se dea la-ai de n-are.

Da parcă-i cam lungă așteptarea. Rău e că omu tre' să câștige răsplata faptelor sale drepte, bajocorindu-se pe sine și pe morții săi. Am mânat tot restul zilei și-am ajuns la alde Samson, când se lăsa întunericu colbăit și după-aia și podu erea dus de apă. N-a mai pomenit niminea râu' așa crescut și-ncă n-a plouat toată ploaia. Erea bătrâni de zicea că nu mai văzuse și nu mai auzise să fi fost v'odat', după câte ținea oamenii minte, io-s alesu Domnului, fin'că pe-âl de-l iubește El, pe-ăla-l năpăstuiește. Da-afurisit să fiu, că ciudate mai este căile prin care El o arată, așa consider io.

Da-acu poa' să-mi pui dinții ăia. Asta va să fie o alinare. Va să fie.

Samson

Era tocma-n preajma asfințitului. Ședeam pe prispă, când căruța s-apropia pe drum, cu ăi cinci în ea și ălalantu-n urma ei, călare. Unu din ei a ridicat mâna, da' a trecut pe lângă prăvălie, fără s-oprească.

„Cine-i ăsta?” zice MacCallum; nu-mi vine numele: geamăn cu Rafe; ăsta-i.

„E Bundren, de din vale, de dincolo de New Hope”, zice Quick. „Calu de-i Jewel pe el îi unu din ăi aduși de Snopes.”

„Nu știam să mai fi rămas pe-aici v-un cal din ăla”, zice MacCallum. „Credeam că voi, ăi din vale, ați izbutit să vă cotorosiți de toți.”

„Încearcă de-ți fă rost de ăsta”, zice Quick. Căruța se duce-nainte.

„Pui prinsoare că nu i l-a dat bătrânu Lon”, zic eu.

„Nu”, zice Quick. „L-a cumpărat de la taica.” Căruța se duce-nainte. „Tre' că ei n-a auzit de pod”, zice el.

„Oricum, ce treabă are ei aici, la deal?” zice MacCallum.

„Cred că-și petrece concedu, care și-a-ngropat nevasta”, a zis Quick. „Și-o ia către oraș, cred, și cu podu lu' Tull dus de apă. Mă-ntreb de n-a auzit de pod.”

„În cazul ăsta tre' să zboare”, zic. „Nu cred să mai fie v'un pod de-aci pân' la gurile Ishatawei.”

Avea ceva-n căruță. Dar Quick fusese la înmormântare, cu trei zile-n urmă și, firește, nouă nu ne-a dat nimic prin cap, afar' de faptul că ei pleca de-acas' al naibii de târziu și că n-auzise de pod. „Mai bine-ai striga la ei”, zice MacCallum. Naiba să-l ia, îmi stă pe limbă numele. Așa că Quick a strigat și ei s-a oprit și el s-a dus la căruță și le-a spus.

S-a-ntors cu ei. „Se duc la Jefferson”, zice el. „Și podu din drept de Tull e luat.” Ca și cum noi nu știam asta, și-i râdea mustața, da

ei stătea tot acolo, Bundren și tata și băiatu pe leagănu căruții și Cash și ăl de după el, ăl de vorbește lumea de el, pe-o scândură, de-a curmezișu, în chilnă și ălalant, pe calu ăla, tărcatu. Dar cred că ei se obișnuise pân-atunci, fin'că-atunci când i-am zis lu' Cash că o să tre' să treacă iar prin New Hope și ce-ar fi mai bine să facă, el zice doar,

„Socot că răzbim acolo.”

Nu țin morțiș să m-amestec unde nu-mi fierbe oala. Îl las pe fiștecare să-și facă treburile după cum îl taie capu, zic. Da după ce-am vorbit cu Rachel de ei și că n-avea om de meserie s-o arinjeze și că era iulie și altele, m-am dus înapoi, la grajd și-am încercat să-i vorbesc lu' Bundren de asta.

„Că doar i-am făgăduit-o”, zice el. „Asta și-a pus în cap.”

Bag seama cât de greu îi vine unui om leneș, unui om de nu-i place mișcarea să se-oprească din mișcare, odată ce s-a pornit, tot la fel cum, mai 'nainte-i venea greu să se oprească din ședere, de parcă el n-ar urî atât de mult mișcarea, cât pornitu și opritu. Și parcă l-ar prinde un fel de mândrie când vine ceva de face mișcarea ori șederea să pară încă mai grele. Ședea acolo, pe căruță, adus de spate, clipind și ascultându-ne cum îi ziceam că ce iute s-a dus podu și cât de mare era apa și, să mă ia dracu de nu se purta ca și cum s-ar fi fălit cu asta, de parcă el în persoană făcuse râu-ăla să crească.

„Zici că-i mai crescut decât l-ai văzut v'odat'?” zice el. „Facă-se voia Domnului”, zice el. „Și consider că nici n-o să scază cine știe ce până dimineață”, zice el.

„Mai bine rămâi aici, la noapte”, zic, „și pleci mâine dis-dimineață la New Hope.” Mi-era milă de catârii ăia numa' piele și os. I-am zis Rachelei, zic, „Că n-oi fi vrut să-i las în drum, acu, pe-ntunerice, la opt mile de casă? Ce altceva puteam face?”, zic. „Că doar n-o să fie decât o noapte și pe-aia or s-o bage-n grajd și-n zori negreșit c-or să plece.” Și-așa că zic, „Rămâneți aici, peste noapte și mâine, devreme, vă-ntoarceți la New Hope. Am unelte câte trebuie și băieții, dacă vrea, se poate duce chiar după cină și să sape și să pregătească totu” – și-atunci am ochit-o pe fata aia

cum mă pândea. De i-ar fi fost ochii pistoale, acu n-aș mai vorbi. Câine să fiu, de nu m-a fulgerat. Și când m-am dus devale, la grajd, am dat de ei și ea vorbea, așa că nu m-a văzut când m-am apropiat.

„I-ai făgăduit”, zice ea. „Nu s-a dus, pân’ ce nu i-ai făgăduit. A crezut că se poate baza pe tine. De n-o faci, o să te-atingă blestemul.”

„Nu poa’ să spuie niminea că n-am de gând să mă țin de cuvânt”, a zis Bundren. „Mi-i inima deschisă ca la nime altu.”

„Ce-mi pasă cum ți-i inima”, zice ea. Șoptea, așa-mi părea, vorbind repede. „I-ai făgăduit. Te-ai legat să. Tu _____” După aia m-a văzut și s-a oprit și-a stat acolo. De-ar fi fost pistoale, n-aș mai vorbi acu. Și-așa, când i-am zis de asta, el zice,

„I-am făgăduit, și-a băgat asta-n cap.”

„Da mie mi se pare că mai degrabă ar vrea-o pe maică-sa înmormântată mai pe-aproape, așa, ca să poată _____”

„Ba, că lu’ Addie i-am făgăduit că”, zice el. „Ea și-a băgat în cap.”

Așa că le-am zis să-mpingă aia-n grajd, fiindcă iar era a ploaie și cina era aproape gata. Numa’ că ei nu voia să intre.

„Mulțumesc frumos”, zice Bundren. „N-am-dori să te diranjăm. Avem și noi câte ceva-n coș. O scoatem la cap.”

„Uite ce e”, zic, „așa cum ești tu grijuliu cu femeile din neamu tău și eu îs tot la fel. Și când lumea se oprește la noi, la vremea mesei și nu vrea să vie la masă, nevastă-mea o ia drept ocară.”

Așa că fata s-a dus la bucătărie, s-o ajute pe Rachel. Și-atunci vine Jewel la mine.

„Cum de nu”, zic. „Ia-ți din fânar. Dă-i și lui notreț, când le dai la catâri.”

„Mai degrabă-l plătesc”, zice el.

„Da de ce?”, zic. „Nu țin de rău pe nime că-și notrește calu.”

„Mai degrabă-ți plătesc”, zice el; am crezut că a zis ceva de în plus.

„În plus, pentru ce?”, zic. „Ce, nu mănâncă fân și boabe?”

„Notreț în plus”, zice el. „Îi dau ceva-n plus, da nu vreau să fiu

dator la nime.”

„De la mine, băiete, n-ai să cumperi notreț”, zic. „Și dacă nu poa’ să mănânce tot fânaru, te-ajut eu, mâne dimineață, să-l încarci pe căruță.”

„N-am fost dator la nime”, zice el. „Mai degrabă-ți plătesc.”

Mai degrabă n-ai mai fi tu aici, dac-aș avea și eu caii mei, am vrut să zic. Da zic numa’, „În cazul ăsta, e cam timpul să-nceapă. Nu poa’ să cumperi niciun fel de notreț de la mine.”

După ce-a pus cina, Rachel și cu fata s-a dus de-a pregătit câteva așternuturi. Da niciunu din ei n-a venit înăuntru. „E moartă de destulă vreme, ca să treceți peste trăsnaile astea”, zic. „Am tot atât de mult respect față de morți ca orice om, da voi tre’ să respectați morții înșiși și, pe-o femeie care-i de patru zile moartă, în ladă, cel mai bun chip de s-o respectați e s-o puneți în pământ cât puteți de iute.” Da ei nu voia asta.

„Nu se cade”, zice Bundren. „Mă rog, dacă băieții vrea să se bage-n pat, consider c-o pot veghea io. Nu-i port pică de asta.”

Așa că, atunci când m-am dus înapoi, acolo, jos, ei era ciuciți pe pământ, în juru căruții, cu toții. „Puștiu ăsta, oricum, lasă-l în casă, să tragă-un pui de somn”, zic. „Și mai bine-ai veni și tu”, îi zic fetii. N-aveam de gând să mă bag în treburile lor. Și fără doar și poate că nu i-aș fi făcut nimica, chiar ei, de-o cunoșteam.

„Ăsta a și adormit”, zice Bundren. L-a așezat în iesle, într-o boxă goală.

„Bine, atunci hai tu”, îi zic ei. Da ea tot nimic. Ședea cu toții, ghemuiți, acolo. De-abia dacă puteai să-i vezi. „Voi ce ziceți, băieți?” zic. „Mâine-aveți o zi grea-nainte.” După o clipă, Cash zice „Mulțumesc frumos. O scoatem noi la capăt.”

„N-am vrea să rămânem datori”, zice Bundren. „Mulțumesc frumos.”

Așa că i-am lăsat acolo, ghemuiți. Cred că, după patru zile, era deprinși cu asta. Da nu și Rachel.

„E-o adevărată pângărire”, zice ea. „O pângărire.”

„Ce putea el să facă”, zic. „I-a fâgăduit pe cuvânt.”

„Cine vorbește de el?” zice ea. „Cui ce-i pasă de el?” zice ea,

plângând. „Ce doresc eu e ca toți bărbații din lume care ne chinuiți cât trăim și ne bajocoriți, moarte, târându-ne-n lungu și-n latu ținutului _____”

„Haide-haide”, zic. „Ești tulburată.”

„Să nu m-atingi!” zice ea. „Să nu m-atingi!”

Nu-i bărbat de să poată spune ceva de ele. Am trăit cu ea cînșpe ani și naiba să mă ia de pot. Și mi-am închipuit o groază de lucruri care se putea pune-ntre noi, da să mă ia naiba de m-am gândit că ăl de-o să fie e-un hoit mort de patru zile și c-o să fie și femeie. Da ele-și face viața grea că nu ia lucrurile cum e ele, așa cum face bărbatu.

Așa că m-am întins acolo, și ascultam cum începe să plouă și mă gândeam la ei, de-acolo, de jos, ciuciți în juru căruții și ploaia pe-acoperiș și mă gândeam la Rachel cum plângea acolo, pân' ce, după o clipă, a fost ca și cum o mai auzisem cum plânge, chiar după ce adormise, și-mi mirosea aia, chiar când știam că nu se poate. Nu mă puteam hotărî nici măcar atunci dacă se putea ori nu, ori de nu era tocmai ce știam că era ce era.

Așa că, dimineața ailaltă, nu m-am dus deloc acolo, jos. I-am auzit cum înhamă și după aia, când mi-am dat seama că era pe punctu să plece, am ieșit până-n față și m-am dus în josu drumului, spre pod, pân' ce-am auzit căruța că iese de pe pământu meu, și se duce-napoi, către New Hope. Și, după aia, când măntorc acasă, Rachel, hop, cu gura pe mine, că n-am fost acolo, să-i chem să-mbuce ceva.

Niciodată nu știi cum să le iei. Taman când te-ai hotărât că asta vrea să spuie, al dracu' să fii de nu numa' că trebuie să-ți schimbi părerea, ba sigur trebuie să primești o urecheală zdravănă fiindcă te-ai putut gândi că asta a vrut ele să spuie.

Da parcă tot mai simțeam mirosul. Așa că m-am hotărât că nu aia mirosea, da faptu c-o știam acolo, cum se-ntâmplă uneori să te-nșeli. Da când m-am dus la grajd, am priceput că-i altfel. Când am pășit pe sală, am văzut ceva. S-a săltat parcă greoi când am intrat și la-nceput am crezut că era ceva ce unu din ei lăsase acolo, apoi am văzut ce era. Era un corb. S-a uitat în jur și m-a văzut și s-a dus

pe galerie, la vale, crăcănat de picioare, cu aripile de-i atârna, pândindu-mă întâi peste-un umăr, p'ormă peste ălalant, ca un bătrân neputincios. Când a dat în bătătură, a-nceput să zboare. A trebuit să zboare multă vreme pân' ce să se salte pe aer, așa greoi și mare și murat de ploaie cum se afla.

De erea porniți să se ducă la Jefferson, socot că putea să dea acolo peste Muntele Vernon, cum a făcut MacCallum. El o să ajungă acasă cam pe poimâine, cum e cu calu. Apoi ei o să fie drept la optâșpe mile de oraș. Da poate că podu ăsta de l-a luat apele i-o fi învățat gându și hotărârea Domnului.

MacCallum ăsta. De doișpe ani tot neguțătorește cu mine la deal și la vale. Îl știu de pe când era băietan răsărit; îi știu numele ca pe-al meu. Da-al dracu' să fiu, de pot să i-l rostesc.

Dewey Dell

Panoul s-arată. Acum cată spre drum, atent, fiindcă poate s-aștepte. New Hope. 3 mi. care să zică. New Hope. 3 mi. New Hope. 3 mi. Și-apoi drumul o să-nceapă, unduindu-se-n depărtare, printre copaci, pustiit de așteptare, zicând New Hope 3 mile.

Am auzit că mama a murit. De-aș fi avut măcar răgaz să-nțeleg că moare. Să fi avut măcar răgaz să doresc să-nțeleg. Dar prea curând prea curând prea curând în pământul sălbatec și siluit. Nu că n-aș fi vrut și că nu vreau, da-i prea curând prea curând prea curând.

Acum începe s-o spună. New Hope trei mile. New Hope trei mile. *Iată ce înțelege lumea prin mitra timpului: ultimele ceasuri și deznădejdea osemintelor risipite, cingătoarea îngreuiată de măruntaiele siluite ale întâmplărilor încă neplăsmuite.* Capul lui Cash se întoarce-ncet, pe măsură ce ne apropiem, obrazul lui pălit, pustiu, trist, întocmit și întrebător, urmărind cotitura roșie și pustie; Jewel își ține calul lângă roțile din spate și se uită țință, drept înainte.

Pământurile se revarsă din ochii lui Darl; plutesc spre o țință nevăzută. Încep de la tălpi și mi se urcă pe trup, către obraz, și-apoi, rochia mea se face nevăzută: stau goală, pe leagăn, deasupra catârilor care nu se grăbesc, deasupra muncilor. *Să zicem că-i spun să-ntoarcă. Are să facă ce zic. Cum, nu știi că are să facă ce zic?* O dată m-am trezit și-un gol negru se vânzolea sub mine. Nu vedeam. L-am văzut pe Vardaman cum se ridică și cum se duce la fereastră și cum împlântă cuțitu-n pește și sângele a țâșnit, șuierând ca aburul, dar nu puteam să văd. *Are să facă așa cum zic. El totdeauna face. Pot să-l înduplec la orice. Știi că pot. Să zicem că zic întoarce-aici.* Asta a fost când am murit atunci. *Să zicem c-o fac. O să ne ducem la New Hope. N-o să mai trebuiască să mergem la oraș.* M-am ridicat și-am smuls cuțitul din pește

sângerând încă şuierător și l-am ucis pe Darl.

Pe când dormeam cu Vardaman am avut un vis urât odată credeam că-s trează dar nu puteam să văd și nu puteam să simt nu simțeam patul sub mine și nu puteam gândi ce eram eu nu mă puteam gândi la numele meu nici măcar nu mă puteam gândi că-s fată nici măcar nu mă puteam gândi că nici măcar nu mă gândeam că vreau să mă trezesc nici să-mi aduc aminte care era cealaltă parte a treziei așa că se făcea c-am înțeles că ceva trecea dar nici timpul nu-l puteam gândi apoi pe neașteptate am înțeles că ceva era era vânt și se năpustea asupra mea era de parcă se ridicase vântul și mă zvârlise-napoi de unde era nu eu am azvârlit înapoi în cameră și pe Vardaman adormit și pe toți ceilalți la loc din nou sub mine și fără de oprire ca o bucată de mătase răcoroasă se târăște peste picioarele mele dezgolate.

Suflă o adiere răcoroasă dinspre pini, sunet trist și statornic. New Hope. Era 3 mi. Era 3 mi. Cred în Dumnezeu cred în Dumnezeu.

„De ce nu ne ducem la New Hope, taică?” zice Vardaman. Domnu Samson zicea c-am fost, da-am trecut de drum”. Darl zice, „Ia te uită, Jewel.” Dar nu se uită la mine. Se uită la cer. Corbul e-ncremenit, de parcă-ar fi bătut în cuie.

Apucăm pe drumul lui Tull. Trecem de grajd și mai departe, roțile șopocăie-n noroi, trecând de rândurile verzi de bumbac, în pământul sălbatic și Vernon, mic, mic, peste țarină, în urma plugului. Ridică mâna pe când trecem și rămâne-acolo, uitându-se lung după noi.

„Ia te uită, Jewel”, zice Darl. Jewel, călare, de parcă amândoi ar fi făcuți din lemn, se uită țintă-nainte.

Cred în Dumnezeu, Dumnezeu. Dumnezeu, cred în Dumnezeu.

Tull

După ce-au trecut, am deshămat catâru de la plug și-am strâns lanțurile și m-am luat după ei. Ședeau în căruță, la capătu digului. Anse stătea acolo și se uita la pod, unde fusese prăvălit în râu, din el nu se mai vedeau decât ale două capete. Se uita la ele, de parcă toată vremea fusese încredințat că lumea-l mințise cum că l-ar fi luat apa, da și ca și cum ar fi nădăjduit mereu că așa e, îl luase. Se uita cu un soi de uimire încântată, stând în căruță, cu pantalonii lui de duminică și molfăind. Și semănând cu un cal neșesălat, frumos împodobit: știu și io.

Băiatu se uita încordat la pod, cât se mai vedea de sub apă și bușteni și altele erau purtate de apă pe deasupra lui și el se tot smucea și tremura, de parcă totu-avea să se ducă naibii, din clipă-n clipă, cu ochii mari urmărea el asta, ca la circ. Și fata aia tot așa. Când am ajuns la ei, ea s-a uitat la mine apăsător, ochii parcă-i striga și mă străpungea, de parc-aș fi avut de gând s-o ating. După-aia s-a uitat din nou la Anse și după aia din nou, îndărăt, la apă.

Ajunsese aproape de coama digului, pe amândouă părțile, pământu nu se mai vedea, afară doar de limba pe care urcam noi la pod și dacă n-ai fi știut dinainte cum arată drumu și podu, n-ai fi putut spune unde-i râu și unde-i pământu. Era acum doar o învăltoare galbenă și digu părea nu mai lat ca o muchie de cuțit, cu noi, stând în căruță și pe cal și pe catâr.

Darl se uita la mine, apoi Cash s-a întors și s-a uitat cu acea uitătură a lui, ca atunci când căta să vadă dacă scândurile or s-o cuprindă, în noaptea aia, de parcă le-ar fi măsurat în sinea lui, necerându-ți să-ți spui părerea și nelăsând să se vază nici măcar că te-ascultă dacă-i spui ceva, dar auzind cum trebuie. Jewel nu se clintise. Stătea pe cal, cam aplecat în față, cu aceeași uitătură ca și ieri, când el și cu Darl trecuse prin dreptu casii mele, întorcându-se s-o ia.

„De-ar fi fost mai ridicat fundu, puteam să-l trecem” zice Anse.
„Puteam trece cu căruța de-a dreptu.”

Uneori un buștean era împins în învolburarea aceea și plutea mai departe, rostogolindu-se și învârtindu-se și noi îl urmăream cum se duce către locu unde fusese vadu. Acolo plutea mai domol și se rotea și se punea de-a curmezișu și, pentru o clipă, ieșea din apă și așa puteai ști unde-a fost vadu.

„Da asta nu dovedește nimica”, zic. „Poa’ să fie-o limbă de nisip mișcător.” Urmărim bușteanu. Apoi fata se uită din nou la mine.

„Domnu’ Whitfield l-a trecut”, zice ea.

„Călare”, zic. „Și asta acu trei zile. De-atunci s-a-nălțat cu trei picioare.”

„De erea podu deasupra”, zice Anse.

Bușteanul zvâcnește-n sus și se duce mai departe. E o amestecătură de crăci și spumă și se aude apa.

„Da-i dedesubt”, zice Anse.

Cash zice: „Dacă umbli cu băgare de seamă, poa’ să treci dincolo, pe scânduri și pe bârne.”

„Da nu poa’ să cari nimica”, zic. „În clipa-n care pune careva picioru pe șandramaua asta, se duce de tot. Tu ce zici, Darl?”

El se uită la mine. Nu zice nimic. Se uită doar la mine, cu ochii ăia ai lui, ciudații, de care tot vorbește lumea. Mereu am zis că nu contează atât ce-a făcut ori a zis ori altceva, cât cum se uită. E ca și cum ar intra în tine, cine știe cum. De parcă, într-un fel, te-ai uita la tine însuși și la faptele tale, prin ochii lui. Apoi o simt pe fata aia urmărindu-mă, de parc-aș avea de gând să pun mâna pe ea. Îi spune ceva lui Anse. „...Domnu’ Whitfield...”, zice ea.

„Îi dau cuvântu de l-am dat în fața Domnului”, zice Anse.
„Consider că nu-i cazu să ne făcem griji.”

Dar încă nu-și pornește catârii. Noi stăm acolo, deasupra apei. Un alt buștean țâșnește din îngrămădeală și se duce mai departe; îl urmărim cum se poticnește și se rotește încet, în locu unde-a fost vadu. Apoi se duce mai departe.

„Poate că la noapte o să-nceapă să scadă”, zic. „Ce-o să fie de mai zăbovești o zi.”

Jewel se răsucește pe cal. Până adineaurea nu s-a clintit, acu se-ntoarce și se uită la mine. Obrazu parcă i-e verde, dup-aceea se face roșu, dup-aceea din nou verde. „Car’te d-acilea, înghiți-te-ar iadu și vezi-ți de scârba aia de arat!” zice el. „Cine dracu te-a pus să te ții de curu nostru?”

„N-am vrut să fac nimica rău”, zic.

„Ține-ți gura, Jewel”, zice Cash. Jewel se uită iar la apă, scrâșnind, cu fața când roșie, când verde și iar roșie. „Bon”, zice Cash după o clipă, „ce-ai de gând să faci?”

Anse nu răspunde. Șade gheboșat, molfăind. „De ieșea cât de cât deasupra, îl treceam”, zice el.

„Haidam”, zice Jewel și-și îmboldește calu.

„Așteaptă-un pic”, zice Cash. Se uită la pod. Noi ne uităm la el, afară de Anse și de fată. Care se uită la apă. „Dewey Dell și cu Vardaman și cu taica să treacă pe pod”, zice Cash.

„Poa’ să-i ajute Vernon”, zice Jewel. „Și noi să legăm catâru lui în fața alor noștri.”

„Că doar n-o să-mi bagi catâru-n apă”, zic.

Jewel se-ntoarce. Ochii lui ca niște cioburi de farfurie argintată. „Îți dau bani pe scârba aia de catâr. Pe loc ți-l cumpăr.”

„Catâru meu n-o să intre-n apă”, zic.

„Să prindă Jewel calu lui”, zice Darl. „De ce nu vrei să-ncercăm catâru tău, Vernon?”

„Ține-ți gura, Darl”, zice Cash. „Și tu și Jewel și amândoi.”

„Catâru meu nu intră-n apă”, zic.

Darl

Ședea călare și se uita furios la Vernon, fața suptă, stacojie până la și dincolo de înțepeneala alburie a ochilor. În vara când împlinise cinspe ani, i s-au făcut farmece și dormea tot timpul. Într-o dimineată, când m-am dus să dau nutreț catârilor, vacile erau încă la mulgătoare și-atunci l-am auzit pe taica cum se duce- napoi, către casă și-l strigă. Când ne-am întors acasă ca să mâncăm, el a trecut pe lângă noi, căra căldările cu lapte, împleticindu-se, de parcă era beat, și tocmai mulgea când noi am înhămat catării și-am plecat la câmp, fără el.

Eram de-un ceas acolo și încă nu se-arătase. Când Dewey Dell a venit cu prânzul, taica a trimis-o înapoi, să-l caute. L-a găsit la mulgătoare, pe un scăunel, adormit.

De-atunci, în fiecă dimineată, taica se ducea și-l deștepta. El adormea la cină și, de îndată ce masa se isprăvea, se băga în pat și când mă băgăm și eu în pat, el zăcea acolo, ca mort. Dar taica tot trebuia să-l deștepte, dimineată. El se scula, dar de-abia dacă pe jumătate știa pe ce lume-i: răbda dojenile și văicărelile lui taica, fără un cuvânt și lua căldările de lapte și se ducea la grajd și o dată l-am găsit adormit lângă vacă, căldarea sub uger și pe jumătate plină și mâinile lui căzute pân'la încheieturi în lapte și capul proptit în burta vacii.

După asta a trebuit să mulgă Dewey Dell. Pe el tot taica îl deștepta, făcea ce-i spuneam să facă, în felul acela al lui, lunatic. Părea că-și dă silința să facă; și că-i absorbit ca oricare altul.

„Ești bolnav?” a zis maica. „Nu te simți bine?”

„Ba”, a zis Jewel. „Mă simt bine.”

„E-un puturos și-mi pune răbdarea la-ncercare”, a zis taica și Jewel stătea acolo și, desigur, dormea de-a-n picioarele. „Nu-i așa?” a zis el, trezindu-l iar, ca să capete răspuns.

„Nu”, a zis Jewel.

„Dezbracă-te și stai azi acasă”, a zis maica.

„Și cu partea aia, mai de pe la margine, de tre' s-o deștelenim ce facem?” a zis taica. „De nu ești bolnav, atunci ce-i cu tine?”

„Nimic”, a zis Jewel. „Mă simt foarte bine.”

„Foarte bine?” a zis taica. „Păi, uite, și-acu dormi de-a-n picerelea.”

„Nu”, a zis Jewel. „Mă simt foarte bine.”

„Sa stea azi acas”, a zis maica.

„O să am lipsă de el”, a zis taica. „E destul de greu, chiar când suntem cu toții la lucru.”

„Te descurci tu cumva cu Cash și cu Darl”, a zis maica. „Vreau să nu iasă azi.”

Dar el o ținea pe-a lui. „Mă simt foarte bine”, a zis el, și s-a îndepărtat. Dar nu era deloc foarte bine. Oricine putea să-și dea seama. Slăbea văzând cu ochii și l-am văzut adormind pe când săpa; am urmărit cum sapa cădea și se ridica din ce în ce mai încet, scriind un arc tot mai strâns, până ce s-a oprit și el s-a rezemat în coada ei, nemișcat, în lumina fierbinte a soarelui.

Mama voia să cheme doctorul, dar taica n-avea chef să cheltuie bani fără să fie nevoie și Jewel părea să fie bine, afară de faptul că slăbea și de felul în care adormea ca împușcat, pe unde se nimerea. Mânca destul de cu poftă, doar că prinsese obiceiul să adoarmă cu nasul în farfurie pe când ducea pâinea la gură și încă mai mesteca din fălci. Însă el se jura că se simte bine.

Maica a fost cea care a pus-o pe Dewey Dell să mulgă-n locul lui, a plătit-o într-un fel oarecare, iar celelalte treburi de pe lângă casă pe care, pân-atunci, le făcea Jewel, înainte de cină, a găsit ea cum să le treacă în spinarea lui Dewey Dell și-a lui Vardaman. Și când taica lipsea, le făcea ea. Îi pregătea mâncăruri mai deosebite și le ascundea pentru el. Mi se pare că atunci a fost întâia oară când am aflat că Addie ascunde ceva din ceea ce face, ea, care încercase să ne învețe că înșelăciunea e un lucru atât de rău, încât într-o lume în care-i înșelăciune, nimic altceva nu mai poate fi foarte rău sau foarte de seamă, nici chiar sărăcia. Și, uneori, când intram în casă, la culcare, o găseam, stând pe întuneric, lângă

Jewel, acolo unde dormea el. Și am înțeles că se disprețuia pentru această înșelăciune și că-l ura pe Jewel, fiindcă trebuia să-l iubească atâta, încât să fie nevoită să săvârșească înșelăciunea.

Într-o noapte ei i s-a făcut rău și când m-am dus în grajd, să înham, să mă duc la alde Tull, n-am găsit felinarul. Mi-am adus aminte că-l văzusem în cui, cu o seară înainte, dar acum, în miez de noapte, nu mai era acolo. Așa că am înhămat pe întuneric și m-am dus și m-am întors cu doamna Tull, după ce se luminase. Și uite că felinarul era acolo, atârnat de cuiul unde-l știusem și unde nu-l putusem găsi mai înainte. Și după aceea, într-o dimineață, în timp ce Dewey Dell mulgea, mai era puțin și dădeau zorile, Jewel a intrat în grajd, prin spate, prin gaura din peretele din spate, cu felinarul în mână.

I-am spus lui Cash și Cash și eu ne-am uitat unul la altul.

„E-n călduri”, a zis Cash.

„Da”, am zis. „Da ce-i cu felinaru. Și chiar în fiecare noapte. Nu-i de mirare că slăbește văzând cu ochii. Ai de gând să-i zici ceva?”

„La ce bun”, a zis Cash.

„Nici ce face el acuma nu duce la nimica bun.”

„Știu. Dar tre' s-o-nvețe pe pielea lui. Dă-i timp să-și dea seama că, oricum, mai rămâne, că și mâine o să fie tot atâta, și-și vine el în fire. Cred că n-am să spun la niminea.”

„Nu”, am zis. „I-am spus lui Dewey Dell să nu spună nici ea. În niciun caz lu' maica.”

„Nu. Lu' maica, nu.”

După asta m-am gândit că-i de-a dreptul caraghios: se poartă atât de năuc și ahtiat și mort de somn și slab ca un țâr și crede că pe chestia asta-i deștept. Și mă întrebam cine să fie fata. M-am gândit că s-ar putea să fie una dintre cele pe care le cunoșteam, dar nu eram sigur.

„Nu-i nicio fată”, a zis Cash. „Tre' să fie o femeie măritată, de pe undeva. Nu există fată de să aibe ea puterea asta neînfricată și statornică. To'ma' asta nu-mi place.”

„De ce?” am zis. „Una ca asta o să fie mai sigură pentru el decât

ar fi o fată. Mai multă judecată.”

M-a privit, ochii bâjbâind, cuvintele bâjbâind ceea ce încerca să zică. „Numa’ că nu todeauna lucrurile sigure-n lumea asta-s alea de cineva...”

„Vrei să spui că lucrurile sigure nu-s totdeauna și cele mai bune?”

„Eh; mai bune”, a zis el, bâjbâind din nou. „Nu lucrurile ăle mai bune-s și lucrurile ăle mai bune pentru el...”

Băiat tânăr. Omu are-un fel de ură... să se tăvălească-n balega altuia...” Asta încerca el să spună. Când e ceva nou și greu și strălucitor, tocmai de aceea ar trebui să fie ceva mai bun decât doar să fie sigur, fiindcă lucrurile sigure sunt tocmai lucrurile cu care lumea a avut atâta timp de-a face, că le-a tocit și nu mai e nimic de făcut cu ele care să-i dea voie omului să spună. Asta nu s-a făcut înainte și nu poate fi făcut din nou.

Așa că nu le-am spus nici când, după o vreme, apăsarea dintr-odată pe câmp, lângă noi, să meargă la lucru, fără să fi avut timp să dea pe-acasă și să se prefacă măcar că petrecuse-n pat toată noaptea. El îi spunea lui maica că nu-i fusese foame de dimineață ori că mâncase o bucată de pâine în timp ce înhăma. Dar Cash și cu mine știam că el nu fusese deloc acasă în toate nopțile alea și că venise direct din pădure, când ne duceam noi la câmp. Dar nu l-am spus. Vara era pe sfârșite atunci; știam că atunci când nopțile or să înceapă a se răci, ea o să ostenească, chiar dacă el nu.

Dar când a venit toamna și nopțile au prins să se mărească, singura schimbare a fost că se afla mereu în pat, ca să-l trezească taica, sculându-l în cele din urmă, în starea aceea de prosteală, de la începutul poveștii, mai rău ca pe vremea când lipsea toată noaptea.

„Sigur e-o de-aia de ține la tăvăleală” i-am zis lui Cash. „Pân-acu o admiram numai, da-acu o respect de-a binelea.”

„Asta nu-i femeie”, a zis el.

„Că știi tu”, am zis. Dar el mă privea atent. „Atuncea, ce-i?”

„To’mai asta vreau să aflu”, a zis el.

„N-ai decât să-i ții urma, prin pădure, toată noaptea, dacă vrei”,

am zis. „Eu nu.”

„Nu l-am urmărit”, a zis.

„Atunci cum îi spui la asta?”

„Nu l-am urmărit”, a zis. „N-am spus-o-n sensu ăsta.”

Așa că, două-trei nopți mai târziu, l-am auzit pe Jewel cum se scoală și sare pe fereastră și după aceea l-am auzit pe Cash cum se scoală și se ia după el. În dimineața următoare, când m-am dus la grajd, Cash era acolo, dăduse nutreț catârilor și o ajuta pe Dewey Dell la muls. Și când l-am văzut, am știut că știa despre ce-i vorba. Când și când îl surprindeam cum îl urmărește pe Jewel cu o privire ciudată, ca și cum faptul că aflase pe unde umbla Jewel și ce făcea el, îi dăduse în cele din urmă ceva la care merita să se gândească. Dar nu era o privire îngrijorată; era acea privire pe care aveam să i-o întâlnesc atunci când îl găseam făcând el treburile de pe lângă casă ale lui Jewel, treburi pe care taica tot mai credea că le face Jewel și maica credea că le face Dewey Dell. Așa că nu i-am zis nimic, crezând că atunci când mintea lui va fi rumegat asta, o să-mi spuie. Dar nu mi-a spus niciodată.

Într-o dimineață – era prin noiembrie, cinci luni după ce începuse – Jewel nu era în pat și nu ni s-a alăturat pe câmp. Asta a fost prima oară, când maica a aflat ceva-ceva despre ce se întâmplă. L-a trimis pe Vardaman devale, să afle unde-i Jewel și, după o vreme, a venit și ea devale. Era ca și cum, atâta vreme cât înșelăciunea se depăna pe tăcute și fără schimbări, fiecare dintre noi se lăsa înșelat, încurajând-o fără să vrea, ori din lașitate, fiindcă oamenii sunt lași și se împacă, firesc, cu orice fel de amăgeală, fiindcă asta are un pospai de bunăvoință. Dar acum era de parcă noi toți – și printr-un fel de înțelegere telepatică a unei frici recunoscute – am fi tras brusc înapoi întreaga chestie, ca pe cuverturile de pe pat și noi toți am fi stat popândău, goi-puşcă, holbându-ne unul la altul și zicând: „Ei, acum avem adevărul. N-a venit acasă. S-a-ntâmpnat ceva. Noi am lăsat să i se întâmple ceva.”

Apoi l-am văzut. Venea, urcând de-a lungul șanțului și după aceea a cotit drept peste câmp, călare pe cal. Coama și coada i se

scuturau, de parcă, în mișcare, întocmeau tiparul bălțat al îmbrăcămînții lui: el arăta de parcă ar fi fost călare pe-o osie, pe deșelate, cu un căpăstru de frânghie și fără pălărie pe cap. Era un coborător din acei căluți din Texas aduși aici de Flem Snopes, cu douășcinci de ani în urmă și vânduți la licitație pe doi dolari bucata și nimeni afară de Lon Quick nu și-l prinsese pe-al lui vreodată și singur Lon mai stăpânea vreo câțiva din neamul ăsta, fiindcă niciodată nu putuse scăpa de ei.

A galopat înspre noi și s-a oprit, călcâiele înfipite în coastele calului și calul dansând și răsucindu-se ca tiparul coamei și-a cozii lui și petele îmbrăcămînții lui, oricum, n-avea nimic de-a face cu calul din carne și oase dinăuntrul lor, și el a stat acolo și s-a uitat la noi.

„De un'e-ai făcut rost de calu ăsta?” a zis taica.

„Cumpărat”, a zis Jewel. „De la dom' Quick.”

„Cumpărat?” a zis taica. „Cu ce? Ai cumpărat asta-n numele meu?”

„Ba, pe banii mei”, a zis Jewel. „I-am câștigat. N-o să ai nicio bătaie de cap pe chestia asta.”

„Jewel”, a zis maica. „Jewel.”

„E-n regulă”, a zis Cash. „El a câștigat banii. A deștelenit ăi patru'j' dă acri dă pământ nou de l-a defrișat Quick primăvara ailaltă. Singur a făcut-o, cu mâinile lui, a lucrat noaptea, la felinar. L-am văzut io, cu ochii mei. Așa că socot că numa' pe Jewel l-a costat calu și pe nimeni altu. Socot că nu-i cazu să ne necăjim.”

„Jewel”, a zis maica. „Jewel_____” Apoi a zis: „Te duci drept în casă și te bagi în pat.”

„Încă nu”, a zis Jewel. „N-am timp acu. Tre' să-mi fac rost de șa și de căpăstru. Dom' Quick zice că el_____”

„Jewel”, a zis maica, privindu-l. „O să dau – O să dau – dau – dau.” Apoi a început să plângă. A plâns în hohote, nemaiascunzându-și obrazul și a stat acolo, în capotul ei decolorat, și s-a uitat la el și el, pe cal, se uita în jos, la ea, obrazul i se înăsprea și ușor suferind, s-a uitat până ce, deodată, și-a mutat iute privirile aiurea și Cash s-a apropiat și a atins-o cu mâna.

„Hai, du-te în casă”, a zis Cash. „Pământu ăsta de-aici e prea umed pentru tine. Hai, du-te chiar acu.” Atunci și-a acoperit fața cu mâinile și după o clipă s-a dus, împleticindu-se ușor printre brazde. Dar curând s-a îndreptat de șale și-a plecat. Nu s-a uitat înapoi. Când a ajuns la șanț, s-a oprit și l-a strigat pe Vardaman. El se uita la cal, ținându-l parcă în jurul lui.

„Lasă-mă și pe mine, Jewel”, a zis el. „Lasă-mă și pe mine, Jewel.”

Jewel s-a uitat la el, după aceea și-a mutat din nou privirile aiurea și a strunit calul. Taica îl urmărea, molfăind.

„Așaaa, com s-ar zice, ai cumpărat on cal”, a zis el. „M-ai lucrat pă la spate și-ai cumpărat on cal. Niciodat’ nu mi-ai cerut părerea, știi cu câtă greutate o scoatem la capăt, da’ ai cumpărat on cal, ca să-l arănesc io. Ți-ai stors munca din carnea și din sângele tău și-ai cumpărat on cal cu asta.”

Jewel se uita la taica, ochii lui mai galbeni ca oricând.

„N-o să mănânce niciodat’, nicio gură dintr-al tău”, a zis el. „Nicio gură. Io o să fiu primu care-l ucid. Să-ți iasă asta din cap.”

„Lasă-mă și pe mine, Jewel”, a zis Vardaman. „Lasă-mă și pe mine Jewel.” Glasul lui era ca-al unui greiere în iarbă, unu mic. „Lasă-mă și pe mine, Jewel.”

În noaptea aceea am găsit-o pe maica șezând alături de patul unde dormea el, în întuneric. Plângea foarte tare, poate pentru că trebuia să plângă foarte încet, poate pentru că simțea, în legătură cu lacrimile, același lucru ca în legătură cu înșelăciunea și se ura pe sine, fiindcă o făcea, urându-l pe el, fiindcă ea trebuia s-o facă. Și-atunci am știut că știam. Am știut lucrul ăsta la fel de limpede în acea zi, așa cum am știut despre Dewey Dell în ziua cealaltă.

Tull

Așa că, pân' la urmă, au izbutit să-l facă pe Anse să spuie ceva de gând să facă, și el și fata aia și băiatu s-a dat jos din căruță. De când eram pe pod, Anse se tot uita-ndărăt, de parcă se gândea că poate, de vreme ce tot scăpase de căruță, toată treaba o să se ducă de râpă și el o să se pomenească-napoi, dincolo, pe câmp, din nou, cu ea zăcându-i acolo-n casă, așteptând să moară și totu să se ia de la cap.

„Trebuia să le dai catâru”, zice el, și podu se tot scutură și se leagănă sub noi și se lasă-n apa-nvolburată, de parcă s-ar duce direct spre ailaltă parte a pământului și ălălalt capăt ieșea din apă, de parcă nu era defel tot podu-ăla și că-ai de umblă afar' din apă, pe partea aia, trebuie că vin din adâncu pământului. Da încă erea-ntreg; puteai zice că, pe când capătu ăsta se zbuciuma, ălălalt capăt nu părea să se zbuciume deloc: egzact cum ăilalți copaci și malu de dincolo se legăna-nainte și-napoi, agale, ca pe-un ceas mare, mare. Și buștenii aia, hârjându-se și izbindu-se de partea cufundată și aplecându-se și cu un capăt în sus și zvâcnind afar' din apă și dându-se de-a berbeleacu mai departe, înspre vad și așteptarea, șireată, rotită și spumegândă.

„Păi, la ce bun?” zic io. „Dacă ai tăi nu găsește vadu să-l treacă, la ce-ar sluji trei ori chiar zece catâri?”

„Păi, că doară n-am cerut asta de la tine”, zice el. „Io totdeauna o scot la capăt cu privință la mine și la ai mei. Nu ți-am cerut să-ți pui catâru la bătaie. Că doară nu-i mortu tău; nu te-acuz.”

„Trebuia să se-ntoarcă și s-o lase pe mâine”, zic io. Apa era rece. Vâscoasă ca zloata. Da parcă trăia. O parte din tine știa că-i doar apă, tot lucru-ăla care, de-atâta amar de vreme, curgea tot pe sub podu ăsta, da când buștenii ăia răsărea mereu, scuipați afar' din ea, nu te prindea mirarea, de parcă ei era o parte de-a apei, a așteptării și-a amenințării.

Și parcă abia când am trecut dincolo, afar' din apă, iară, și cu pământu tare sub picioare, abia atunci ne-a prins mirarea. De parcă nu ne-am fi așteptat ca podu să se termine pe ălălalt mal, pe ceva îmblânzit, ca pământu, tare din nou, pe care-l bătusem cu pasu-nainte de asta și-l știam bine. De parcă nu io eream aci, fiindcă trebuia să am mai multă minte, să nu fi făcut ce tocma' făcusem. Și când m-am uitat îndărăt și-am văzut ălălalt mal și-am văzut catâru meu că stă acolo unde fusesem io și-am priceput c-o să trebuie s-ajung într-un fel acolo, 'napoi, am știut că nu se putea să se fi chiar întâmplat, fiindcă nu puteam defel să mă gândesc la ceva care să fie-n stare să mă silească să mai trec podu ăsta, cândva, înc-o dată. Totuși, eream aci și creștinu care se putea hotărî pe sine să-l treacă a doua oară nu puteam fi io, nici chiar dacă Cora în persoană i-ar fi zis s-o facă.

Erea băiatu-ăla. Am zis „Hei, bagă de seamă; mai bine te-ai prinde de mâna mea”, și el a așteptat și s-a prins de mine. Al naibii să fiu, dacă nu erea de parcă el s-ar fi-ntors să mă ia: de parcă el zicea, „Ei, n-o să păți nimica”. De parcă zicea de-un loc fain de tot, unde Crăciunu a venit a doua oară cu *Thanksgiving*³ și ține iarna toată și primăvara și vara și numa' să stau io cu el, și-o să-mi fie și mie bine.

Când m-am uitat îndărăt, la catâru meu, erea de parc-ar fi fost unu din ocheanele alea după la noi și mă uitam la el cum stătea acolo și vedeam tot pământu-ntins larg și casa mea, ridicată cu sudoarea frunții, din el, de parcă, cu cât sudoarea erea mai multă, cu-atât mai întins pământu; mai multă sudoarea, mai solidă casa, fiindcă trebuie casă solidă pentru Cora, ca s-o țin locului pe Cora, ca pe-o cană cu lapte, la izvor; musai să ai o cană solidă, ori îți trebuie un izvor bogat, așa că, dacă ai un izvor mare, tocma-atunci îți vine să ai căni solide, bine făcute, fiindcă-i laptele tău, acru ori nu, fiindcă mai degrabă să ai lapte de să se-acrească, decât să ai lapte de să nu se acrească, că doar om ești.

Și el se ținea de mâna mea, mâna lui fierbinte, așa, și-ncrezătoare, că-mi venea să-i zic: Io-te-ncoa. Vezi catâru-ăla de dincolo? El n-a avut nicicând v'o treabă p- aici, așa că n-a venit

încoa, fiindcă nu-i nimic alta decât un catâr. Fiindcă un om în toată firea vede uneori că copiii are mai multă minte ca el. Da nu-i place să le-o recunoască, pân-ce le dă barba. După ce le crește barba, prea-s ocupați, fiindcă ei nu prea știe dacă vreodată o să mai dea pe-acolo, pe unde erea cu minte-ntreagă, înainte de să se mpăroșeze, așa că nu te sinchisești să recunoști că lucru', același pentru care-ți bat capu și ție, nu merită deloc osteneală când vezi că-și bate alții capu cu el.

După aceea am ajuns și-am stat acolo, și ne-am uitat cum Cash întoarce căruța. I-am urmărit cum mâna-n josu drumului, într-acolo unde urma se ștergea-n vale. După câteva clipe, căruța nu s-a mai văzut.

„Mai bine ne-am lăsa devale, spre vad și-am fi gata să le sărim într-ajutor”, am zis.

„I-am dat cuvântu”, a zis Anse. „Pentru mine-i sfânt. Știu că nu ești de părere, da ea te-o binecuvânta-n ceruri.”

„Bine, lasă, ei trebuie să termine de ocolit câmpu pân' să poată-nfrunta apa”, am zis. „Haidem”.

„Întorsu ăsta-napoi”, a zis el. „Nu-ți merge bine când te-ntorci 'napoi.”

Stătea acolo, în picioare, cocârjat, posomorât, uitându-se la drumu pustiu de dincolo de podu care se scutura și se legăna. Și fata aia tot la fel, cu coșu cu merinde pe-un braț și pachetu ăla sub ălălalt. Se duce doar la oraș. Hotărâtă la chestia asta. Ei ar înfrunta și focu și pământu și apa și totu numa să mănânce-un sac cu banane. „Trebuia să mai zăboviți o zi”, am zis. „Ar mai fi scăzut ceva până dimineață. Poate că la noapte nu mai plouă. Și mai sus nu se poate urca.”

„I-am făgăduit”, a zis el. „Se bazează pe asta.”

Darl

În fața noastră curge șuvoiul întunecat și gros. Ne vorbește într-un murmur ajuns fără-nterupere și fără sfârșit, întinderea galbenă, cumplit boțită de vârtejuri trecătoare care-o străbat pentru o clipă, tăcute, de scurtă durată și amenințătoare, de parcă, exact sub luciul apei, ceva nemăsurat și viu s-ar fi trezit dintr-o ușoară piroteală și, după o clipă de leneșă vioiciune, ar fi ațipit iar.

Clipocește și murmură printre spițe și printre genunchii catârilor, galbenă, presărată cu tot felul de rămășițe și cu zdrențe murdare și vâscoase de spumă, de parcă ar fi asudat, acoperindu-se de spume, ca un cal alergat. Prin lăstăriș trece ca un sunet tânguitor, meditativ; stuful și puietii nebătuți de vânt se apleacă în ea ca sub o ușoară adiere, unduind fără umbre, ca atârdate cu fire nevăzute de crengile de deasupra. Pe fața ei fără odihnă – copaci, stufăriș, ierburi agățătoare – dezrădăcinați, smulși din pământ, nălucind deasupra unei scene de nesfârșită și totuși mărginită pustiire, plină de glasurile apei celei pustii și posomorâte.

Cash și cu mine stăm în căruță; Jewel își ține calul din vale de roata din spate. Calul tremură, bolovănindu-și ochii sălbatici și albaștri ca de copil pe capul lui rozaliu, și răsuflă horcăit, de parcă ar geme. El stă drept, cumpănit în șa, se uită liniștit și mereu și iute când încolo, când încoace, chipul calm, ușor palid, atent. Și obrazul lui Cash are un aer grav; ne uităm unul la altul cu priviri lungi, întrebătoare, priviri care se cufundă nestânjenite prin ochii celuilalt în acel loc al tainei celei de pe urmă unde, pentru o clipă, Cash și cu Darl se ghemuiesc perfect și cu totul în spaima și presimțirile din vremuri de demult, pânditori și în taină și fără rușine. Când vorbim, glasurile noastre se arată liniștite, așezate.

„Cred că încă ținem drumu.”

„Tull s-a apucat de-a tăiat ai doi stejari albi. Am auzit povestindu-se că, în vremea de demult, când venea apele, oamenii

însemna vadurile cu copaci.”

„Cred c-a făcut-o acu doi ani, când venea aci, devale, la tăiat. Cred că nici nu i-a dat prin cap că cineva o să mai folosească vadu’ iară.”

„Cred că nu. Da atunci trebuie c-a fost. A scos mult lemn de-aici, cu asta se zice că și-a achitat ipoteca aia.” „Da. Da, așa cred. Cred că Vernon a fost în stare de-așa ceva.”

„Așa a fost. La oamenii care taie bușteni în ținutu ăsta le trebuie o fermă a naibii de bună ca să-și țină gateru. Ori o prăvălie. Da cred că Vernon a fost în stare.”

„Așa cred. E-o figură.”

„Vernon, da. Trebui’ că încă-l ținem. N-ar fi scos niciodat’ lemnul ăla de-aici, de n-ar fi curățat drumu-ăl vechi. Cred că suntem încă pe el.” Se uită liniștit în jur, la poziția copacilor, aplecându-se în fel și chip, privind înapoi, de-a lungul drumului ascuns, nesigur însemnat, sus, în văzduh, de poziția copacilor ciunțiți ori doborâți, ca și cum drumul s-ar fi înmuiat până ce s-a desprins de pământ și a plutit în sus, ca să lase în iluzoria lui dâră, ca un monument al pustiirii, și mai adâncă decât cea de deasupra, unde ne aflăm noi, acum, discutând liniștit despre felul grijuliu al oamenilor de demult și despre vechi lucruri neînsemnate. Jewel se uită la el, apoi la mine, apoi privirea i se mută în acea liniștită, statornică cercetare a locurilor și calul tremură liniștit și fără întrerupere între genunchii lui.

„Ar putea s-o ia-ncet înainte și să-l dibuie, cumva”, zic.

„Păi, da”, zice Cash, fără să mă privească. Stă din profil, cum se uită drept înainte, unde Jewel a și trecut.

„N-are cum să piardă râu”, zic. „N-are cum să-l piardă, cum îl vede la cin’jde iarzi în fața lui.”

Cash nu se uită la mine, fața i-e din profil. „Măcar de-aș fi bănuit, puteam să vin devale, săptămâna trecută, să cercetez locu.”

„Atunci podu era-n picioare”, zic. El nu se uită la mine. „Whitfield a trecut călare.”

Jewel se uită iar la noi, înfățișarea lui e cumpătată și atentă și stăpânită. Glasul i-e liniștit. „Ce ziceți că să fac?”

„Trebuia să viu devale, săptămâna trecută, să cercetez locu”, zice Cash.

„De un’ să fi știut”, zic. „N-aveam cum să știm.”

„O iau călare-nainte”, zice Jewel. „Țineți-vă după mine.” Îmboldește calul. Se încordează, arcuit; Jewel se apleacă spre cal, vorbindu-i, săltându-l și aproape împingându-l el înainte și calul își pune copitele pe pământ cu pleoscăieli grijulii, tremură și răsuflă zgomotos. Îi vorbește, îi șoptește. „Haidam,” zice el. „N-o s’ te las să ți se-ntâmples nimica. Acu, haidam.”

„Jewel”, zice Cash. Jewel nu se uită-napoi. Își îndeamnă calul mereu.

„El poa’ să-noate”, zic. „Numai de i-ar da calu timp...” Când s-a născut, nu i-a mers prea bine. Maica ședea în lumina lămpii, ținându-l pe-o pernă-n poală. Când ne trezeam, așa o găseam. Nu făcea niciun zgomot.

„Perna aia erea mai lungă ca el”, zice Cash. E aplecat puțin în față. „Trebuia să viu devale, săptămâna trecută, să văz. Trebuia să viu.”

„Las’ că-i bine”, zic. „Nici tălpile, nici capul nu-i ieșeau de pe pernă. De un’ să fi știut”, zic.

„Trebuia să viu”, zice el. Saltă hățurile. Catării umblă pe fâgaș; roțile șopotesc în apă, ca însuflețite. Se uită-napoi și-n jos, la Addie. „Nu-i în cumpănire”, zice el.

În sfârșit, copacii se trag la o parte; în fața râului deschis, Jewel își ține calul pe jumătate întors cu apa pân’ la burtă. Dincolo de râu îl vedem pe Vernon și pe taica și pe Vardaman și pe Dewey Dell. Vernon ne face cu mâna și arată în josul curentului.

„Suntem prea sus”, zice Cash. Vernon strigă iar, dar nu înțelegem ce spune de vuietul apei. Acum curge statornică și adâncă, neîntrerupt, fără să-ți dea impresia de mișcare, până ce un buștean vine-n jos, răsucindu-se domol. „Fii cu ochii pe el”, zice Cash. Îl urmărim și-l vedem cum șovăie și parcă se oprește o clipă, șuvoiul se ridică îndărătul lui într-un val gros, înecându-l pe moment, înainte să țâșnească-n sus și să se rostogolească mai departe.

„Acolo-i”, zic.

„A-ha”, zice Cash. „E-acolo.” Ne uităm iar la Vernon. Acum își vântură mâinile-n sus și-n jos. Coborâm în josul apei, încet, cu grijă, cu ochii la Vernon. El își lasă mâinile să cadă. „Ăsta-i locu”, zice Cash.

„Bine, dracu să-l ia, atunci să-l trecem”, zice Jewel. Își împinge calu-nainte.

„Așteapt-un pic”, zice Cash. Jewel se oprește din nou.

„Bon, fiu-al naibii _____”, zice el. Cash se uită la apă, după aceea în spate, în Addie. „Nu-i în cumpănire”, zice el.

„Atunci du-te-napoi, la scârba aia de pod și treci pe el”, zice Jewel. „Și tu și Darl, amândoi. Lăsați-mă pe mine cu căruța.”

Cash nu-l ia în seamă. „N-are cumpănire”, zice el. „Da, dom'le. Trebuie s-o supraveghiem.”

„'Praveghiezi, pe dracu”, zice Jewel. „Dați-vă jos din căruța-aia și lăsați-mă pe mine cu ea. Fiu-al dracu', dacă vi-i frică s-o mânați peste...” Pe obraz, ochii i-s galbeni ca două cioburi înălbite. Cash se uită la el.

„O s-o trecem”, zice el. „Să-ți spui ce ai de făcut. Te duci călare-napoi și treci pe pod și vii în jos, pe malu-ăl'lalt și ne ieși 'nainte, cu funia. Vernon să ia calu acas', la el, și să-l ție pân-ce ne-ntoarcem.”

„Du-te dracu'”, zice Jewel.

„Du' de ia funia și coboară malu și să fii gata cu ea”, zice Cash. „Trei nu poate face mai mult ca doi – unu să mâie și unu să sprijine asta.”

„'Re-al dracu' să fii”, zice Jewel.

„Să ia Jewel capătu funiei și să urce-n susu curentului, în dreptu nostru și s-o lege de ceva”, zic. „Vrei să faci asta, Jewel?”

Jewel se uită la mine cu o privire grea. Se uită iute la Cash, după aceea înapoi, la mine, ochii atenți și grei. „Ce-mi pasă. Măcar așa facem ceva. Stăm acilea, far' să ridicăm o scârbă de mână...”

„Cash, să facem ce-am zis”, zic.

„Cred că tre' s-o facem”, zice Cash.

Râul propriu-zis nu-i mai lat de-o sută de iarzi și taica și Vernon

și Vardaman și Dewey Dell sunt singurele lucruri care se văd și care nu țin de această neobișnuită uniformitate a pustiirii, înclinându-se puțin, cu acea cumplită însușire, de la dreapta spre stânga, de parcă am fi ajuns în locul unde mișcarea lumii răvășite se iuțește exact înaintea ultimei prăpăstii, totuși, par micșorați. De parcă spațiul dintre noi ar fi timp: o însușire de nestrămutat. De parcă timpul, nemaicurgând drept înaintea noastră, într-o linie tot mai împuținată, ar curge acum paralel, printre noi, ca o sfoară șerpuidă, distanța fiind creșterea îndoită a firului și nu intervalul dintre. Catării stau cu partea dinainte prăvălită și crupele ridicate. Acum și ei răsufală adânc, gemut; uitându-se o dată înapoi, privirea lor fixă trece prin noi și în ochi au o sălbatică, tristă, adâncă și disperată presimțire, de parcă ar fi și văzut în apa vâscoasă umbra prăpădului și nu pot s-o spună și noi n-o putem vedea.

Cash se întoarce în căruță. Mâinile i se lasă pe Addie, mișcând-o ușor. Obrazul i-e calm, aplecat în jos, socotind absorbit. Își ia cutia cu scule și o fixează în față, sub leagăn; împreună o împingem pe Addie înainte și o înțepenim între unelte și fundul căruței. Apoi se uită la mine.

„Nu”, zic eu. „Cred c-o să rămân. S-ar putea să fie nevoie de amândoi.”

Din cutia de scule ia funia lui încolăcită și-i trece de două ori capătul în jurul leagănelui și mi-l întinde mie, fără să-l înnoade. Celălalt capăt i-l aruncă lui Jewel care-l dă o dată pe după cornul șei.

Trebuie să forțeze calul ca să intre în apă. Calul se mișcă cu genunchii sălțați, gâtul arcuit, holbându-se și vânzolindu-se. Jewel stă ceva mai în față, cu genunchii puțin sălțați, și din nou privirea lui, calmă și atentă, trece peste noi și dincolo. Își coboară calul în apă, vorbindu-i într-un murmur mângâietor. Calul alunecă, se cufundă pân' la șa, se proptește iar pe picioare, curentul s-a înălțat și se izbește de coapsele lui Jewel.

„Păzea”, zice Cash.

„S pe el acu”, zice Jewel. „Acu puteți veni mai încoace.”

Cash apucă hățurile și, cu grijă și pricepere, coboară căruța în

apă.

Am simțit cum ne ia curentul și am știut tocmai prin asta că suntem pe vad, fiindcă numai prin acea atingere lunecoasă puteam ști că ne mișcăm. Ceea ce fusese cândva o suprafață netedă era acum o înșiruire de adâncituri și dâmburi, înălțându-se și prăbușindu-se pe lângă noi, îmbrâncindu-ne, zădărându-ne cu atingeri ușoare și leneșe în fugarele clipe de reazim ale picioarelor. Cash s-a uitat înapoi, la mine și-atunci am știut că plecasem. Dar nu pricepeam la ce-i bună funia, până ce n-am văzut bușteanul. A țâșnit din apă și a stat drept pentru o clipă deasupra acestui prăpăd înfuriat și s-a înălțat asemenea lui Crist. Sări și las' să te ducă apa-n jos de cotitură, a zis Cash. Poți s-o faci foarte bine. No, am zis, și-așa, și-așa, tot mă ud.

Bușteanul răsare pe neașteptate, dintre două dealuri, catapultat parcă de pe fundul râului. Pe-un capăt al bușteanului o zdreanță lungă de spumă atârână ca barba unui bătrân sau a unei capre. Cât timp Cash vorbește cu mine, știu că o supraveghează fără-nterupere, urmărind-o și urmărindu-l pe Jewel care-i cu zece picioare înaintea noastră. „Dă drumu la funie”, zice el. Cu cealaltă mână caută jos și înnoadă cele două încolăcituri de după leagăn. „Dă-i 'nainte, Jewel”, zice el; „vezi de ne poți trage dincolo de buștean.”

Jewel răcnește la cal; din nou pare că-l saltă de-adevăratelea între genunchi. E chiar deasupra vadului și calul are ceva de care să se sprijine, fiindcă se aruncă înainte, strălucind ud, pe jumătate afară din apă, azvârlindu-se în ea într-o serie de salturi. Se mișcă necrezut de iute; din asta, Jewel pricepe în cele din urmă că funia-i slobodă, fiindcă-l văd smucind de frâu, cu capul întors, pe când bușteanul cabrează într-un salt lung și negrăbit spre noi și se năpustește asupra căruței. Și ei văd asta pentru o clipă și ei strălucesc, negri, afară din apă. Apoi cel din josul curentului dispare, trăgându-l și pe celălalt cu el; căruța se răsucesc brusc, în curmeziș, clătinată pe creasta vadului, în timp ce bușteanul o izbește-n plin, înclinând-o-n sus și-nainte. Cash e întors pe jumătate, hățurile ies întinse din mâna lui și dispar în apă, cealaltă

mână e întinsă înapoi și sprijinită de Addie, ținând-o locului, de cealaltă parte a căruței. „Sări numaidecât”, zice el liniștit. „Ține-te departe de căruță și nu-ncerca să te lupți cu ea. O să te-mpingă spre cotitură tocma’ bine.”

„Hai și tu”, zic. Vernon și Vardaman aleargă de-a lungul malului, taica și Dewey Dell cu coșul și pachetul în brațe. Jewel încearcă să-și împingă calu-napoi. Capul unui catâr apare, cu ochii căscați; se uită înapoi, la noi, pentru o clipă, scoțând un sunet aproape omenesc. Capul dispare din nou.

„’Napoi, Jewel”, răcnește Cash. „’Napoi, Jewel.” Pentru câteva clipe, îl văd cum se-apeacă peste căruța înclinată, brațul strâns, apăsându-se pe Addie și pe scule; văd capul bărbos al bușteanului țâșnind iar în sus și, dincolo de el, Jewel ținând calul cabrat, cu capul smucit în toate părțile și dându-i cupumnul în cap. Sar din căruță, în partea din josul curentului. Între două dealuri, văd catării din nou. Se rostogolesc afară din apă, pe rând, și se răstoarnă cu totul, cu picioarele țepene și întinse ca atunci când pierduseră pământul de sub ele.

Vardaman

Cash a încercat da ea a căzut și Darl a sărit și s-a dat la fund s-a scufundat și Cash strigă la el s-o prinză și io strig și Dewey Dell strigă la mine Vardaman hei vardaman hei vardaman și Vernon a trecut de mine fiindcă o vedea cum răsare și că a sărit în apă iară și Darl tot n-a prins-o.

S-a apropiat să vază și io strig prinde-o Darl și el nu s-a-ntors fiindcă ea era prea grea el trebuia să tot umble s-o prinză și io strig prinde-o darl prinde-o darl fiindcă prin apă ea umblă mai iute ca un bărbat și Darl trebuia să dibuie după ea și-am știut că el o poate prinde fiindcă el îi ăl mai bun dibuitor chiar cu catârii-n cale și din nou ei a țâșnit și s-a rotit picioarele țepene s-a rostogolit în jos iară și spinările lor acum deasupra și Darl a trebuit să din nou fiindcă prin apă ea umbla mai iute ca un bărbat ori o femeie și-am trecut de Vernon și el nu intră-n apă să-l ajute pe Darl el vrea să dibuie după ea cu Darl știa el da nu vrea s-ajute.

Catârii-a apărut iar dând în jos din picioarele țepene și s-a rostogolit încet și-atuncea Darl din nou și io strig prinde-o Darl prinde-o împinge-o la mal Darl și Vernon nu sărea s-ajute și atuncea Darl a ferit catârii și-a trecut de ei pe unde putea el a pus mâna pe ea pe sub apă și s-a-ndreptat încet fiindcă-n apă ea se lupta să rămână sub apă da Darl îi voinic și el se-ndreaptă încet și-așa c-am știut c-a pus mâna pe ea fiindcă venea încetișor și-am dat fuga-n apă s-ajut și nu mă puteam opri să nu strig fiindcă Darl îi voinic și o ține bine sub apă chiar dacă ea se lupta el n-o să-i dea drumu mă vedea și el o s-o țină și-acu era bine-acu era bine-acu era bine.

Apoi se apropie și iese din apă. Vine multă vreme-ncet aproape în față mâinile îi trebăluiesc a pus mâna pe ea a pus așa că pot s-o duc. Dup-aceea mâinile îi ies și el tot deasupra apei. Nu mă pot opri. N-aveam timp să-ncerc. Am să-ncerc când pot da mâinile lui

a ieșit goale din apă golind apa golindu-se.

„Un’i-i maica, Darl?” am’ zis. „N-ai prins-o deloc. Știi că ea-i pește da-ai lăsat-o să scape. Deloc n-ai prins-o. Darl, Darl, Darl.” Am început s-alerg de-a lungul malului cu ochii la catâri cum răsar iară-ncet și după-aia se scufundă iară-n apă.

Tull

Când i-am spus lui Cora cum a sărit Darl din căruță și l-a lăsat pe Cash acolo și-a-ncercat s-o salveze și cum căruța s-a răsturnat și cum Jewel care ajunsese aproape la mal se lupta să-și mâie calunapoi, acolo unde chiar că era nevoie de el și ea zice „Și tu ești unu din ăi de spune că Darl e ăl ciudat, ăl de nu-i reușit, și el, singuru din ei de-a avut destulă minte să saie din căruță. Bag seama că Anse era prea șmecher să fie acolo.

„Și de erea, tot nimica nu făcea”, am zis. „Se descurca ei numa’ bine și-o scotea la capăt, de nu era să fie bușteanu-ăla.”

„Buștean, aiurea”, a zis Cora. „Mâna lui Dumnezeu a fost.”

„Bine, da atunci cum mai poți zice c-a fost nechibzuintă?” am zis. „Nime’ nu se poate feri de mâna lui Dumnezeu. Ar fi o nelegiuire să-ncerci.”

„Atunci de ce s-o-nfrunți?” a zis Cora. „Asta să-mi spui tu.”

„Anse, defel”, am zis. „Și tocma’ de asta-l ții de rău.”

„Acolo-i erea locu”, a zis Cora. „De erea bărbat, acolo s-ar fi aflat, în loc să-și pună feciorii să facă ce el nu se-ncumetă.”

„Zău de mai pricep ce vrei”, am zis. „O dată o ții că ei, încercând asta, înfrunta mâna lui Dumnezeu și-al doilea, hop, pe Anse, că nu erea cu ei.” Atunci ea s-a pornit să cânte din nou, trebăluind pe la albie, cu aeru-ăla-al ei de cânta pe fața ei, ca și cum ar fi încheiat toate socotelile cu oamenii și cu toate nebuniile lor, și-acu merge mult înaintea lor, călcând apăsat spre cer și cântând.

Căruța a șovăit multă vreme până ce curentu s-a-ndesat sub ea și-a-mbrâncit-o din vad afară și Cash mai aplecat și mai aplecat, încerca să ție racla lipită, să nu lunece jos și să se răstoarne căruța de tot. Când căruța a fost bine aplecată și curentu nu mai avea mult de lucru, hop și bușteanu, și treaba a fost gata. Bușteanu s-a abătut pe lângă căruță și s-a dus mai departe, fain-frumos, cum ar

face orișice om când înoată. S-a-ntâmplat, de parcă l-ar fi trimes cineva să facă o treabă și, odată făcută, și-a văzut de drum.

Când, pân' la urmă catârii, zbătându-se, a rupt hamurile, o clipă s-a părut că poate Cash o să-ndrepte căruța. Părea că el și căruța nu se mișca defel și numa Jewel se lupta să-și mâie calu spre căruță. Apoi băiatu-ăla a trecut pe lângă mine-n goana mare și răcnind la Darl și fata tot cerca să-l prinză și-atunci văz catârii cum vin, rostogolindu-se leneș afar' din apă, cu picioarele rășchirate și țapene, de parcă s-ar fi oprit deodat' cu susu-n jos și se rostogolesc mai departe-n apă, iară.

Apoi căruța s-a lăsat de tot, apoi și ea și Jewel și calu a fost toți un talmeș-balmeș. Cash s-a topit din privire, ținând încă racla apăsată lipit și după-aia n-aș putea să mai spui nimica, afar' de calu de se zbătea și stropea. Am crezut că atunci Cash se lăsase păgubaș și înota de-acu și-am strigat la Jewel să vie-ndărăt și-atunci, dintr-odată, el și calu s-a dus și ei dedesubt și-am crezut că atâta le-a fost. Am priceput că și calu fusese târât de pe vad și cu calu ăla, sălbaticii, de se-neca și căruța aia și lada aia slăbită din strânsoare s-arăta să iasă rău de tot și-am și fost acolo, cu apa pân' la genunchi și-am răcnit la Anse, în spatele meu: „Vezi acu ce-ai făcut? Vezi acu ce-ai făcut?”

Calu apare din nou. O luase către mal de-acu, aruncându-și capu-n sus și-atunci l-am văzut pe unu din ei că se ține de șa, pe partea din vale, așa c-am început s-alerg în lungu malului, cercând să dau cu ochii de Cash de nu putea să-noate și răcneam la Jewel, unde Cash era ca un nebunu dracului, tot așa de păcătos ca băiatu-ăla de era pe mal, mai la vale, răcnind încă la Darl.

Așa c-am intrat în apă, așa fel, ca să mă pot sprijini cumva de nămol, când l-am văzut pe Jewel. Erea pân' la brâu în apă, de unde-am priceput că-n orice caz e pe vad, împotrivindu-se cu greu curentului și-atunci văz frânghia și-atunci văz apa cum se-nalță unde ținea el căruța oprită, drept din jos de vad.

Cash erea ăl de se ținea de cal când a venit sus, pe mal, împroșcând și lunecând pe genunchi, gemând și tânguindu-se de parcă erea om. Când ajunge la el, tocma zvârlea, cotorosindu-se de

Cash care s-apucase de șa. Fața i s-a-ntors o clipă când a lunecat iar în apă. Erea cenușie, ochii închiși și-o dâră lungă de noroi pe obraz. Apoi s-a lăsat moale și s-a răsturnat în apă. Părea întocmai ca o boccea de haine vechi, clătinându-se-ncolo și-ncoa, la mal. Părea că, așa cum zăcea colo-n apă, cu fața-n jos, legănându-se ușurel încoace și-ncolo, că se uită la ceva pe fundu apei.

Am văzut apoi cum frânghia despică apa și dispare și-am simțit greutatea căruței, cumva izbind și trăgând leneș parcă, parcă fără chef și frânghia aia despicănd apa și dispărând grea ca un drug de fier. Am auzit apa sfârâind pe ea de parc-ar fi fost înroșită-n foc. De parc-ar fi fost un drug de fier înfipt drept în fundu apei și noi țineam de capătul lui și căruța lenevea încoace și-ncolo, cumva îmbrâncindu-ne și împungându-ne, de parc-ar fi venit pe furiș și s-ar fi oprit în spatele nostru, leneșă, de parcă nu prea avusese ea chef când își pusese asta-n cap. Și-apoi, ca o ghiulea, a trecut pe lângă noi, umflat ca un balon: una dintre ghiulelele alea tărcate de-ale lui Lon Quick. S-a izbit de frânghie ca de-un drug de fier și-apoi în lături și s-a dus și noi am tot pândit frânghia aia care se lăsa-n unghi, în apă. O pândeam.

Darl

Cash zace la pământ, întins pe spate, capul înălțat pe o haină făcută sul. Ochii i-s închiși, obrazul cenușiu, părul lipit, lins și năclăit pe frunte, de parcă ar fi dat cu pensula. Carnea obrazului arată scursă de pe oasele orbitelor, nasului, gingiilor, ca și cum apa ar fi înmuiat trăinicia care ținuse pielea întinsă la locul ei; cele două șiruri de dinți înfiți în gingiile gălbii sunt ușor despărțite, ca și cum ar râde fără glas. Zace, subțire ca aracul, în hainele ude, o băltoacă de vărsătură în dreptul capului și-un fir întinzându-se din colțul gurii, pe obraz în jos, fiindcă n-a putut să-și întoarcă repede capul ori să-l salte cât trebuia, până când Dewey Dell se-apleacă și-l șterge cu poala rochiei.

Jewel se apropie. Ține-n mână rindeaua. „Vernon to'ma a găsit vinclu”, zice el. Se uită-n jos, la Cash, apa picură de pe el. „N-a scos încă nicio vorbă?”

„Avea fierăstrău' și ciocanu' și sfoara de trasat și rigla gradată”, zic. „Știu sigur.”

Jewel pune jos vinclul. Taica-l urmărește. „Nu poa' să fie prea departe”, zice el. „S-a dus la fund dimpreună. Dac-a egzistat om mai făr' de noroc.”

Jewel nu se uită la taica. „Mai bine l-ai chema-napoi, aci, pe Vardaman”, zice el. Se uită la Cash. Apoi se-ntoarce și se-ndepărtează. „Fă-l să vorbească de-ndată ce poate”, zice el, „așa, ca să ne spuie ce mai avea.” Ne întoarcem la râu. Căruța e târâtă de-a binelea, roțile înțepenite cu grijă: toți am dat ajutor; e ca și cum, în alcătuirea prăpădită, familiară a căruței dăinuie, oarecum ascunsă și totuși simțită, puterea aceea care ucisese catării ce-o trăseseră cu nici o oră-nainte, peste marginea viiturii. Pe fundul căruții ea zace adânc, scândurile lungi și galbene cu lustrul pierdut de udătură și totuși, încă galbene, ca aurul văzut prin apă, afară de două dâre lungi de noroi. Trecem de ea și ne ducem spre mal.

Un capăt al funiei e strâns legat de un copac. La mal, până la genunchi în apă, Vardaman îl urmărește încordat pe Vernon. S-a oprit din urlat și-i ud până la subțiori. Vernon, la celălalt capăt al funiei, băgat până la umăr în apă, se uită-ndărăt, la Vardaman. „Și mai ’napoi”, zice el. „Dă-te-napoi, lângă copac, și ține de funie, să nu scape.”

Vardaman se trage-napoi, în lungul funiei, spre copac, călcând orbește, cu ochii la Vernon. Când ne vede, se uită iar la Vernon, cu aceeași atenție încordată.

„Am dat și de ciocan”, zice Vernon. „Pân-acu trebuia să fi dat și de sfoara de trasat. O fi luat-o apa.”

„A luat-o de tot”, zice Jewel. „Nu mai dăm de ea. Da ferestău’, oricum, tre’ găsit.”

„Cred și io”, zice Vernon. Se uită la apă. „Și sfoara aia de trasat. Altceva ce mai avea?”

„Încă n-a vorbit”, zice Jewel, intrând în apă. Se uită-ndărăt, la mine. „Tu-ntoarce-te și vezi de-l trezește, să vorbească”, zice el.

„E taica acolo”, zic. Mă iau după Jewel, în apă, de-a lungul funiei. O simt vie în mână, curbată un pic și zbârnâind ca un arc. Vernon mă urmărește din ochi.

„Mai bin’ te-ai duce”, zice el. „Mai bin’ să fii acolo.” „Stai, să vedem ce mai putem găsi, înainte s-o ia la vale”, zic.

Ne ținem de funie, curentul se încolăcește pe după umerii noștri. Dar sub această mincinoasă bunăvoință, adevărata lui putere se lasă leneșă peste noi. Nu crezusem că apa, în iulie, poate fi atât de rece. Parcă mâini nevăzute ți-ar modela și scrijela oasele. Vernon se uită încă înapoi, spre mal.

„Crezi c-o să ne țină pe toți?” zice el. Ne uităm și noi înapoi, urmărind linia țeapănă a funiei cum se ridică din apă către copac și Vardaman, ciucit pe jumătate lângă ea, privindu-ne atent. „Numa’ de n-ar fugi catâru meu acas’”, zice Vernon.

„Haida”, zice Jewel. „Hai să-ncercăm aci.”

Ne cufundăm pe rând, ținându-ne de funie, agățați unul de altul, în vreme ce zidul rece al apei sughe, de sub tălpile noastre, înclinat, înapoi și-n sus, noroiul, iar noi, atârnați, bâjbâim pe fundul rece al

apei. Nici măcar noroiul nu-i liniștit. Are în el ceva rece, răcăcitor, de parcă și pământul de sub noi s-ar afla în mișcare. Mâinile noastre întinse se caută și se ating și ne mișcăm cu băgare de seamă, ținându-ne de funie; sau, în picioare, pe rând, pândim vârtejul, acolo unde, pe rând, fiecare băjbâie sub pânza lichidă. Taica a coborât pe mal și ne urmărește.

Vernon iese din apă, șiroind și răsufând anevoie printre buzele țuguiate care-i întind pielea obrazului. Gura i-e vânătă ca un covrig de cauciuc vechi. Are-n mână rigla gradată.

„Ce-o să se mai bucure”, zic. „E nouă-nouță. De-abia a cumpărat-o, luna trecută, după catalog.”

„Măcar de-am ști sigur ce al'ceva”, zice Vernon, uitându-se peste umăr, apoi întorcându-se, ca să poată privi unde dispăruse Jewel. „Nu s-a dat la fund 'nainte mea?” zice Vernon.

„Nu știu”, zic. „Parcă. Da. Da, da.”

Pândim pânza groasă și unduitoare a apei cum izvorăște în spirale largi, din noi.

„Smucește nițel de frânghie”, zice Vernon.

„E la capătu dinspre tine”, zic.

„Da nu-i nime la capătu dinspre mine”, zice el.

„Trage de ea”, zic. Însă el o și făcuse, ținând celălalt capăt deasupra apei; și-atunci îl vedem pe Jewel. E cam la zece iarzi; se apropie, răsufând anevoie și se uită la noi și-și azvârle părul lui lung pe spate, cu o smucitură a capului, apoi se uită către mal; îl vedem cum își umple plămâni.

„Jewel”, zice Vernon, nu tare, dar glasul i se duce, plin și limpede, peste apă, poruncitor dar plin de grijă. „Tre' să fie mai încoace-n urmă. Mai bine hai 'napoi.” Jewel se cufundă iar. Noi stăm acolo, sprijinind apa cu spatele, pândind apa unde a dispărut, ținând între noi funia moale, ca doi oameni care ar ține, între ei, atârnat, muștiucul unui furtun de incendiu, așteptând să vină apa. Pe neașteptate, Dewey Dell e-n spatele nostru, în apă. „Jewel!” zice ea. El apare din nou, aruncându-și îndărăt părul din ochi. Acum înoată spre mal, în derivă. „Hei, Jewel!” zice Dewey Dell. Noi rămânem pe loc, ținând funia și-l vedem cum atinge malul și

iese. Cum se ridică din apă, se-apeacă și culege ceva. Vine-napoi, de-a lungul malului. A găsit sfoara de trasat. Vine-n dreptul nostru și se oprește acolo și se uită-n jur, ca și cum ar căuta ceva. Taica scoboară malul ca să se uite la catâri, acolo unde leșurile lor umflate plutesc și se freacă liniștite unul de altul, în apa lină din cotul râului.

„Ce-ai făcut cu ciocanu’, Vernon?” zice Jewel.

„I l-am dat lui”, zice Vernon, smucindu-și capul înspre Vardaman. Vardaman se uită după taica. Apoi se uită la Jewel. „Și vinclu”. Vernon îl urmărește pe Jewel. O ia către mal, trecând de Dewey Dell și de mine.

„Hai, ieși afar’ d-aci”, zic. Ea nu zice nimic. Se uită la Jewel și la Vernon.

„Unde-i ciocanu’”, zice Jewel. Vardaman se cațără-n grabă pe mal și i-l duce.

„E mai greu ca fierăstrău’”, zice Vernon. Jewel leagă capătul sforii de trasat de coada ciocanului.

„Ciocanu’ are-n asta lemn, nu glumă”, zice Jewel. El și cu Vernon stau față-n față, privind atent la mâinile lui Jewel.

„Și-i și ăl mai plat”, zice Vernon. „Aproape mie-n sută că plutește. Ia vezi, rindeaua.”

Jewel’ se uită la Vernon. Și Vernon e înalt. Lungi și slabi amândoi, stau, cu hainele ude, lipite și se privesc în ochi. Lon Quick putea să se uite chiar și la un cer înnorat și să spună ora cu o diferență de până-n zece minute. E vorba de Lon ăl mare, nu de Lon ăl mic.

„Ce-aveți de nu ieșiți din apă?” zic.

„Ca un fereastră tot n-o pluti”, zice Jewel.

„Da tot o pluti mai ca fierăstău’, decât ca ciocanu’”, zice Vernon.

„Pui prinsoare”, zice Jewel.

„Nu pui”, zice Vernon.

Stau acolo-n picioare, uitându-se atent la mâinile liniștite ale lui Jewel.

„Drace”, zice Jewel. „Atunci ia rindeaua.”

Așa că iau rindeaua și-o leagă de sfoara de trasat și intră din nou în apă. Taica vine-napoi, de-a lungul malului. Se oprește pentru câteva clipe și se uită la noi, cocârjat, jalnic, ca un juncan părăsit ori ca o pasăre înaltă și bătrână.

Vernon și cu Jewel se întorc, mergând în contra curentului. „Feri din cale”, îi zice Jewel lui Dewey Dell.

„Ieși afar’ din apă.”

Ea se-mpinge puțin în mine ca să-i lase să treacă, Jewel ținând rindeaua ridicată, de parcă s-ar putea sparge, firul albastru se prelinge înapoi, peste umăr.

Trec de noi și se opresc; se apucă să discute liniștit despre unde anume, exact, s-a răsturnat căruța.

„Darl tre’ să știe”, zice Vernon. Se uită amândoi la mine.

„Nu știi”, zic. „N-am fost acolo chiar atât de mult.”

„Drace”, zice Jewel. Mai înaintează ceva, cu mare atenție, sprijinindu-se de curent, citind vadul cu tălpile.

„Ai prins frânghia?” zice Vernon.

Jewel nu răspunde. Se uită în urmă, la mal, calculând, apoi la apă. Azvârle rindeaua în larg, lăsând firul să-i alunece printre degete, degetele albastrindu-se pe unde trece. Când sfoara se oprește, i-o dă-napoi, lui Vernon, s-o țină.

„Mai bin’ lasă-mă pe mine, de data asta”, zice Vernon.

Nici de astă dată Jewel nu răspunde; îl urmărim cum se dă afund.

„Jewel”, schiaună Dewey Dell.

„Ho, că nu-i așa de-adânc acolo”, zice Vernon.

Nu se uită înapoi. Pândește apa în locul unde s-a cufundat Jewel. Când Jewel iese la suprafață, are fierăstrăul.

Când trecem de căruța, îl vedem pe taica frecând cu o mână de frunze două pete de noroi. Pe verdele frunzișului, calul lui Jewel pare o plapumă peticită, întinsă pe frânghie. Cash nu s-a clintit. Stăm deasupra lui, în mâini cu rindeaua, fierăstrăul, ciocanul, vinclul, rigla gradată, sfoara de trasat, în timp ce Dewey Dell se lasă pe vine și saltă capul lui Cash. „Cash”, zice ea. „Cash.”

El deschide ochii, privind încordat, în sus, la chipurile noastre

răsturnate.

„Dac-a egzistat v'odat' un om mai făr' de noroc”, zice taica.

„Ia te uită, Cash”, zicem noi, ținând sculele ridicate, în așa fel ca să le poată vedea. „Ce altceva ai mai avut?”

Încearcă să vorbească, răsucindu-și capul, închizând ochii.

„Cash”, zicem noi. „Cash.”

Însă el întoarce capul ca să vomite. Dewey Dell îl șterge la gură cu poala udă a rochiei; după asta poate să vorbească.

„A, trusa lui de ferestău”, zice Jewel. „A' nouă, de-a cumpărat-o când a cumpărat rigla.” Pleacă, se îndepărtează. Vernon se uită după el, stând încă pe vine. Apoi se ridică și o ia către apă, după Jewel.

„Dac-a egzistat v'odat' un om atât de făr' de noroc”, zice taica. Se profilează înalt, deasupra noastră, care stăm pe vine: parcă-i cioplit de un caricaturist beat, dintr-un lemn tare. „Asta-i oncercare”, zice el. „Da n-o țin de rău pentru asta.” Dewey Dell a potrivit din nou capul lui Cash pe haina împăturită, sucindu-i-l puțin, ca să nu mai vomite. Alături de el zac sculele. „Un om poa' să-și zică fericit c-a fost tot picioru ăl de și l-a rupt când a căzut de pe biserica-aia”, zice taica. „Da pentru-aia n-o țin de rău.”

Jewel și cu Vernon sunt din nou în râu. De aici, nu arată să strice oglinda apei; e ca și cum aceasta i-ar fi retezat pe amândoi, dintr-o singură lovitură cele două trunchiuri mișcându-se cu grijă amănunțită și caraghioasă pe fața apei. Arată liniștită, ca mecanismele pe care le-ai supravegheat și ascultat îndelung. Ca și cum cheagul care ești s-ar fi topit în mișcarea nesfârșită dintr-unceput, și văzul și auzul, oarbe și surde în ele însele, furia însăși potolită, prin oprire. Cum Dewey Dell stă pe vine, rochia ei udă mulează, pentru ochii morți a trei orbi, acele protuberanțe grotești de mamifer care sunt zărilor și văile pământului.

Cash

Nu se cumpănea. Le-am zis că, dacă vor s-o care și s-o ducă-n cumpănire, tre' să...

Cora

Într-o zi discutam amândouă. Prea credincioasă nu fusese niciodată, nici chiar după vara aceea, la întrunirea din tabără, când Fratele Whitfield s-a luptat cu duhul ei, a ales-o pe ea și s-a muncit cu trufia închisă în inima ei muritoare, și nu o dată i-am zis, „Dumnezeu ți-a dat copii ca să te mângâie de soarta-ți grea de om și ca semn al suferinței și dragostei Lui, fiindcă în dragoste i-ai zămislit și i-ai născut pre ei.” Am spus asta, fiindcă ea lua dragostea față de Dumnezeu și datoria-i față de El prea în ușor și o asemenea purtare nu-i este Lui pe plac. Am zis, „Datu-ne-a El harul să ne-nălțăm glasul întru lauda Lui nepieritoare”, fiindcă, am zis, mai multă bucurie îl așteaptă în cer pe-un păcătos decât pe-o sută care n-au păcătuit niciodată. Și ea a zis „Viața-mi de fiecare zi este o încuviințare și o ispășire a păcatului meu”, și am zis, „Cine ești tu, de poți spune ce este păcat și ce nu este? Domnul singur poate să hotărască; iară noi doar să lăudăm îndurarea și sfântul său nume în auzul celorlalți muritori, fiindcă El, doar El poate să citească în suflete, și numai fiindcă viața unei femei este fără de pată în ochii bărbatului, nu poate ea a știre de-i păcat ori nu în inima ei, făr' dacă-și deschide inima către Domnul și îi primește harul.” Am zis, „Numai fiindcă ai fost o soție credincioasă nu-i semn de-ajuns că inima ta nu ascunde niciun păcat, și numai fiindcă viața îți este grea nu-i semn de-ajuns că mila Domnului te iartă de păcat.” Și ea a zis, „Îmi știu păcatul meu. Știu că-mi merit pedeapsa. N-am nimica de zis despre asta.” Și i-am zis, „Doar trufia ta este de vină că te-mpinge să judeci păcatul și mântuirea în locul Domnului. Asta-i soarta noastră, a muritorilor, să suferim și să ne-nălțăm glasurile întru lauda sa, carele judecă păcatele și dăruiește mântuirea prin încercările la care suntem supuși și prin suferințele noastre, dintotdeauna, amin. Nici chiar după ce Fratele Whitfield, om cu frica lui Dumnezeu și cucernic cum nu s-a mai

pomenit, s-a rugat pentru tine și s-a străduit cum alt om n-ar fi fost în stare s-o facă”, am zis.

Fiindcă nu-i treaba noastră să ne judecăm păcatele ori să știm ce-i acela păcat în ochii Domnului. Ea a dus o viață grea, dar asta i se întâmplă oricărei femei. Dar ai zice, după felul cum vorbea, că știa despre păcat și despre mântuire mai mult decât însuși Domnul-Dumnezeu nostru, mai mult decât aceia cari s-au muncit și s-au luptat cu păcatul în lumea aceasta a oamenilor. Când, de fapt, singurul păcat pe care l-a săvârșit vreodată a fost slăbiciunea pentru Jewel, care nicicând n-a iubit-o și i-a fost spre pedeapsă, și nu pentru Darl, care purta pecetea lui Dumnezeu însuși și era ținut de ciudat de către noi, muritorii, și care o iubea. Am zis, „Acela-i păcatul tău. Și, totodată, pedeapsa-ți. Jewel îți este spre pedeapsă. Dar mântuirea-ți unde-ți este? Și viața e destul de scurtă”, am zis, „pentru câștigarea fericirii veșnice. Și Dumnezeu este un Dumnezeu pizmaș. El trebuie să judece și să împartă; nu tu.”

„Știu”, a zis. „Eu _____” Apoi s-a oprit, și eu am zis,

„Știi, ce?”

„Nimic”, a zis ea. „El îmi este crucea și el îmi va fi izbăvirea. Mă va izbăvi din apă și din foc. Chiar dacă voi fi murit, el mă va izbăvi.”

„Cum de știi, fără a-ți deschide inima către El și a-ți înălța glasul întru lauda sa?” am zis. Atunci mi-am dat seama că nu la Dumnezeu se gândise ea. Mi-am dat seama că hulise, din marea trufie a inimii ei. Am îngenuncheat acolo, pe loc. M-am rugat de ea să dea și ea în genunchi și să-și deschidă inima și să alunge din ea diavolul trufiei și să se încredințeze îndurării Domnului. Dar ea n-a vrut. O și văd cum stătea acolo, pierdută în trufia și mândria ei, care îi închiseseră inima pentru Dumnezeu și, în locu-i, puseseră băiatul acela egoist și muritor. În genunchi, acolo, m-am rugat pentru ea. M-am rugat pentru această femeie nefericită și pradă orbirii, cum nu mă rugasem niciodată pentru mine și pentru ai mei.

Addie

Dupa-amiaza, când se termina școala și pleca și ultimul, trăgându-și năsucul murdar, în loc să mă duc acasă, o luam în josul dealului, spre izvor, unde puteam fi liniștită și să-i urăsc. Și apoi acolo era totdeauna liniște, apa bolborosea deasupra și dispărea și soarele cobora lin în copaci și mirosul liniștit de umed și de frunze putrezite și de pământ reavăn; mai ales la începutul primăverii, pentru că atunci era mai rău.

Îmi amintesc doar cum obișnuia tata să spună că rațiunea existenței este să te pregătească pentru a putea sta mort timp îndelungat. Și când trebuia să mă uit la ei, zi de zi, fiecare cu gândul lui sau al ei, gând egoist și ascuns și cu sângele fiecăruia, străin de-al celuilalt și străin față de mine, și să gândesc că aceasta părea singura cale prin care puteam să mă pregătesc ca să zac moartă, îl uram pe tata, fiindcă mă sădise. Așteptam să greșesc, așa, ca să am prilejul să-i pedepsesc. Când lovitura cădea, o simțeam în carnea mea; când șuiera și cresta, sângele meu curgea și, cu fiecare lovitură a nuielii, mă gândeam: Acum mă simțiți în voi! Acum însemnez ceva în viața voastră ascunsă și egoistă, eu, care v-am însemnat sângele cu al meu, pentru totdeauna.

Și așa l-am luat pe Anse. Îl văzusem trecând prin fața școlii de trei sau patru ori, înainte să aflu că se abătea patru mile din drum ca să treacă pe-acolo. Am observat atunci că începea să se aducă din spate – om înalt și tânăr – așa că arăta ca o pasăre înaltă, răzbită de frig, cum ședea pe leagănul căruței. Trecea de școală, în scârțâitul molcom al căruței, întorcea capul încet ca să urmărească ușa școlii, pe când căruța mergea mai departe, până ce ajungea la cotul drumului și dispărea din vedere. Într-o zi m-am așezat în ușă și am stat acolo când trecea. Când m-a văzut, privirile i-au fugit iute de la mine și n-a mai privit înapoi.

La început de primăvară era mai rău. Uneori credeam că n-o s-o

mai pot duce așa, zăcând în pat, noaptea, cu găștele sălbaticе călătorind înspre nord și țipetele lor ajungând la mine slabe, slabe, de undeva, de sus, țâșnind sălbaticе în întunericul sălbatic, și în timpul zilei părea că n-o să mai pot aștepta până să plece ultimul, ca să mă pot duce jos, la izvor. Și așa, când mi-am ridicat ochii în ziua aceea și l-am văzut pe Anse, stând acolo, în hainele lui de duminică, învârtind mereu pălăria în mâini, am zis:

„Dacă ai femei printre-ai tăi, de ce, pentru numele lui Dumnezeu, nu te pun să-ți tai părul?”

„N-am niciuna”, a zis. Apoi a spus pe neașteptate, îndreptându-și ochii spre mine ca pe doi câini, într-o curte străină: „Păi to’mai d-aia-am venit s’te văz.”

„Și-ndreaptă-ți spatele”, am zis. „N-ai niciuna? Dar ai o casă. Mi s-a spus că ai o casă și-o fermă bună. Și trăiești acolo, singur, doar cu sufletul tău, așa-i?”. El m-a privit numai, învârtindu-și pălăria în mâini. „O casă nouă”, am zis. „Și ai de gând să te-nsori?”

Și el a zis din nou, cu ochii țintă la mine: „Păi to’mai d-aia-am venit s’te văz.”

Mai târziu mi-a spus, „N-am pe nime. Așa că n-o să ai bătaie de cap. Consider că și tu poți spune același lucru.”

„Nu. Eu am neamuri. În Jefferson.”

Am simțit pe fața lui o cădere. „Păi, io mi-am făcut o mică proprietate. Partea principală-i pe numele meu; mi-am câștigat un nume bun. Știu cum e oamenii de la oraș, da poate, când o să discute cu mine...”

„S-ar putea să te-asculte”, am zis. „Dar va fi greu să discuți cu ei.” Îmi urmărea obrazul. „Sunt în cimitir.”

„Da ăi din neam, de trăiesc”, a zis. „Cu ei o să fie altfel.”

„Crezi?” am zis „Nu știu. N-am avut altfel de neamuri.”

Așa l-am luat pe Anse. Și când am știut că-l am pe Cash, am știut că a trăi e un lucru teribil și că acesta îi era răspunsul. Asta a fost când am aflat că vorbele nu-s bune la nimic; că vorbele nu se potrivesc nici chiar cu ceea ce încearcă ele să zică. Când s-a născut, am știut că maternitatea a fost inventată de cineva căruia îi trebuia un cuvânt pentru asta. Am înțeles că frica a fost inventată

de cineva căruia niciodată nu-i fusese frică; mândria, de cel care nu avusese niciodată mândrie. Am înțeles că nu din cauză că aveau nasurile murdare, ci pentru că trebuia ca noi să ne folosim unul de altul cu ajutorul cuvintelor, ca păianjenii atârnați cu gura de-o grindă, legănându-se și răsucindu-se și niciodată atingând pământul, și că numai prin lovituri de nuia putuse sângele meu și sângele lor să curgă într-un singur șuvoi. Am înțeles că singurătatea mea nu fusese violată mereu și mereu, în fiecare zi, ci că nu fusese niciodată violată până să vină Cash. Nici chiar de Anse, noaptea.

Și avea el un cuvânt. Dragoste, numea el asta. Dar eram de mult obișnuită cu cuvintele. Știam că acest cuvânt era ca și celelalte: doar un fel de a umple un gol; ca atunci când vine timpul să n-ai nevoie de un cuvânt nici pentru asta, cum n-ai nevoie pentru mândrie sau frică. Cash n-avea nevoie să mi-l spună și nici eu lui, și mi ziceam, Las' să-l folosească Anse, dacă dorește. Așa că era Anse ori dragoste; dragoste ori Anse: totuna.

Asta gândeam chiar când eram culcată lângă el, în întuneric și Cash adormit în leagănul la care puteam ajunge cu mâna. Mă gândeam că, de s-ar întâmpla să se deștepte și să plângă, o să-l alăptez, desigur. Anse ori dragoste: tot aia-i. Singurătatea mea fusese violată și-apoi se rotunjise din nou, prin însăși violarea: timp, Anse, dragoste, cum vrei s-o iei, în afara cercului.

Apoi am aflat că îl am pe Darl. La început, nu-mi venea să cred. Apoi am crezut că am să-lucid pe Anse.

Era ca și cum m-ar fi păcălit, ascuns înăuntrul unui cuvânt, ca după un paravan de hârtie și m-ar fi lovit pe la spate, prin el. Dar mai târziu mi-am dat seama că mă păcăliseră cuvinte mai vechi decât Anse ori dragoste și că același cuvânt îl păcălise și pe Anse și că răzbunarea mea va fi aceea că el niciodată nu va ști că mă răzbun. Și când Darl s-a născut, i-am cerut lui Anse să-mi promită că are să mă ducă înapoi, la Jefferson, după ce-o să mor, fiindcă înțelesesem că tata avusese dreptate, chiar atunci când nu putea să-și dea seama că are dreptate, mai mult decât aș fi putut ști eu că greșisem.

„Prostii”, a zis Anse, „că doară n-om pune punct la prăsit numa’ după doi.”

Apoi el n-a știut că murise. Uneori stăteam întinsă, lângă el, în întuneric, ascultând pământul care era acum din sângele și din carnea mea și gândeam: Anse. De ce Anse. De ce ești tu Anse. Îi gândeam numele, până ce, după o vreme, eram în stare să văd cuvântul ca o formă, ca un vas și să-l urmăresc pe el cum se topește, plutind în el ca melasa rece curgând din întuneric în vas, până ce vasul era plin și nemișcat, o forma sugestivă, cu totul lipsită de viață, ca un cadru gol de ușă; și apoi aflam că uitasem numele vasului. Gândeam: forma trupului meu, unde mă simțisem virgină, are forma unui și nu puteam să gândesc *Anse*, nu puteam să-mi amintesc *Anse*. Asta nu pentru că nu mă mai puteam gândi ca ne-*virgină*, fiindcă eu eram acum *trei*. Și când gândeam *Cash* și *Darl*, în felul acesta, până ce numele lor mureau și se solidificau într-o formă și apoi se destrămau, ziceam, Perfect. Totuna-i. Totuna-i cum li se spune.

Iar când Cora Tull îmi spunea că nu sunt o mamă adevărată, mă gândeam cum umblă cuvintele drept în sus, într-un șir subțire, iute și nevătămător, și cât de cumplit umblă fapta de-a lungul pământului, agățându-se de el, încât, de la o vreme, cele două linii ajung prea departe una de alta, ca un singur om să le mai poată cuprinde; și că păcat și dragoste și frică sunt numai sunete pe care cei ce niciodată n-au păcătuit nici n-au iubit nici nu s-au temut le au, pentru ceea ce n-au avut niciodată și nu pot să aibă, până ce nu uită cuvintele. Cum e Cora care niciodată nu s-a priceput nici măcar să gătească.

Ea-mi spunea ce datoram eu copiilor mei și lui Anse și lui Dumnezeu. Lui Anse i-am dat copiii. Nu eu i-am cerut. Nici măcar nu i-am cerut ceea ce ar fi putut să-mi dea: ne-Anse. Asta era datoria mea față de el, să nu cer asta și datoria aceasta mi-am împlinit-o. Eu eram eu; l-am lăsat pe el să fie forma și ecoul cuvântului său. Ceea ce era mai mult decât ceruse el, fiindcă n-ar fi putut să ceară aceasta și să fie Anse, tratându-se pe sine cu un cuvânt. După aceea el a murit. N-a știut că murise. Stăteam

culcată, lângă el, în întuneric, ascultând pământul întunecat cum vorbește de dragostea lui Dumnezeu și de frumusețea Lui și de păcatul Lui, ascultând neglăsuirea întunecată în care cuvintele sunt fapte și celelalte cuvinte care nu sunt fapte, care sunt doar niște goluri în lipsurile oamenilor, coborând ca țipetele găștelor din întunecimea sălbatică, din groaznicele nopți de odinioară, bâjbâind printre întâmplări ca orfanii cărora li se-arată într-o mulțime două chipuri și li se spune, Acesta este tatăl tău, mama ta.

Credeam că am aflat acest lucru. Credeam că rațiunea era datoria față de cei vii, față de sângele cel cumplit, sângele amar și roșu, clocotitor prin venele pământului.

Mă gândeam la păcat cum mă gândeam la hainele pe care amândoi le purtam în ochii lumii, la precauția necesară, fiindcă el era el și eu eram eu: păcat, cu atât mai desăvârșit și cumplit, cu cât el era instrumentul lăsat de Dumnezeu, cel care crease păcatul, pentru a sfinți acest păcat pe care El îl crease. În timp ce-l așteptam în pădure, așteptându-l înainte ca el să mă vadă, îl gândeam îmbrăcat în păcat. Mă gândeam că și el mă gândește pe mine îmbrăcată în păcat, el, cel mai frumos dintre noi doi, fiindcă veșmântul pe care-l dăduse pe păcat era sfințit. Gândeam păcatul ca pe niște veșminte pe care le vom înlătura, pentru a sili sângele cel cumplit să prindă forma ecoului uitat al cuvântului mort, sus, undeva în văzduh. Apoi mă culcam cu Anse – dar nu l-am mințit: l-am refuzat numai, așa cum le-am refuzat lui Cash și lui Darl sânul, când le venise vremea – ascultând pământul întunecat, zicându-și zicerea nezisă.

N-am ascuns nimic. Am încercat să nu amăgesc pe nimeni. Nu mi-ar fi păsat. Am luat numai precauțiile pe care el le gândea necesare, de dragul lui, nu pentru siguranța mea, ci doar așa, cum purtam hainele în ochii lumii. Și gândeam, atunci când Cora îmi vorbea, cum cuvintele atât de moarte, în timp, parc-au să-și piardă până și semnificația sunetului mort.

Apoi s-a isprăvit. S-a isprăvit, în sensul că el a plecat și eu am știut că chiar de l-aș mai vedea, niciodată n-o să-l mai văd venind iute și pe ascuns, la mine, în pădure, îmbrăcat în păcat ca-ntr-o

pelerină de cavaler, abia mai ținându-se pe-un umăr de graba sosirii lui tănuite.

Dar pentru mine nu se terminase. Vreau să spun, nu se terminase în sensul începutului și al sfârșitului, fiindcă pentru mine, atunci, nu era nici început și nici sfârșit pentru nimic. Ba chiar l-am ținut pe Anse departe, în continuare, nu pentru că aș fi socotit că se înfrânează, ci ca și cum nimic altceva nu fusese vreodată. Copiii mei erau numai ai mei, ai sângelui sălbatic clocotind în venele pământului, ai mei și a tot ce trăiește; ai nimănui și-ai tuturor. Atunci am simțit că îl am pe Jewel. Când m-am trezit și mi-am adus aminte să descopăr acest lucru, îl aveam în mine de două luni.

Tata spunea că rațiunea existenței este să te pregătească pentru moarte. Am știut în cele din urmă ce voia să spună și că n-ar fi putut să știe ce voia să spună el însuși, fiindcă un bărbat nu poate ști, la urma urmelor, nimic despre punerea în ordine a casei. Și așa, am făcut ordine în casa mea. Cu Jewel – zăceam sub lampă, săltându-mi capul, uitându-mă cum îl înfașă și îl coase, înainte ca el să fi început să respire – sângele sălbatic a țâșnit clocotind afară din mine și cu asta sunetul lui a încetat. Apoi a fost numai laptele, cald și liniștit și eu culcată și liniștită, în tăcerea molcomă, pregătindu-mă să-mi fac ordine în casă.

I-am dăruit-o lui Anse pe Dewey Dell, ca să-l anihilez pe Jewel. Apoi i l-am dăruit pe Vardaman, ca să înlocuiesc copilul de care îl jefuisem. Și-acum el are trei copii care sunt ai lui și nu ai mei. Și-atunci m-am putut pregăti de moarte.

Într-o zi am discutat cu Cora. Ea s-a rugat pentru mine, fiindcă mă credea oarbă la păcat, dorea ca și eu să îngenunchez și să mă rog, fiindcă pentru lumea în ochii căreia păcatul este doar o chestiune de cuvinte, izbăvirea, de asemenea, nu este nimic altceva decât cuvinte.

Whitfield

Când mi-au spus că-i pe moarte, întreaga noapte aceea m-am luptat cu Satana și am ieșit biruitor. Mi s-a dezvăluit grozăvia păcatului meu; am văzut, în sfârșit, adevărata lumină, și am căzut în genunchi și m-am mărturisit lui Dumnezeu și i-am cerut să-mi arate calea și El mi-a arătat-o. „Ridică-te”, a zis El; „du-te la casa aceea în care ai așezat minciuna vie, printre acei oameni prin care ai călcat în picioare Cuvântul meu; mărturisește-ți păcatul cu glas mare, ca toți să-l auză. Ei toți, bărbatul pe care l-ai înșelat să te ierte, ci nu Eu.” Și m-am dus. Am auzit că podul lui Tull a fost luat de ape; am zis „Mulțumescu-ți ție, Doamne, atotputernic legiuitor a toate”, fiindcă prin acele primejdii și greutăți pe care va trebui să le birui am văzut că El nu mă părăsise; că primirea din nou în sfântă pacea și dragostea sa va fi mai dulce prin aceasta. „Ajută-mă numai să nu pier, înainte de a fi cerut iertare de la bărbatul pe care l-am prădat”, mă rugam; „ajută-mă să n-ajung prea târziu; fă ca mărturisirea călcării legii, săvârșită de mine și de ea să nu vină de pe buzele ei, în loc de ale mele. Ea a jurat atunci că nicicând nu va spune, dar veșnicia e un lucru înfricoșat când trebuie s-o-nfrunți: nu m-am luptat eu, oare, piept la piept cu Satana? fă să nu apese pe sufletul meu și păcatul jurământului ei încălcat. Fă ca apele mâniei tale fără de margini să nu mă înconjure, până ce nu-mi deschid sufletul dinaintea celor pe care i-am făcut de ocară.”

Și mâna lui a fost aceea care m-a purtat fără vătămare peste viitură, carea m-a ocrotit de vrăjmășiile apelor. Calul meu era înfricoșat foarte și chiar inima-mi se-mpuținase când buștenii și copacii dezrădăcinați se năpusteau asupra nimicniciei mele. Dar nu și sufletu-mi: iară și iară le-am văzut îndepărtate din calea-mi tocmai în ultima clipă și mi-am înălțat glasul deasupra vuietului viiturii: „Slavă ție, atotputernice Doamne și Stăpân, acesta-i semn

că-mi voi putea izbăvi sufletul și iarăși voi fi primit întru dragostea ta cea fără de moarte.”

Am știut atunci că iertarea mi se dăduse. Viitura, primejdia, în urmă, și cum călăream din nou peste pământul tare și Muntele Măslinilor era tot mai aproape de mine și mi-am gândit cuvintele de care să mă slujesc. Am să intru-n casă: am s-o opresc, înainte ca ea să fi vorbit; am să-i zic bărbatului ei: „Anse, am păcătuit. Fă cu mine ce vei voi.”

Și a fost ca și cum aș fi făcut-o. Sufletu-mi se simțea mai slobod, mai în pace decât fusese ani de-a rândul; mi se și părea de-acum că am ajuns pe tărâmul păcii netulburate, în timp ce călăream mai departe. De fiecare parte vedeam mâna Lui; în inima-mi îi auzeam glasul: „Fii tare. Cu tine sunt.”

Apoi am ajuns în dreptul lui Tull. Fata lui cea mai mică a ieșit și m-a strigat, pe când treceam. Mi-a spus că murise.

Am păcătuit, o, Doamne. Tu ești acela carele știi cât de adâncă este căința mea, precum și setea mea de îndreptare. Dar El este milostiv; El îmi va primi, în locul faptei, dorința de-ndreptare, carele știa că atunci când gândisem cuvintele mărturisirii mele, lui Anse i le adresasem, chiar dacă el nu era acolo. El fusese acela carele, în nesfârșita Sa înțelepciune, a oprit povestirea de pe buzele ei murinde, în timp ce zăcea înconjurată de cei ce o iubiseră și se încrezuseră în ea; pentru mine, încercarea prin apa pe care am trecut-o cu bine, prin tăria mâinii Sale. Slavă Ție, întru dragostea Ta atotputernică și nețărmurită; O, Slavă.

Am intrat în casa întristării, în lăcașul umil unde zăcea o altă muritoare rătăcită întru păcat, în timp ce sufletul ei se înfățișa judecății cumplite și nestrămutate, odihnească-n pace osemintele ei.

„Dumnezeu să se îndure de această casă”, am zis.

Darl

Pe cal s-a dus până la alde Armstid și-a venit înapoi pe cal, mânând catârii lui Armstid. Am înhămat și l-am pus pe Cash deasupra lui Addie. Când l-am întins, el a vomat din nou, dar și-a petrecut capul peste fundul căruții, la timp.

„S-a vătămat și la burtă”, zice Vardaman.

„Poa' să-l fi pălit calu-n stomac”, am zis. „Te-a pălit în stomac, Cash?”

El a-ncercat să spună ceva. Dewey Dell l-a șters din nou la gură.

„Ce zice?” a-ntrebat Vernon.

„Ce zici, Cash?” a zis Dewey Dell. S-a aplecat deasupra lui. „Sculele”, a zis ea. Vernon le-a luat și le-a pus în căruță. Dewey Dell a săltat capul lui Cash, ca el să poată vedea. Am mânat mai departe, Dewey Dell și eu stând lângă Cash, ca să-l sprijinim, *și el, călărind înaintea noastră, pe cal.* Vernon a rămas în picioare și ne-a urmărit o vreme. Apoi s-a-ntors și s-a dus înapoi, spre pod. Pășea cu băgare de seamă, începând să-și scuture mânecile ude ale cămășii, ca și cum tocmai se udase.

Își ținea calul în fața porții. Armstid aștepta la poartă.

Noi ne-am oprit *și el s-a dat jos* și l-am coborât pe brațe pe Cash și l-am cărat în casă, unde doamna Armstid și pregătise patul. Am lăsat-o pe ea și pe Dewey Dell să-l dezbrace.

M-am luat după taica, afară, spre căsuță. El a venit înapoi, s-a urcat în căruță și-a mânat mai încolo și noi după el, pe jos, până pe țarină. Udeala venise bine, fiindcă Armstid a zis, „Bun venit la noi. Puteți să puneți aia acolo.” *El ne-a urmat, ducându-și calul, și a rămas în picioare, lângă căruță, cu frâul în mână.*

„Mulțumesc frumos”, a zis taica. „O să ne servim de șopru d-acolea. Știu că nu-i nicio plăcere pentru tine.”

„Sunteți bineveniți la noi”, a zis Armstid. Fața lui avea din nou aerul acela lemnos; aerul acela trufaș-dușmănos, străveziu și

țeapăn, de parcă fața și ochii ar fi fost două culori de lemn, cea greșită palidă și cea bună întunecată. Cămașa lui începea să se usuce, dar încă se lipea de el când se mișca.

„Ea o să considere asta”, a zis taica.

Am deshămat catării și-am împins căruța înapoi, sub șopru. O latură a șoprului era deschisă.

„N-o să plouă dedesubt”, a zis Armstid. „Da’ dacă voi, mai degrabă...”

În spatele grajdului erau niște foi ruginite de tablă pentru acoperiș. Am luat două dintre ele și le-am rezemat de latura deschisă.

„Sunteți bineveniți la noi”, a zis Armstid.

„Mulțumesc frumos”, a zis taica. „Nu știu cum ți-aș mulțumi dacă le-ai da o mică gustare.”

„Cum de nu”, a zis Armstid. „Lula o să pregătească cina, doar să-l așeze ca lumea pe Cash.” El se dusesse înapoi la cal și-i scotea șaua, cămașa lui umedă se lipea de el când se mișca.

Taica nu voia să intre-n casă.

„Intră de mănâncă”, a zis Armstid. „E-aproape gata.”

„N-am plăcere de nimica”, a zis taica. „Mulțumesc frumos.”

„Intră și usucă-te și mănâncă”, a zis Armstid. „O să te simți bine aici.”

„Doar pentru ea”, a zis taica. „De dragu ei iau hrana. Nu mai am catări, nu mai nimica. Da ea o să fie recunoscătoare față de tine.”

„Păi, da”, a zis Armstid. „Hai, oameni buni, intrați de vă uscați.”

Dar după ce Armstid i-a dat lui taica un păhărel, el s-a simțit mai bine și când noi am intrat să vedem ce mai e cu Cash, *el n-a intrat cu noi. Când am privit, înapoi, el își ducea calu-n grajd, se și apucase să discute cum să facă rost de alți catări și pe la vremea cinei mai că-i și cumpăraseră. El e-acolo, devale, în grajd, strecurându-se lunecat pe lângă vârtejul strident colorat ce zvârle din copite, intrând în boxă cu el. Se cațără pe iesle și trage fânul jos și iese din boxă și caută și găsește țesala. Apoi se reîntoarce și lunecă iute pe lângă zvârlitura care bufnește în gol și s-apropie brusc de cal, unde nu-l poate ajunge. Apasă țesala, ținându-se*

înlăuntrul razei de izbire a calului, cu îndemânarea unui acrobat și înjură calul într-un murmur mângâietor și spurcat. Își zvârle capul înapoi, ca mușcat; ochii i se rostogolesc în lumina asfințitului ca două bile de marmură pe o catifea violent colorată, cum îl pocnește peste bot cu dosul țesalei.

Armstid

Cam pe timpul când dau pe gât înc-o dușcă de whisky și cina-i pe sfârșite, el își și cumpăraseră niște catâri de la cineva, pe veresie. Cam pe-atunci tot alegea și strâmba din nas și zicea că nu prea-i place părechea asta și că nu și-ar vâri banii în ceva de care se știe că nu-i cine știe ce, nici măcar într-un coteț de găini.

„Ai putea să-ncerci cu Snopes”, am zis. „Să tot aibe trei-patru părechi. Poate că-ți convine una dintre ele.”

Atunci el a-nceput să molfăie și să se uite la mine, de parcă eu eram ăl care stăpânea singura păreche de catâri din ținut și nu voiam să i-i vând, când mi-am dat seama că poate catârii mei or să fie ăi de-or să-i scoată vreodată din ogradă. Numai că nu știu ce-o să facă cu ei, dac-ar avea o păreche. Littlejohn îmi spusese că digu din valea Haley s-a rupt pe vreo două mile lungime și că singurul chip de-a ajunge la Jefferson ar fi să dai ocol prin Mottson. Dar asta era treaba lui Anse.

„Cu el cazi greu la-nvoială”, zice, molfăind. Dar cam pe când dau pe gât o altă dușcă, după cină, el mai prinsese oleacă de inimă. Își pusese-n cap să se-ntoarcă la grajd și să stea cu ea. Credea poate că, dacă ședea frumușel acolo, jos, gata s-o ia din loc, Moș Crăciun o să-i aducă cine știe ce, poate o păreche de catâri. „Da io consider că-l poci da pe brazdă”, zice el. „Un om își ajută todeauna tovarășii la ananghie, dacă egzistă-n el un strop de sânge de creștin.”

„Se-nțelege că ți-i dau pe-ai mei cu dragă inimă”, am zis, știam eu cât de mult credea el că ăsta-i motivul.

„Mulțumesc frumos”, a zis el. „Dorința ei e să meargă cu-ai noștri”, știind el cât de mult credeam eu că ăsta era motivul.

După cină, Jewel s-a dus călare, peste câmp, către Bend, să-l aducă pe Peabody. Auzisem că trebuia să fie acolo azi, la alde Varner. Jewel s-a-ntors pe la miezu nopții. Peabody se dusese la

vale, din jos de Inverness, cine știe pe unde, dar a venit cu el unchiu Billy, cu tașca lui cu doftorii de cai. Cum zice el, la urma urmelor, omu nu-i atât de deosebit de-un cal ori de-un catâr, doar că un catâr ori un cal are ceva mai multă minte. „Ce-ai pățit, băiete?” zice el, uitându-se la Cash. „Dați-mi o saltea și-un scaun și-un pahar de whisky”, zice el.

L-a pus pe Cash să bea whisky, apoi i-a făcut vânt lui Anse din odaie. „Noroc că-i tot picioru-ăl de și l-a rupt vara trecută” zice Anse, jalnic, molfăind și clipind. „Tot e ceva.”

Am împăturit salteaua peste picioarele lui Cash și am pus un scaun pe saltea și eu și cu Jewel ne-am așezat pe scaun și fata aia a ținut lampa și unchiu Billy a luat o mușcătură de tutun și s-a așternut pe treabă. Cash s-a zbătut destul de zdravăn câteva clipe, până ce-a leșinat. Apoi s-a-ntins, liniștit, cu broboane mari de sudoare pe față, ca și cum ele s-ar fi pornit să se rostogolească și apoi se opriseră să-l aștepte.

Când și-a venit în fire, unchiu Billy își strânsese lucrurile și plecase. Tot încerca să spună ceva, până când fata s-a aplecat peste el și l-a șters la gură. „Zice de scule”, a zis ea.

„Le-am adus înăuntru”, a zis Darl. „Le-am găsit.”

El a-ncercat să vorbească din nou; ea s-a aplecat peste el. „Vrea să le vadă”, a zis ea. Așa că Darl i le-a dus ca să le vadă. Le-au împins sub marginea patului, unde putea el să le-ajungă cu mâna și să le-atingă, când se simțea mai bine. Dimineața următoare, Anse a luat calu ăla și s-a dus drept la Bend, să dea de Snopes. El și cu Jewel au stat în ogradă și-au discutat un pic, apoi Anse s-a suit pe cal și s-a dus călare. Socot că asta era prima oară când Jewel lăsa pe cineva să-i călărească calu ăla și, până să se-ntoarcă Anse, a tot dat târcoale în felul-ăla, înfoiat, pândind drumu, ca și cum mai că-i venea să se ducă după Anse și să-și ia calu-napoi.

Cam către ora nouă a-nceput să se întetească arșița. Cam pe-atunci am văzut primu corb. Din cauză de udeală, așa cred. Oricum, nu s-a-ntâmplat să-i văd, pân' ce nu s-a scurs o bună parte din zi. Noroc de adiere că sufla dinspre casă, așa că n-a fost până seara, târziu. Dar nici nu i-am văzut bine, că parcă aș fi putut să-l

miros, de pe câmp, de la o milă depărtare, numai văzându-i, și ei se roteau și se roteau, ca oricare din ținut să știe ce era în grajdu meu.

Eram încă la o bună depărtare de casă, când l-am auzit pe băiatu-ăla răcnind. M-am gândit c-o fi căzut în fântână, ori așa ceva, așa c-am dat bice și-am intrat în galop în ogradă.

Să tot fi fost cam vreo duzină, înșirați pe coama grajdului și baiatu-ăla fugărea un altu prin ogradă, de parcă era un curcan și ăsta abia-abia s-a-nălțat destul ca să-l păcălească și să se ducă leneș, bătând din aripi, înapoi, pe acoperișu șopronului, acolo unde băiatu dăduse peste el, cocoțat pe raclă. Era arșiță bine, asta-i, și adierea se stinsese ori își schimbase direcția, ori așa ceva, așa că m-am dus și l-am găsit pe Jewel, dar Lula a ieșit afară.

„Neapărat să faci ceva”, a zis ea. „E-o pângărire.”

„Tocmai asta am de gând”, am zis.

„E-o pângărire”, a zis ea. „Ar trebui dat în judecată că se poartă cu ea-n felu-ăsta.”

„O-ngroapă și el cum poate mai bine”, am zis. Așa că l-am găsit pe Jewel și l-am întrebat de nu vrea să ia unu din catâri, să se ducă peste câmp, la Bend, să vază ce-i cu Anse. El n-a zis nimic. S-a uitat numai la mine, cu fălcile lui albindu-se ca osu și cu ochii ăia-ai lui, albi ca osu, apoi s-a dus și-a-nceput să-l strige pe Darl.

„Ce-ai de gând să faci?” am zis.

El n-a răspuns. Darl a ieșit afară. „Haida”, a zis Jewel.

„Ce-ai de gând să faci?” a zis Darl.

„Sa trag căruța”, a zis Jewel, peste umăr.

„Ce, nu ești întreg?” am zis. „N-am vrut să zic nimica. N-ai ce-i face.” Și Darl cam șovăia, dar nimic nu era pe placu' lui Jewel.

„Tacă-ți scârba aia de gură”, a zis el.

„Tot trebuie să stea undeva”, a zis Darl. „Cum se-ntoarce taica, pornim.”

„Zi, nu vrei să m-ajuti?” zice Jewel. Ochii ăia albi ai lui cumva strigă și obrazu îi tremură de parc-ar avea friguri.

„Nu”, a zis Darl. „Nu vreau. Așteaptă pân' se-ntoarce taica.”

Așa că am rămas și l-am urmărit cum se opintește și smucește la

căruța aia. Eram pe-un loc mai coborât și, la un moment dat, am crezut că și-a pus în gând să-mi facă praf fundu șoprului. Atunci a sunat de masă. L-am chemat, dar el nu s-a uitat în jur. „Hai la masă”, am zis. „Și spune-i și băiatului.” Dar el n-a răspuns, așa că m-am dus la masă. Fata aia a coborât să-l aducă pe băiat, dar s-antors fără el. Cam pe la mijlocu mesei l-am auzit strigând iar, zburătăcind corbu ăla.

„E-o pângărire”, a zis Lula; „o pângărire.”

„Face și el cum se pricepe mai bine”, am zis. „Nu te poți tocmi cu Snopes în trei’j’ de minute. Or să șadă la umbră toată după-amiaza și-or să se târguiască.”

„Ce tot spui?” zice ea. „Ce spui? Și-așa s-a-ntins cam mult.”

Și socot c-așa-i. Beleaua-i că plecatu lui era tocma’ pe punctu să ne pună și pe noi în mișcare. El n-ar fi putut cumpăra nicio păreche de la nimeni, ca să nu mai vorbim de Snopes, fără să aibe ceva de zălogit, lucru pe care el încă nu știa c-o să-l zălogească. Și când m-am dus din nou la câmp, m-am uitat la catârii mei și, într-un fel, mi-am luat rămas-bun de la ei, pentru o vreme. Și când m-am întors în seara aia acasă și cu soarele de-a bătut toată ziua pe șopru, n-am mai fost așa de sigur c-o să-mi pară rău de asta.

El a intrat călare, chiar când eu mă duceam pe prispă, unde erau ceilalți, cu toții. El arăta oarecum hazliu, oarecum ceva mai ticăloșit ca de obicei și într-o oarecare măsură și mândru, de parcă tocmai săvârșise ceva de care credea el că-i o mare ispravă, dar acum nu mai era așa de sigur cum or s-o primească ăilalți.

„Am făcut rost de catâri”, a zis el.

„Ia zi, ai cumpărat o păreche de la Snopes?” am zis.

„Consider că Snopes nu-i singuru de se pricepe la neguțatorie-n țara asta”, a zis el.

„Păi, da”, am zis. El se uita la Jewel, cu acel aer hazliu, dar Jewel și coborâse de pe prispă și se-ndrepta spre cal. Să cerceteze ce-i făcuse Anse, așa cred.

„Jewel”, zice Anse. Jewel se uită-napoi. „Ia vină-ncoaci”, zice Anse.

Jewel s-a-ntors câțiva pași și s-a oprit din nou.

„Ce vrei?” a zis el.

„Așaaa, și zici c-ai făcut rost de catâri de la Snopes”, am zis. „Cred c-o să ți-i trimeată-ncoa, în astă-seară? O să trebuiască să pleci mâine dis-de-dimineată, dacă zici că tre’ să dai prin Mottson.”

Apoi n-a mai avut aerul de-l avusese. Și-a luat iar înfățișarea obișnuită, de opossum, molfăind.

„Fac tot ce-mi stă-n putință”, a zis el. „Naintea lu’ Dumnezeu, dac-a mai egzistat om pe lumea asta să sufere el cercările și bajocurile de le-am îndurat io.”

„Un om care tocma’ l-a tăiat pe Snopes la tocmeală ar trebui să se simtă-al dracului de bine”, am zis. „Și tu, Anse, ce-i dai?”

Nu s-a uitat la mine. „O ipotecă mobilă pe cultivatoru meu și pe semănătoarea mea”, a zis el.

„Da’ nu face patru’j’ de dolari. Și cam cât de departe zici tu să te duci cu catâri de patru’j’ de dolari?”

Cu toții urmăreau acum, liniștiți, mereu. Jewel se oprise, răsucit, la jumătatea drumului și așteptând să se întoarcă la cal. „Dau alte lucruri”, a zis Anse. A început iar să molfăie, stând acolo, în picioare, ca și cum s-ar fi așteptat să-l lovească cineva, el hotărât fiind să nu se apere.

„Ce alte lucruri?” a zis Darl.

„Drace”, am zis. „Ia catârii mei. Doar o să mi-i aduci înapoi. Mă descurc eu cumva.”

„Așaaa, de-asta cotrobăiai ’mneata prin hainele lui Cash, azi-noapte”, a zis Darl. A zis asta exact cum ar fi citit-o din ziar. Ca și cum nici că-i păsa. Jewel se-ntorsese acum, stătea acolo și se uita la Anse, cu ochii ăia ai lui, de marmură. „Cash avea de gând să cumpere cu banii ăștia mașina aia vorbitoare de la Suratt”, a zis Darl.

Anse stătea acolo, molfăind. Jewel îl pândea. Nici nu clipea.

„Da’ asta face numai opt dolari în plus”, zice Darl cu glasu-ăla, de parcă el doar asculta și nu dădea niciodată răspuns. „Tot n-ajunge să cumperi o păreche.”

Anse s-a uitat la Jewel, cumva alunecându-și ochiul într-acolo,

apoi s-a uitat din nou în jos. „Știe El, Dumnezeu, dac-a mai egzistat v'un om”, zice el. Dar ei tot n-au zis nimic. Îl pânneau doar, așteptând, și el își luneca ochii către tălpile lor și-n susu picioarelor, dar nu mai sus. „Și cal”, zice el.

„Ce cal?” a zis Jewel. Anse doar ce stătea acolo. Al dracu' să fiu, dac-un om nu poa' să-și țină feciorii-n frâu, să-i alunge de-acasă, oricât ar fi ei de mari. Și dacă nu poate s-o facă, al' naibii să fiu, de n-ar trebui să se care el. Al naibii să fiu, de n-aș face-o. „Vrei să zici c-ai 'cercat să dai în schimb calu meu?” zice Jewel.

Anse stă acolo, cu brațele bălăbănind. „De cinșpe ani nu mai am un dinte-n gură”, zice el. „Dumnezeu știe asta. El știe că de cinșpe ani n-am mai mâncat hrana ce o a lăsat-o El pentru om ca să-și păstreze puterile și io am pus de-o parte azi un nichel, mâine-un nichel, așa fel ca familia să nu-mi sufere și ca să-mi cumpăr dinții-ăia, așa, ca să poci mânca bucatele. Dau banii ăia. Consideram că dacă io poci s-o duc făr' să mănânc, feciorii mei poa' s-o ducă făr' să călărească. Dumnezeu știe c-am dus-o.”

Jewel, în picioare, cu mâinile-n șold, se uită la Anse. Apoi își mută privirile aiurea. Se uită, hăt, departe, peste câmp, cu obrazu neclintit, ca o stâncă, de parcă altcineva vorbea de calu altcuiva și el n-avea interes s-asculte. Apoi a scuipat alene și a zis, „'Mnezău”, și s-a-ntors și s-a dus către poartă și și-a dezlegat calu și-a-ncălecat. Calu și pornise, când el a sărit în șa și cam pe când era călare de-a binelea, fugeau amândoi de rupeau pământu, de parcă însăși Legea i-ar fi mânat din urmă. În felu ăsta au dispărut amândoi din priviri, ca un fel de uragan tărcat.

„Bine”, zic. „Ia catârii mei”, am zis. Dar el nu și nu. Dar nici să rămână locului nu voiau și băiatu-ăla hușăia la corbii ăia, cât e ziua de lungă, în bătaia soarelui, pân-ce-a ajuns aproape tot atât de ținut ca și ăilalți. „Pe Cash, oricum, lăsați-l aicea”, am zis. Dar ei nu și nu. Au făcut pentru el o saltea din plăpumi puse pe capacul raclei și l-au pus deasupra, și sculele lângă, și eu am prins catârii mei la ham, și-am tras căruța v'o juma de milă mai la vale, pe drum.

„Tu să ne spui”, zice Anse, „dac-aciia te supără.”

„În regulă”, am zis. „Aici e tocma’ bine. Și sigur. Acu haide-
napoi, să cinăm.”

„Mulțumesc frumos”, a zis Anse. „Ne-am luat ceva merinde-n
coș. O scoatem noi la cap.”

„De unde-ați luat-o?” am zis.

„Am adus-o de-acas.”

„Păi, de-acu tre’ să fie veche”, am zis. „Hai și-mbucăți ceva
cald.”

Dar ei n-au vrut. „Consider c-o scoatem la cap”, a zis Anse. Așa
că m-am dus acasă și-am cinat și-am luat un coș de l-am dus lor și-
am încercat să-i fac să vină-napoi, în casă.

„Mulțumesc frumos”, a zis el. „Consider c-o scoatem la cap.”
Așa că i-am lăsat acolo, ciuciți în jurul unui focșor, așteptând;
Dumnezeu știe ce.

Veneam către casă. Mă tot gândeam la el, acolo și la creștinu ăla
de mânca pământu, pe cal. Și că, de-acu-ncolo, n-or să-l mai vază.
Și-al dracului să fiu, de-i băgam vreo vină. Nu pentru că n-a vrut
să-și dea calu, ci pentru c-o rupsesse cu zurliu’ de Anse.

Sau așa ceva gândeam atunci. Pentru că, al naibii să fiu, dacă
individuu ăsta de Anse n-are ceva de-l împinge pe om să-i sară-n
ajutor, chiar de știe c-o să-i dea cu copita imediat după aia. Pentru
că, după vreun ceas de la gustare, dimineața aialaltă, Eustace
Grimm, care-i ține locul lui Snopes, a venit cu o păreche de catâri,
să-l caute pe Anse.

„Credeam că el și cu Anse nici nu s-au târguit”, am zis. „Păi
da”, a zis Eustace. „Ce le-a plăcut lor ăl mai mult, a fost calu. Cum
i-am zis io lu’ dom’ Snopes, el dedea catârii pe cin’j’de dolari,
fin’că, de păstra unchiu-so, Flem, caii-ăia texani, atuncea când i-a
avut, Anse n-ar mai fi _____”

„Calu?” am zis. „Păi băiatu lu’ Anse a luat calu și-a spălat
putina, noaptea trecută, acu să tot fie la jumatea drumului spre
Texas, și Anse _____”

„Apoi că io habar n-am cin’ l-o adus”, a zis Eustace. „Nu l-am
văzut. Io doar ce-am găsit calu-n grajd, azi-dimineață, când m-am
dus să dau notreț, și el ’ce că s-aduc catârii-acilea.”

Nicio-ndoială, nu-l mai văd ei. Pe la Crăciun poate c-or să primească o carte poștală de la el, din Texas, așa cred. Și, de n-ar fi fost Jewel, cred c-aș fi fost eu; îi rămân dator pe chestia asta. Al naibii să fiu, dacă Anse nu-mbrobodește omu, el știe cum. Al naibii să fiu, de nu-i el o panaramă.

Vardaman

Acuma-s șapte, în cercuri mici, negre.

„Uită-te, Darl”, zic; „vezi?”

El se uită-n sus. Ne uităm la ei, atent, în mici și înalte cercuri negre ele nemișcare.

„Ieri erea numa patru”, zic.

Erea mai mult de patru, pe grajd.

„Știi ce-am de gând să fac dacă-ncearcă să s-așeze iar pe căruță?” zic.

„Ce-ai să faci?” zice Darl.

„Nu-l las să s-așeze pe ea”, zic. „Nu-l las să s-așeze nici pe Cash.”

Cash este bolnav. Este bolnav, pe ladă. Da mama mea este pește.

„O să cam tre' s' luăm nește leacuri, la Mottson”, zice taica.

„Consider că neapărat să luăm.”

„Cum te simți, Cash?” zice Darl.

„Nu diranjează pe nime”, zice Cash.

„Vrei să ți-l săltăm un pic mai sus?” zice Darl.

Cash are un picior rupt. Pân-acum a avut două picioare rupte. Zace pe ladă, cu o plapumă făcută sul, sub cap, și-o bucată de lemn sub genunche.

„Consider că trebuia să-l lăsăm la alde Armstid”, zice taica.

Eu n-am un picior rupt și taica n-are un picior și Darl n-are și „E numa umflăturili”, zice Cash. „Oareșcum parc-ar măcina-mpreună pe umflătură. Nu diranjează pe nime.” *Jewel a dispărut. El și calul lui a dispărut cam pe la vremea cinei.*

„Asta-i fin'că ea nu dorește să ne-ndatorăm”, zice taica.

„'Naintea lu' Dumnezeu fac tot ce pot, ca nime altu.” „*Oare fin'că mama lui Jewel este cal, Darl?*” am zis.

„Să-ncerc, poate strâng un pic mai tare sforile”, zice Darl. *Uite, de-aia Jewel și cu mine am fost amândoi în șopru și ea a fost în*

căruță fin'că calu trăiește-n grajd și eu a trebuit s-alung întruna corbu de la

„Numa să poți”, zice Cash. Nici Dewey Dell n-are un picior rupt și nici eu. Cash este fratele meu.

Ne oprim. Când Darl slăbește sfoara, Cash prinde să asude iar. I se vede dinții.

„Doare?” zice Darl.

„Nu diranjează pe nime”, zice Cash.

„Vrei să mâie taica mai încet?” zice Darl.

„Nu”, zice Cash. „Nu-i timp de zăbovit. Nu diranjează pe nime.”

„O să tre' s' luăm nește leacuri, la Mottson”, zice taica. „Consider c-o să cam trebui'.”

„Zi-i să mâie mai departe”, zice Cash. Mânăm mai departe. Dewey Dell s-apleacă-n spate și șterge obrazu lui Cash. Cash este fratele meu. *Da mama lu Jewel este cal. Mama mea este pește. Darl zice c-atunci când ne-om întoarce iar la apă poa' s-o văz și Dewey Dell a zis, Ea-i în ladă; cum poa' să iasă? A ieșit pân găurile de le-am sfredelit io-n apă, am zis și când ne-ntoarcem iar la apă, am s-o văz. Mama mea nu-i în ladă. Mama mea nu miroase-n halu ăsta. Mama mea este pește.*

„Cozonacii ăștia or s-arate tare frumos când o s-ajungem la Jefferson”, zice Darl.

Dewey Dell nu se uită-n jur.

„Mai bine-ncearcă să-i vinzi la Mottson”, zice Darl.

„Când ajungem la Mottson, Darl?” zic.

„Mâine”, zice Darl. „Dacă catârii nu-și lasă oasele pe drum. Se vede că Snopes i-a hrănit cu rumeguș.”

„De ce i-a hrănit cu rumeguș, Darl?” zic.

„Ia te uită”, zice Darl. „Vezi?”

Acuma-s nouă, înalt, în cercuri mici, negre, foarte sus.

Când ajungem la poalele dealului, taica oprește și Darl și Dewey Dell și cu mine ne dăm jos. Cash nu poate merge, fin'că are un picior rupt. „Haidem, mă catârilor”, zice taica. Catârii urcă greu; căruța scârțâie. Darl și cu Dewey Dell și cu mine urcăm dealu pe jos, în urma căruții. Când ajungem pe culme, taica oprește și ne

urcăm la loc, în căruță.

Acuma-s zece, înalt, în cercuri negre, foarte sus, pe cer.

Moseley

Mi-am ridicat ochii din întâmplare și am văzut-o afară, în dreptul vitrinei, privind înăuntru. Nu chiar lipită de geam, și fără să privească la ceva, în special; stătea acolo, așa, cu capul răsucit înapoi și cu ochii cam pustii, dar sorbindu-mă din priviri, ca și cum ar fi așteptat un semn. Când mi-am ridicat din nou ochii, ea se și îndrepta spre ușă.

S-a tot codit cam vreun minut la ușa cu paravan, cum fac ei, și a intrat. Avea pe vârful capului o pălărie de paie cu borul tare și ducea un pachet înfășurat în ziar: m-am gândit că are un sfert de dolar sau cel mult un dolar și, după ce-o să se mai uite, o să cumpere poate un pieptene ieftin ori o sticlă de parfum pentru negri, așa că n-am deranjat-o deloc un minut sau cam atâta, dar am băgat de seamă că era frumușică într-un fel stângaci, taciturn și că arăta mult mai bine acum, în rochia ei de bumbac și cu aerul ei direct, decât o să arate după ce-o să cumpere lucrul la care o să se hotărască în cele din urmă. Ori după ce-o să spună că-l vrea. Mi-am dat seama că era hotărâtă încă înainte să intre. Dar trebuie să-i lași încet. Așa că am continuat să fac ceea ce făceam, gândindu-mă să-l pun pe Albert s-o servească, după ce-o să se-ntoarcă de la fântână, când, uite că el se apropie de mine. „Femeia aia”, a zis el. „Mai bine ați vedea ce vrea.”

„Ce vrea?” am zis.

„Nu știu. Nu pot scoate nimic de la ea. Mai bine v-ați ocupa de ea.”

Așa că am trecut după teighea. Am văzut că era desculță și stătea cu tălpile lățite comod pe podea, ca și cum ar fi fost obișnuită. Se uita la mine cu o privire grea, ținând pachetul; am văzut că avea niște ochi negri cum nu mai văzusem și că nu era de pe la noi. Nu-mi aminteam s-o mai fi zărit vreodată prin Mottson. „Cu ce vă pot servi?” am zis.

Dar ea n-a zis nimic. Se uita fix la mine, fără să clipească. Apoi s-a uitat îndărăt, la lumea de la fântână.

„Apoi s-a uitat pe lângă mine, către fundul prăvăliei.

„Vrei să vezi ceva lucruri de toaletă?” am zis. „Ori medicamente?”

„Asta-i”, a zis ea. S-a uitat din nou, iute, spre fântână.

Așa că am crezut că maică-sa ori altcineva o trimisese după vreo alifie din cele femeiești și ei îi era rușine să ceară. Știam că nu poate avea un ten ca al ei și că n-o s-o folosească ea însăși, las' că de-abia avea vârsta la care știa la ce folosește. E o rușine cum se otrăvesc singure cu asta. Dar în acest ținut n-ai decât să te aprovizionezi cu așa ceva, ori să te lași de meserie.

„O”, am zis. „Ce folosești? Avem _____” S-a uitat din nou la mine, aproape zicându-mi, taci, și iar s-a uitat înspre fundul prăvăliei.

„N-ați vrea să trecem acolo-n fund?” a zis ea.

„Perfect”, am zis. Trebuie să le faci pe plac. Ia mai puțin timp. Am urmat-o spre fundul prăvăliei. A pus mâna pe ușă. „Nu-i nimic acolo-n spate, afară de ghișeul pentru rețete”, am zis. „Ce-ți trebuie?”

S-a oprit și m-a privit. Parcă i s-ar fi luat un capac de pe față, de pe ochi. Să-i fi văzut ochii: și muți și plini de speranță și parcă dorind, cu încăpățănare întunecată, să fie dezamăgiți. Dar o neliniștea ceva; vedeam bine asta. „Care-i necazul?” am zis. „Hai, spune ce dorești să ieși. Mai am și alte treburi.” Nu voiam s-o grăbesc, dar aici omul n-are atâta timp cât au ei acolo, la țară.

„Necazu-ăla de-l are femeile”, a zis ea.

„O”, am zis. „Asta-i tot?” M-am gândit că poate era mai tânără decât arăta și că prima o speriasse ori poate că una dintre ele fusese un pic anormală, cum se-ntâmplă cu femeile tinere. „Unde-i măicuța ta?” am zis. „N-ai mamă?”

„E-acolea, afară-n căruță”, a zis ea.

„De ce n-ai vorbit cu ea despre asta, înainte de-a lua vreun medicament”, am zis. „Orice femeie ți-ar fi putut spune despre asta.” S-a uitat la mine și eu m-am uitat din nou la ea și am zis,

„Câți ani ai?”

„Șap’șpe” a zis ea.

„O”, am zis. „Credeam că poate ești...” Mă urmărea. Dar, în asemenea împrejurări, după ochi, toate par că n-au nicio vârstă și că, în orice caz, cunosc tot ce-i pe lume. „Îți vine prea la timp ori nu-ți vine chiar când trebuie?”

Nu s-a mai uitat la mine, dar nu s-a mișcat. „Da”, a zis ea. „Așa cred. Da.”

„Bine, care?” am zis. „Nu știi?” E-o crimă și-o rușine; dar, la urma urmelor, tot o să cumpere de la cineva. Stătea acolo, fără să se uite la mine. „Vrei ceva ca s-o oprească?” am zis. „Așa-i?”

„Nu”, a zis ea. „Asta-i. Că s-a și oprit.”

„Bine, ce _____” Fața îi era puțin aplecată, liniștită, cum fac ele când au de-a face cu un bărbat, în așa fel, ca acesta să nu știe niciodată unde o să cadă trăsnetul. „Nu ești măritată, așa?” am zis.

„Nu.”

„O”, am zis. „Și de cât timp s-a oprit? Să fie vreo cinci luni?”

„Nu-i decât două”, a zis ea.

„Bon, n-am în prăvălie nimic care să-ți folosească”, am zis, „afar’ de cazul când îți trebuie un biberon. Și te sfătuiesc să-l cumperi și să te-ntorci acasă și să-i spui asta tăicuțului tău, dacă ai, și să-l lași să pună pe careva să-ți cumpere un certificat de căsătorie. Asta-i tot ce doreai?”

Dar ea stătea tot acolo, fără să mă privească.

„Am bani să-ți plătesc”, zice ea.

„Sunt ai tăi, ori el a fost galanton și ți-a dat banii.”

„El mi i-a dat. Zece dolari. A zis că-mi ajunge.”

„Nici o mie de dolari și nici zece cenți nu-s de-ajuns la mine-n prăvălie”, am zis. „Ascultă ce-ți spun eu și du-te-acasă și spune-i tatălui tău ori fraților, dacă ai, ori primului om de care dai, pe drum.”

Dar ea nu s-a clintit. „Lafe mi-a zis că găsesc la farmacie. El a zis să-ți spui că io și el n-o să spunem niciodat’ că ne-ai vândut asta.”

„Ce rău îmi pare mie că frumosul tău Lafe n-a venit în persoană

după asta; de-asta-mi pare mie rău. Știu și eu: în cazul ăsta, aș fi avut puțin respect pentru el. Poți să te duci înapoi și să-i spui că eu am zis așa – dacă n-o fi acum pe la jumatea drumului spre Texas, după cum nici nu mă-ndoiesc. Eu, farmacist respectabil, care țin prăvălie și mi-am crescut familia și sunt membru al bisericii de cincizeci și șase de ani, în acest oraș. Am să le spun alor tăi, eu însumi, numai să aflu cine-s.”

S-a uitat la mine, acum ochii și fața din nou cam pustii, ca atunci când o văzusem prima dată prin vitrină. „N-am știut”, a zis ea. „El mi-a zis că găsesc ceva la farmacie. A zis că s-ar putea să nu vrea să-mi vândă mie, da’ dacă am zece dolari și le spui că nu spui la nime, niciodată...”

„N-a putut spune că la farmacia asta”, am zis. „Dacă a făcut-o sau mi-a pomenit numele, îl invit s-o dovedească. Îl invit s-o repete, ori îl urmăresc în justiție, până-n pânzele albe, așa să-i spui.”

„Da’ poate că altă farmacie o să vrea”, a zis ea.

„În cazul ăsta, nu mă privește. Io, asta-i _____” Atunci m-am uitat la ea. Grea viață au; uneori, un bărbat... dacă poate să existe vreodată vreo scuză pentru păcat, care însă nu poate fi. Și-apoi viața n-a fost făcută să fie ușoară pentru oameni: n-ar mai fi avut niciodată vreun motiv să fie buni și să moară. „Fii atentă”, am zis. „Scoate-ți din cap ideea asta. Domnul ți-a dat ce ai, chiar dacă El l-a folosit pe diavol ca să facă așa. Du-te-napoi, la Lafe, și luați ai zece dolari și căsătoriți-vă cu ei.”

„Lafe mi-a zis că găsesc ceva la farmacie”, a zis ea.

„Atunci du-te și ia”, i-am zis. „Aici nu găsești.”

A ieșit afară, cărând pachetul, tălpile hârșâindu-i-se ușor de podea. La ușă, s-a mai codit și-a ieșit. Am văzut-o prin geam cum se duce-n josul străzii.

Ce-a urmat știu de la Albert. El a zis de căruță, că era oprită în fața magazinului de fierărie al lui Grummet și toate cucoanele se împrăștiau care-ncotro, pe stradă, cu batistele la nas și o mulțime de oameni rezistenți la miros stăteau în jurul căruții, ascultând cum polițaiul discută cu omul. Era un soi de om înalt, slăbănog,

ședeau în căruță și zicea că-i stradă publică și că socotea el că are aceleași drepturi ca oricare și polițaiul îi zicea că trebuie să plece; lumea n-o să suporte asta. Murise de opt zile, zicea Albert. Veneau dintr-un loc, din ținutul Yoknapatawpha, și încercau să ajungă cu mortul la Jefferson. Trebuie să fi fost ca o bucată de brânză stricată într-un mușuroi de furnici, în căruța aia prăpădită de care zicea Albert că oamenii erau înspăimântați c-o să se facă țandări înainte ca ei s-o scoată din oraș, cu lada aia făcută-n casă și un alt individ cu piciorul rupt, zăcând pe-o plapumă, pe capac, și tatăl și un băiețel stând pe leagănul căruții și polițaiul încercând să-i scoată din oraș.

„E stradă publică”, zice omul. „Consider că ne putem opri să cumpărăm ceva, ca orișicare alt om. Avem bani să plătim pentru asta și nu există v'o lege de să zică că un om nu poa' să-și cheltuiască banii unde vrea.”

Se opriseră să cumpere niște ciment. Celălalt băiat era la Grummet, înăuntru, încercând să-l facă pe Grummet să rupă un sac și să-i dea de zece cenți și, până la urmă, Grummet a rupt sacul, ca să scape de el. Le trebuia ciment ca să fixeze într-un fel piciorul rupt al individului.

„Da' bine, o să-l omorâți”, a zis polițaiul. „O să-l faceți să-și piardă piciorul. Duceți-l la un doctor și îngropați asta cât puteți mai repede. Ce, nu știți că sunteți pasibili de închisoare pentru periclitarea sănătății publice?”

„Făcem tot ce putem”, a zis tatăl. Apoi a spus o poveste lungă despre cum au trebuit să aștepte căruța să li se-ntoarcă și cum podul fusese măturat de apă și cum s-au dus cale de opt mile la alt pod și apele-l luaseră și pe ăla, așa că ei s-au întors și-au trecut prin vad și catării s-au înecat și cum au făcut rost de alți catări și-au constatat că drumul era stricat de ape și-au trebuit să vină, dând ocol tocmai pe la Mottson, și-atunci cel cu cimentul s-a întors și i-a zis să tacă.

„Plecăm îndată”, i-a zis el polițaiului.

„N-am vrut să supărăm pe niminea”, a zis tatăl.

„Să-l duci pe omul asta la doctor”, i-a zis polițaiul celui cu

cimentul.

„Consider că se simte bine”, a zis el.

„Sa nu crezi că suntem lipsiți de suflet”, a zis polițaiul. „Dar cred că-ți dai singur seama cum stă treaba”. „Pai, da”, a zis celălalt. „Plecăm de-ndată ce se-ntoarce Dewey Dell. S-o dus să dea un pachet.”

Așa că au stat acolo, cu lumea trasă îndărăt, cu batiste pe față, până ce într-un minut a apărut fata cu pachetul înfășurat în ziare.

„Haida”, a zis cel cu cimentul, „am pierdut prea mult timp”. Așa că s-au urcat în căruță și s-au dus. Și când m-am dus la cină, aveam încă mirosul în nări. Și ziua următoare, polițaiul și cu mine am început să adulmecăm și am zis:

„Îți miroase ceva?”

„Cred că sunt acu-n Jefferson”, a zis el.

„Ori la pușcărie. Dar bine, slavă Domnului că nu-i închisoarea noastră.”

„Asta așa-i”, a zis el.

Darl

„Uite locu”, zice taica. Trage căruța aproape și stă și se uită la casă. „Am putea lua nește apă de-acolea.”

„E-n regulă”, zic. „Trebuie să-mprumuți o găleată de la ei, Dewey Dell.”

„Dumnezeu știe tot”, zice taica. „Nu vreau să rămân dator nimuruia, Dumnezeu știe.”

„Poate găsești vreun vas mai mare, ia-l”, zic. Dewey Dell se dă jos din căruța cu pachet cu tot. „Ți-au dat mai multă bătaie de cap decât te așteptai, ca să-i vinzi la Mettson”, zic. Viețile ni se destramă în nevânt, nesunet, gesturile ostenite recapitulează trudnic ecouri din constrângerile din vremuri de demult cu nemână pe necoarde; în lumina asfințitului, ne prăbușim cu înfățișări furioase, gesturi moarte, de păpuși. Cash și-a rupt piciorul și acum rumegușul curge afară. Sângerează de moarte, Cash.

„Nu vreau să rămân dator”, zice taica. „Dumnezeu știe tot.”

„Atunci pișă-te”, zic. „Ne putem sluji de pălăria lui Cash.”

Când Dewey Dell se întoarce, omul o însoțește. Apoi se oprește și ea vine spre noi și el stă acolo și, după o clipă, se duce înapoi, spre casă și stă pe prispă, urmărindu-ne.

„Mai bin' să nu-l dăm jos”, zice taica. „Îl putem potrivi și-acia.”

„Vrei să te dăm jos, Cash?” zic.

„Păi, ce, n-ajungem mâine la Jefferson?” zice el. Ne urmărește cu ochi întrebători, concentrați și triști. „Poa' s-o duc pân' atunci.”

„O să-ți vie mai ușor”, zice taica. „N-or să se mai frece oasele”.

„Poa' s-o duc”, zice Cash. „Pierdem timp dacă ne oprim.”

„Da' l-am și cumpărat”, zice taica.

„Poa' s-o mai duc”, zice Cash. „Nu mai e decât o zi. Nu diranjează defel, ca să spun așa.” Se uită la noi, ochii largi, pe fața cenușie, întrebător. „Se prinde și-așa”, zice el.

„Da' l-am și cumpărat”, zice taica.

Amestec cimentul în vas, agitând apa groasă în rotocoale groase, de-un verde stins. Aduc vasul la căruță, unde Cash îl vede. Zace pe spate, profilul lui delicat se înscrie ascetic și adânc pe cer. „Crezi că-i bine?” zic.

„Să nu pui apă prea multă, că nu se-ntărește ca lumea”, zice el.

„Crezi că atâta-i prea multă?”

„Poate, dac-ai face rost de-un pic de nisip”, zice el. „Nu mai e decât o zi. Nu mă diranjează defel.”

Vardaman se duce-n josul drumului, înspre locul unde am tăiat drumeagul și se-ntoarce cu nisip. Îl toarnă încet, în rotocoale groase, în vas. Mă duc iar la căruță.

„Ce zici, acu-i bine?”

„Bine”, zice Cash. „Puteam s-o mai duc. Nu mă diranjează defel.”

Slăbim legăturile și turnăm cimentul peste piciorul lui, încet.

„Ferește asta”, zice Cash. „Dacă poți, nu da nimic pe ea.”

„Da”, zic. Dewey Dell rupe o bucată de hârtie din pachet și șterge cimentul de pe capac atunci când picură de pe piciorul lui Cash.

„Cum e?”

„Grozav”, zice el. „E rece. E grozav.”

„Măcar de ți-ar ajuta”, zice taica. „Iartă și tu. Io n-am prevăzut-o, după cum nici tu.”

„E grozav”, zice Cash.

Măcar de-ai putea să te descurci la vreme. Ar fi frumos, numai să te poți descurca la vreme.

Punem scândurelele la loc, strângem legăturile bine, cimentul iese încet printre ele, vâscos, verde-deschis. Cash ne urmărește în liniște, cu privirea aceea, adânc întrebătoare.

„O să-l țină bine”, zic.

„Bine”, zice Cash. „Îți sunt îndatorat.”

Apoi ne ducem cu toții la căruță și ne uităm cu atenție la el. El se-apropie de drum, în spatele nostru, cu spinarea de lemn, obrazul de lemn și mișcându-se doar de la coapse în jos. Se apropie fără un

cuvânt, cu ochii lui gălbii și neclintiți pe fața morocănoasă și se urcă în căruță.

„Iaca-un deal, zice taica.” „Consider c-o să tre’ s’ te cam dai jos și să mergi pă picere.”

Vardaman

Darl și cu Jewel și cu Dewey Dell și cu mine urcăm dealu-n urma căruții. Jewel s-a întors. A răsărit așa, pe drum, și s-a suit în căruță. Umbla pe jos. Jewel nu mai are cal. Jewel este fratele meu. Cash este fratele meu. Cash are un picior rupt. Noi am potrivit picioru lu Cash, ca să nu doară. Cash este fratele meu. Și Jewel este fratele meu da el n-are un picior rupt.

Acu-s cinci, înalt, în cercuri mici, negre și-nalte.

„Unde șade ei noaptea, Darl?” zic. „Când noi ne oprim noaptea, în grajd, ei unde șade?”

Dealu se pierde-n cer. Soarele vine de după deal și catârii și căruța și taica umblă în soare. Nu-i poți privi cum umblă-ncet, în soare. În Jefferson, pe șine, în dosu geamului. Șina merge, strălucind, dus-și-ntors. Așa zice Dewey Dell.

La noapte am să văz unde șade ei când noi suntem în grajd.

Darl

„Jewel”, zic. „Al cui ești tu?”

Adierea venea dinspre grajd, așa că am pus-o sub măr, unde lumina lunii zugrăvește mărul pe laturile largi și adormite înăuntrul cărora, când și când, ea vorbește în izbucniri scurte și picurate de bolboroseala tainică și murmurată. L-am luat pe Vardaman să asculte. Când ne-am apropiat, pisica a sărit jos de pe ea și s-a scuturat cu ghiara de-argint și ochii de-argint, în întuneric.

„Mama ta a fost cal, dar cin’ ți-a fost tată, Jewel?”

„’Re-ai tu al dracu’ de scârbă mincinoasă.”

„Să nu-mi spui așa”, zic.

„’Re-ai tu al dracu’ de scârbă mincinoasă.”

„Să nu-mi spui așa, Jewel.” În lumina înaltă a lunii, ochii lui par petece de hârtie albă lipite pe o minge mică și foarte sus.

După cină, Cash a început să transpire puțin.

„S-a cam ’fierbântat un pic”, a zis el. „A bătut soarele toată ziua, cred că d-aia.”

„Vrei să-ți torn niște apă, acolo?” am zis noi. „Poate-ți mai ia din durere.”

„Vă sunt îndatorat”, a zis Cash. „Cred că de la soare, toată ziua-a bătut. Trebuia să mă fi gândit și să-l țin coperit.”

„Noi trebuia să ne gândim”, am zis noi. „Tu nu puteai să bănuiești.”

„N-am băgat de seamă să se-ncingă, niciodată”, a zis Cash. „Trebuia să bag de seamă asta.”

Așa că am turnat apă. Piciorul și laba, mai jos de ciment, arată de parc-ar fi fierte. „Ți-i mai bine?” am zis noi.

„Vă sunt îndatorat”, a zis Cash. „E foarte bine.”

Dewey Dell îi șterge fața cu poala rochiei.

„Vezi, poate poți ațipi un pic”, zicem noi.

„Pai, da”, zice Cash. „Vă sunt de-a dreptu-ndatorat. Acu mă simt bine.”

Jewel, zic, cin' ți-a fost tată, Jewel?

'Re-ai tu al dracu', al dracu' să fii.

Vardaman

Ea-i sub măr și io și cu Darl trecem prin lună și pisica sare jos și fuge și noi o auzim 'năuntru lemnului.

„Auzi?” zice Darl. „Lipește-ți urechea.”

Lipesc urechea și-o aud. Numa că nu-nțeleg ce zice.

„Ce zice ea, Darl?” zic. „Cu cine vorbește?”

„Vorbește cu Dumnezeu”, zice Darl. „Îl cheamă s-o ajute.”

„Ce vrea ea de la El?” zic.

„Vrea ca El s-o ascundă departe de ochii oamenilor”, zice Darl.

„De ce vrea ea s-o ascundă El departe de ochii oamenilor, Darl?”

„Ca să-și poată încredința viața”, zice Darl.

„De ce vrea ea să-și încredințeze viața, Darl?”

„I-auzi”, zice Darl. O auzim. O auzim cum se-ntoarce pe-o parte. „I-auzi”, zice Darl.

„S-a răsucit”, zic. „Se uită la mine prin lemn.”

„Da”, zice Darl.

„Cum de vede ea prin lemn, Darl?”

„Haidem”, zice Darl. „Trebuie s-o lăsăm liniștită. Haidem.”

„Nu poate să vadă afară pe-acolo, fiindcă găurile sunt în capac”, zic. „Cum de vede ea, Darl?”

„Hai să mergem, să vedem de Cash”, zice Darl.

Și am văzut ceva ce mi-a spus Dewey Dell să nu spui la nimeni.

Pe Cash îl supără picioru. I-am fixat picioru azi după-masă da-l supără iar și zace-n pat. Îi turnăm apă peste picior și se simte grozav.

„Mă simt grozav”, zice Cash. „Vă rămân îndatorat.”

„Încearcă să dormi un pic”, zicem noi.

„Mă simt grozav”, zice Cash. „Vă rămân îndatorat.”

Și am văzut ceva ce mi-a spus Dewey Dell să nu spui la nimeni.

Nu-i vorba de taica și nu-i despre Cash și nu-i despre Jewel și nu-

i despre Dewey Dell și nu-i despre mine.

Dewey Dell și cu mine o să dormim pe polog. E pe prispa din dos, de unde se vede grajdu și luna strălucește pe jumatea pologului și noi o să stăm întinși, jumate-n alb, jumate-n negru, cu lumina lunii pe picioare. Și atunci am să văd unde șade ei noaptea, când noi stăm în grajd. Noi nu suntem în grajd în noaptea asta da văz grajdu și-așa c-o să văz unde șade ei noaptea.

Stăm întinși pe polog, cu picioarele-n lună.

„Uită-te”, zic, „picioarele mele parcă-s negre. Și picioarele tale parcă-s negre.”

„Dormi”, zice Dewey Dell.

Jefferson e-un lucru tare departe.

„Dewey Dell.”

„Dacă acu nu-i Crăciunu, cum o fi acolo?”

Merge dus-și-ntors, pe șina strălucitoare. Apoi șina merge, strălucind, dus-întors.

„Să fie acolo, ce?”

„Trenu-ăla. În fereastră”

„Hai, dormi. O să vezi mâine dacă-i acolo.”

Poate că Moș Crăciun n-o să știe că-s băieți de la oraș.

„Dewey Dell.”

„Hai, dormi. N-o să li-l dea la niciunu din băieții de la oraș.”

Erea după fereastră, roșu, pe șină, și șina strălucea dus-întors. Făcea să mă doară inima. Și-apoi a fost taica și Jewel și Darl și băiatu lui dom' Gillespie. Picioarele băiatului lu dom' Gillespie ies de sub cămașa de noapte. Când merge, în lună, par de puf. Se duc după casă, la măr.

„Ce vor să facă, Dewey Dell?”

S-au dus după casă, la măr.

„Îi simt mirosu”, zic. „Și tu-i simți mirosu?”

„Șșșt”, zice Dewey Dell. „Vântu s-a schimbat. Dormi.”

Așa că o să aflu unde șade ei peste noapte. Vin de după casă, taie curtea, pe lună, cu ea pe umeri. O cară, jos, spre grajd, luna strălucește lin și liniștit deasupra ei. După aia vin înapoi și se duc iar în casă. Cât era în lună, picioarele băiatului lu dom' Gillespie

părea de puf. Și după-aia-am așteptat și-am zis Dewey Dell și după-aia am așteptat și după-aia m-am dus să aflu unde șade ei noaptea și-am văzut ceva ce Dewey Dell mi-a zis să nu spui la nimeni.

Darl

În cadrul întunecat al ușii, pare alcătuit din întuneric, suplu ca un cal de curse, îmbrăcat cum e doar în flanelă de corp și izmene, în primele pâlپări ale văپării. Sare jos, pe chip cu o neîncredere furioasă zugrăvită pe chip. M-a văzut, fără măcar să întoarcă spre mine capul ori ochii în care vâlvătaia pâlپăie ca două făclii. „Haidam”, zice.

Pentru o clipă, lungă, aleargă – argint în lumina lunii apoi țâșnește ca o siluetă plată, cu îngrijire tăiată din tablă, pe fundalul unei explozii neașteptate și fără zgomot, toată partea de sus a grajdului ia foc dintr-odată, ca și cum ar fi fost îndesată cu pulbere. Fațada conică și cu spărtura pătrată a ușii întreruptă doar de conturul pătrat și scund al racliei așezate pe capre ca un gândac cubist începe să se deslușească. Îndărătul meu, taica și Gillespie și Mack și Dewey Dell și Vardaman răsar din casă.

El se oprește la raclă, se apleacă, se uită la mine, furios. Deasupra capului flăcările trosnesc ca trăsnetele, peste noi năvălește un curent de aer rece: nu se simte încă nicio fierbințeală în el și o mână de pleavă se înalță dintr-odată și-apoi e sorbită de-a lungul boxelor, unde un cal nechează de spaimă. „Iute”, zic, „caii.”

Se uită lung și fioros la mine, apoi la acoperișul de deasupra capului, apoi, dintr-un salt, e la boxa în care calul nechează înspăimântat. Calul se-aruncă și izbește cu copita, bubuitul loviturilor furioase e înghițit de trosnetul flăcărilor. Duduie ca un tren fără sfârșit peste un macaz nesfârșit. Gillespie și Mack trec de mine, în cămași de noapte, lungi până la genunchi, strigând, glasurile lor subțiri și înalte și fără noimă și în același timp adânc sălbatice și triste: „...vacă... boxă...”. Cămașa de noapte a lui Gillespie o ia la goană înaintea lui, în curent, umflându-se în jurul coapselor păroase.

Ușa de la boxă s-a izbit și s-a-nchis. Jewel o aruncă înapoi cu fundul și apare, cu spinarea arcuită, mușchii umflați sub flanelă, târând calul de cap. În vâlvătaie, ochii i se rostogolesc în ei cu un foc mut, iute, sălbatic, opalescent; mușchii i se adună și se desfac atunci când își azvârle capul pe spate, smulgându-l pe Jewel cu totul de la pământ. Dar el îl trage mai departe, încet, înspăimântător; și din nou îmi aruncă peste umăr o privire furioasă și scurtă. Chiar după ce-au ieșit cu totul din grajd, calul continuă să se lupte și să zvârle-ndărăt, înspre cadrul ușii, până ce Gillespie trece pe lângă mine, gol-puşcă, cu cămașa lui de noapte înfășurată în jurul capului catârului și dă în calul înnebunit și-l urnește din ușă.

Jewel se întoarce în goană; din nou se uită-n jos, la raclă. Dar nu se-atinge de ea. „Vaca un’i-i?” strigă el, depășindu-mă. După el. În boxă, Mack se luptă cu celălalt catâr. Când întoarce capul către vâlvătaie, îi văd rostogolirea sălbatică a ochilor, dar nu scoate niciun sunet. Stă numai așa și se uită la Mack, peste umăr, și se-ntoarce cu curu la el, ori de câte ori se apropie. Se uită-ndărăt, la noi, ochii și gura trei găuri rotunde și obrazul pe care pistruii arată ca mazărea englezească pe-o farfurie. Glasul i-e subțire, ascuțit, îndepărtat.

„Nu pot face nimica...” E ca și cum sunetul ar fi fost zmulș de pe buzele lui și azvârlit în sus, departe, adresându-ni-se din nou de la o nemăsurată depărtare a istovirii. Jewel se strecoară pe lângă noi; catârul se răsucește și zvârle, dar el l-a și apucat de cap. Mă aplec la urechea lui Mack:

„Cămașa de noapte. În capul lui.”

Mack se holbează la mine. Apoi își zmulge cămașa de noapte și-o aruncă în capul catârului care se domolește pe dată. Jewel răcnește la el:

„Vaca? Vaca?”

„Mai ’napoi”, strigă Mack. „Ultima boxă.”

Vaca ne urmărește pe când intrăm. E trasă într-un colț, cu capul plecat, rumegând încă, deși cam grăbit. Dar nu face nicio mișcare. Jewel s-a oprit, se uită-n jur și deodată întreaga podeală a podului

se risipește. E toată o flacăra; plouă o pulbere mărunță de scânteii. Jewel se uită-n jur. Jos, sub iesle, e un scăunel cu trei picioare, pentru muls. Îl apucă și izbește cu el în peretele din spate. Sfârâmă o scândură, apoi alta, o a treia; noi zmulgem bucățile și le dăm la o parte. În timp ce ne aplecăm la spărtură, ceva se năpustește înspre noi, din spate. E vaca; dintr-o singură suflare șuierătoare, își face vânt printre noi și prin gaură drept în vâlvătaia de-afară, cu coada ridicată și țeapănă ca o mătură bătută-n cuie și în sus, la capătul spinării.

Jewel se-ntoarce-n grajd. „Stai”, zic; „Jewel!” Îl înșfac; mă lovește peste mână. „Ești nebun”, zic, „ce, nu vezi că nu mai poți răzbi dincolo?” Coridorul e ca un reflector luminând prin ploaie. „Haide”, zic, „ia-o pe-aici.”

După ce trecem prin spărtură, el începe să alerge. „Jewel”, zic, alergând. Se năpustește pe după colț. Când ajung și eu, el e aproape la celălalt, alergând pe fundalul vâlvătaii ca o siluetă decupată din tinichea. Taica și Gillespie și Mack sunt ceva mai departe, se uită la grajdul trandafiriu pe pânza de întuneric, unde, în chiar clipa asta, lumina lunii a fost răpusă. „Puneți mâna pe el!”, strig, „opriți-l!”

Când ajung în față, el se luptă cu Gillespie; unul slab, în izmene și cămașă, celălalt gol-puşcă. Sunt ca două siluete pe o friză grecească, izolate de orice realitate prin vâlvătaia roșie. Înainte să pot ajunge la ei, el l-a doborât la pământ pe Gillespie și s-a întors și acum aleargă îndărăt, în grajd.

Bubuitul a devenit aproape liniștit, cum se-ntâmplase cu al râului”. Urmărim prin avanscena intrării care se mistuie cum Jewel aleargă, se ghemuiește la capătul cel mai îndepărtat al raclei și se opintește. O clipă se uită-n sus și afară, la noi, prin ploaia de fân aprins ce alcătuiește o perdea de mărgele de scânteii și-i văd gura modelând numele meu.

„Jewel!” strigă Dewey Dell; „Jewel!” acum mi se pare că aud glasul care i se adunase în ultimele cinci minute și o aud zbatându-se și luptându-se cu taica și cu Mack care o țin și țipă ascuțit, „Jewel! Jewel!” Dar el nu se mai uită la noi. Îi vedem umerii

încordându-se, săltând racla de-un cap și făcând-o să alunece singură de pe capre. Se vede lămurit, necrezut de înaltă, ascunzându-l: n-aș fi crezut că Addie Bundren o să aibă nevoie de-atât de mult loc să odihnească-n pace; stă în picioare încă o clipă, în timp ce scânteile plouă peste ea în explozii spulberate, iscate parcă din întâlnirea cu alte scânteii. Apoi se răstoarnă înainte, luându-și vânt, descoperindu-l pe Jewel și scânteile îl plouă în jerbe reînmulțite, încât acum pare înconjurat de o aureolă fină de foc. Fără oprire, se răstoarnă iar și se ridică, se oprește, apoi se prăbușește încet în față și prin perdele. De astă dată Jewel e călare pe ea, ținându-se de ea strâns; până când se prăbușește de tot și-l azvârle cu totul și Mack sare-nainte printr-un ușor miros de carne prăjită și bate cu palmele peste găurile cu margini purpurii care se tot lărgesc, deschizându-se ca florile pe flanela lui.

Vardaman

Când m-am dus să aflu unde șade ei peste noapte, am văzut ceva. Ei a zis, „Un’i-i Darl? Un’ s-a dus Darl?”

A cărat-o înapoi, sub măr.

Grajdul era încă roșu, da acum nu mai era grajd. Se prăbușise și roșeața se-nălța în volburi. Grajdul se-nălța învolburându-se-n crâmpete mici, roșii, la cer și la stele și stelele s-a tras îndărăt.

Cash era încă treaz. Își mișca-ntr-o parte și-n alta capul cu fața brobonită de sudoare.

„Să-ți mai punem nește apă, Cash?” a zis Dewey Dell.

Piciorul și laba lui Cash s-a-nnegrit. Luminăm cu lampa și ne uităm la laba și la piciorul lui Cash unde s-a-nnegrit.

„Talpa ți-i ca laba de negru, Cash” am zis.

„Consider c-o să tre’ să spargem aia”, a zis taica.

„La ce mama dracului i-ați pus asta-acolo?” a zis dom’ Gillespie.

„Am considerat că oareșcum o să i-l ție”, a zis taica. „Am considerat că să-l ajut.”

A adus fierul de călcat și ciocanul. Dewey Dell ținea lampa. A trebuit să dea cu nădejde. Și-atunci Cash a adormit.

„Acu doarme, am zis. „Nu poa’ să-l doară când doarme.”

S-a spart numa. Da de ieșit n-a ieșit.

„O să-i ia și pielea”, a zis dom’ Gillespie. „La ce mama dracului i-ați pus asta-acolo? Nu i-a dat la nime până cap să unghie piciorul cu grăsime?”

„Am socotit că-l ajut”, a zis taica. „Darl i l-o pus.”

„Un’i-i Darl?” a zis ei.

„Și niciunu din voi n-a avut mai multă minte ca ăsta?” a zis dom’ Gillespie. „N or’ce caz, io credeam că are.”

Jewel zace pe burtă. Spinarea i-e roșie. Dewey Dell l-a uns c-o alifie. Alifia-i făcută din unt și funingine, să scoată focul. După-aia

spinarea i-a fost neagră.

„Te doare, Jewel?” am zis. „Spinarea ta-i ca de negru, Jewel”, am zis. Talpa și picioru lu Cash e ca de negru. După aia-a spart-o. Picioru lu Cash sângera.

„Du-te-napoi și te culcă”, a zis Dewey. Dell. „Acu trebuie să dormi.”

„Un’i-i Darl?” a zis el.

El e-acolo-afar’, sub măr, cu ea, întins pe ea. El e-acolo, așa că pisica n-o să vie-napoi. Am zis, „Ai de gând s-o aperi de pisică, Darl?”

Luna îl păta cu lumină. Pe ea erea liniștită, da pe Darl lumina umbla-n sus și-n jos.

„Nu tre’ să plângi”, am zis. „Jewel a salvat-o. Nu tre’ să plângi, Darl.”

Grajd-i încă roșu. A fost încă și mai roșu. Dup-aia s-a-nălțat în volburi, făcând ca stelele să se tragă-n grabă-napoi, fără să cadă. M-a durut inima ca și trenu.

Când m-am dus să aflu unde șade ei peste noapte, am văzut ceva ce Dewey Dell zice că nu tre’ s-o spui niciodat’ la nimenea.

Darl

De-o bună bucată de vreme trecuserăm de firme: farmaciile, magazinele de îmbrăcăminte, doctoriile brevetate și garajele și cafenelele și semnele de kilometraj micșorându-se, devenind mai complet re-mărite: 3 mi. 2 mi.

De pe coama dealului, cum urcăm din nou în căruță, vedem fumul jos și întins, dând impresia că nu se mișcă în după-amiaza nevântuită.

„Ăsta-i, Darl?” zice Vardaman. „Ăsta-i Jeffersonul?” Și el a slăbit; fața lui are, ca și ale noastre, un aer încordat, visător, jigărit.

„Da”, zic. Își înalță capul și se uită la cer. Sus, deasupra ei, atârnă în cercuri ce se tot îngustează, atârnă ca fumul, cu o înfățișare în afară de formă și de scop, dar cu nicio sugestie exterioară de mișcare, înaintare sau retragere. Ne urcăm din nou în căruță, unde Cash zace pe ladă, cioburi zimțuite de ciment cum se spărseseră pe picior. Catârii prăpădiți coboară dealul, zuruind și zăngănind.

„O să tre' să-l ducem la doctor”, zice taica. „Consider că n-avem altă ieșire din asta.” Spatele cămășii lui Jewel, pe unde-l atinge, se pătează încet și negru cu grăsime. Viața a luat ființă în văi. A izbucnit pe dealurile înfricoșării din veacuri, poftelor din veacuri, disperărilor din veacuri. Iată de ce trebuie să urci dealurile cu pasul, ca să poți coborî călare.

Dewey Dell șade pe locul ei, cu pachetul din jurnale pe genunchi. Când ajungem la poalele dealului, acolo unde drumul se netezește printre pereți apropiați de copaci, ea începe să privească liniștit împrejur, când într-o parte a drumului, când în cealaltă. Până la urmă zice „Tre' să m-opresc.”

Taica se uită la ea, cu profilul lui prăpădit care trădează o supărare dinainte hotărâtă și îmbufnată. Nu oprește căruța. „La ce?”

„Tre' să mă duc în tufiș”, zice Dewey Dell.

Taica nu oprește căruța. „Nu poa' s-aștepți pân' ce-ajungem la oraș? De-acu nici o milă nu mai-i.”

„Oprește”, zice Dewey Dell. „Tre' să mă duc în tufiș.”

Taica oprește în mijlocul drumului și noi o urmărim pe Dewey Dell cum coboară, ducându-și pachetul. Nu se uită înapoi.

„De ce nu lași cozonacii aici?” zic. „Avem noi grijă de ei.”

Ea coboară, hotărâtă, fără să ne arunce vreo privire.

„Cum ar fi știut ea un' să se ducă, de-ar fi stat până ajungeam în oraș?” zice Vardaman. „Un' te-ai fi dus să faci asta-n oraș, Dewey Dell?”

Ea ridică pachetul de jos și se răsucește și dispare printre copaci și lăstăriș.

„Să nu stai mai mult de câtu-i necesitate”, zice taica. „N-avem timp de irosit.” Ea nu răspunde. După o clipă nici n-o mai auzim. „Trebuia să facem cum au zis alde Armstid și Gillespie, să fi trimis vorbă-nainte și să fi avut aia săpată și pregătită.”

„De ce n-ai făcut-o?” zic. „Puteai să dai telefon.”

„De ce?” zice Jewel. „Care dracu nu poa' să sape-o gaură-n pământ?”

Vine o mașină pe deal. Începe să sune din claxon și încetinește. Aleargă de-a lungul marginii drumului, cu viteză redusă, roțile din afară în șanț și ne depășește și se duce. Vardaman o urmărește până ce dispare din priviri.

„Mai e mult, Darl?” zice el.

„Nu mai e”, zic.

„Trebuia s-o facem”, zice taica. „Doar că niciodat' n-am vrut să fiu îndatorat la niminea, afar' de sângele și carnea ei.”

„Cine dracu nu poa' săpa o scârbă de gaură-n pământ?” zice Jewel.

„E lipsă de respect să vorbești în felu ăsta de mormântu ei”, zice taica. „Voi toți nu știți ce-i asta. Voi niciodat' n-ați iubit-o de-adevărat, niciunu.” Jewel nu răspunde. Stă drept și cam țepăn, cu trupul încordat, să nu atingă cămașa. Falca lui aprinsă îi iese în afară.

Dewey Dell se-ntoarce. O urmărim cum răsare dintre tufişuri, cărând pachetul și se cațără în căruță. Acum poartă hainele ei de duminică, măgelele, pantofii și ciorapii.

„Consider că ți-am zis să lași hainele astea-acas’”, zice taica.

Ea nu răspunde, nu se uită la noi. Pune pachetul în căruță și se urcă și căruța pornește.

„Câte dealuri mai sunt acuma, Darl?” zice Vardaman.

„Numai unu”, zic. „Ăl de vine duce drept în oraș.”

Dealul e din nisip roșu, mărginit pe fiecare parte de colibe de-ale negrilor; proiectate pe cer, firele dese de telefon aleargă-nainte și ceasul de la tribunal se înalță printre copaci. Roțile șoșotesc în nisip, de parcă pământul însuși ne-ar înăbuși intrarea! Cum dealul începe să urce, noi coborâm.

Urmărim căruța, roțile șoșotitoare, trecem de colibe unde, în prag, apar chipuri cu ochi albi. Auzim voci neașteptate, sonore. Jewel se uită întruna dintr-o parte-n alta; acum capul i se-ndreaptă înainte și-i văd urechile prinzând o nuanță mai adâncă de roșu, de furie. Trei negri merg pe lângă drum, înaintea noastră; cu zece picioare în fața lor, merge un alb. Când trecem de negri, capetele li se-ntorc brusc, cu acea expresie de revoltă și ofensă. „Dumnezeule Mare”, zice unul; „ce au în căruța aia?”

Jewel își iese din fire. „Pui de cățea”, zice el. În timp ce-o zice, îi sare în piept albului care s-a oprit. E ca și cum Jewel, pentru moment, a orbit, fiindcă spre alb se năpustește.

„Darl!” zice Cash, din căruță. Îl prind pe Jewel. Albul s-a tras un pas înapoi, cu fălcile încă neîncordate; apoi obrazul i se întepenește, i se împietrește. Jewel se-nfinge-n el, cu mușchii de la fălci albi de-nclăștare.

„Ce-ai zis?” zice el.

„Hei”, zic. „N-a vrut să zică nimic rău, domnule. Jewel”, zic. Când îl ating, se-ntoarce către alb. Îl apuc de brațe, ne luptăm. Jewel nu s-a uitat la mine. Încearcă să-și elibereze brațul. Când îl văd din nou pe alb, acesta are în mână un cuțit deschis.

„Oprește-te, domnule”, zic. „L-am apucat, Jewel”, zic.

„Crede că dacă-i o scârbă de orășan”, zice Jewel, gâfâind și

smuncindu-se. „Pui de cătea”, zice el.

Omul se mișcă din loc. Începe să-mi dea târcoale, pândindu-l pe Jewel, cu cuțitul jos, lângă coapsă. „Nu-i dau voie nimănui să-mi zică așa”, zice el. Taica s-a dat jos și Dewey Dell îl ține pe Jewel și-l împinge. Îi dau drumul și mă pun în fața omului.

„Ia stai”, zic. „N-a vrut să zică nimic rău. E bolnav; s-a ars azi-noapte într-un foc și nu-i în toate ale lui.”

„Foc, nefoc”, zice omul, „nu-i permit nimănui să-mi zică așa.”

„A crezut că i-ai zis ceva”, zic.

„Ba nu i-am zis nimic. Pân-acum nu l-am mai văzut niciodată.”

„Doamne-Dumnezeule”, zice taica; „Doamne-Dumnezeule.”

„Știu”, zic. „N-a vrut să zică nimic cu asta. O să și-o retragă.”

„Atunci să și-o retragă.”

„Lasă cuțitul și-o s-o facă.”

Omul se uită la mine. Se uită la Jewel. Jewel e liniștit acum.

„Lasă cuțitul”, zic.

Omul închide cuțitul.

„Doamne-Dumnezeule”, zice taica. „Doamne-Dumnezeule.”

„Spune-i că n-ai vrut să zici nimic, Jewel”, zic.

„Am crezut c-a zis ceva”, zice Jewel. „Tocmai fiindcă el
îi _____”

„Taci”, zic. „Spune-i că n-ai făcut-o dinadins.”

„N-am făcut-o dinadins”, zice Jewel.

„Mai bine n-ar fi...” zice omul. „Să-mi zică el mie că-s _____”

„Crezi că lui i-e frică să-ți zică ție asta?” zic.

Omul se uită la mine. „N-am zis”, zice.

„Nici să nu zici”, zice Jewel.

„Taci din gură”, zic. „Haidem. Mână, taică.”

Căruța pornește. Omul, în picioare, ne urmărește cu privirea. Jewel nu se uită înapoi. „Jewel trebuia să-i dea câteva bice”, zice Vardaman.

Ne apropiem de culme, unde se-ntinde strada, unde mașinile se duc încolo și-ncoace. Catârii trag căruța în sus și mai departe, spre culme și pe stradă. Taica îi oprește. Strada se-ntinde mai departe, înaintea noastră, unde piața se deschide și monumentul stă de

strajă în fața tribunalului. Urcăm din nou, în timp ce capetele se întorc cu aceeași expresie pe care o știm; afară de Jewel. El nu urcă, chiar când căruța pornește din nou. „Urcă-te, Jewel”, zic. „Haidem. Să plecăm de-aci.” Dar el nu urcă. Își pune însă piciorul pe butucul roții din spate, cu o mână prinzându-se de loitră și cu butucul rotindu-se neted sub talpa lui, își saltă celălalt picior și se așază pe vine, acolo, privind fix drept înainte, nemișcat, slab, cu spinarea ca de lemn, ca cioplit din lemn subțire, așa cum e așezat, pe vine.

Cash

Altă cale nu erea. Ori îl trimitem la Jackson, ori Gillespie ne dă-n judecată, fiindcă-a aflat, cine știe cum, că Darl a pus foc. Habar n-am cum de-a aflat, da' a aflat. Vardaman l-a văzut, da' s-a jurat să nu spuie la nime altu decât lu Dewey Dell și că ea i-a zis să nu spuie la nime. Da Gillespie a aflat. Oricum, mai devreme ori mai târziu, tot intra la bănuială. Și chiar din noaptea aia și numa după cum s-a purtat Darl.

Așa că taica a zis, „Consider că nu mai e nimic al'ceva de făcut”, și Jewel a zis „Vrei să-l priponești acu?”

„Să-l priponesc?” a zis taica.

„Să-l prinzi și să-l legi fedeleș”, a zis Jewel. „Fie-a dracu' de treabă, ce, ori vrei s-aștepți pân' ce dă foc și la scârbele astea de catări și la căruță?”

Da asta n-avea niciun rost. „N-are niciun rost”, am zis. „S-așteptăm, pân'o punem în pământ.” Când un om nu mai are mult și-o să-și treacă restu vieții sub lacăt, ar trebui lăsat să se bucure cât mai poate, înainte de a se duce.

„Consider c-ar trebui să fie-acolea”, zice taica. „Știe, El, Dumnezeu, grea-ncercare pe mine. Ca cum ghinionu-ar fi făr' de capăt, odată ce-a-nceput.”

Uneori nu-s așa de sigur care-i ăl de-a căpătat dreptu să spuie când un om e nebun și când nu-i. Uneori cred că niciunu din noi nu-i nebun de tot și niciunu zdravăn de tot, pân' ce cântaru nostru nu-i spune așa ori așa. E ca și cum nu contează atâta ce face omu, cât felu-n care mai toți ăilalți judecă atunci când el face ceva.

Jewel e prea pornit în contra lui. Sigur că calu lu Jewel a fost negustorit, ca s-o ducem așa de-aproape de oraș și, într-un fel, tocma valoarea calului a-ncercat Darl s-o arză. Da nu o dată m-am gândit înainte să trecem râu' și după, că ar fi o adevărată binecuvântare de la Dumnezeu dacă El ne-ar zmulge-o din mâini

și-ar pune stăpânire pe ea-ntr-un fel iscusit și mi s-a părut că atunci când Jewel s-a trudit atâta s-o tragă afar' din râu, el făcea ceva' împotriva lui Dumnezeu și când Darl a văzut că parcă-parcă unu din noi trebuie să facă ceva, aproape-mi vine să cred că, într-un fel, el a făcut ce trebuia. Da nu socot că ceva poate ierta pusu focului la grajdu omului și primejduirea vitelor lui și nimicirea proprietății sale. Iată cum socot io că un om e nebun. Și iată cum el nu mai poate să se uite-n ochii oamenilor. Și socot că ei n-are altceva de făcut decât ce toată lumea zice că-i drept.

Într-un fel, sigur că-i o rușine. Lumea pare că se depărtează de la dreapta învățătură din bătrâni care zice să bați cuiele ca lumea și să fățuiești muchiile bine, totdeauna, ca și cum pentru propriu' tău folos și-nlesnire le-ai face. Ca și cum unii oameni are scânduri faine și netede, să-nalțe cu ele un tribunal și alții n-are decât bârne grosolane, bune numa' să faci din ele o poiată țapănă pentru pui, decât o hardughie de tribunal și când amândouă se durează de mântuială ori se construiește bine, de-i una ori alta, n-o să facă omu să se simtă mai bine, nici mai rău.

Așa c-am mers în susu străzii, către piață, și el a zis, „Mai bin' să-l ducem pe Cash la primu doctor. Îl lăsăm acolo și după aia ne-ntoarcem și-l luăm.” Asta-i fiindcă io și cu el ne-am născut foarte aproape unu de altu și asta cu zece ani înainte ca Jewel și Dewey Dell și Vardaman să-nceapă să vie. Mă simt neam cu ei, în bună regulă, da știu și eu. Și io, ca ăl mai mare, și de-acuma gândind tocma lucru de l-a făcut el: știu și eu.

Taica se uita la mine, după aia la el și molfăia.

„Haidem mai departe”, am zis. „Mai întâi să facem asta.”

„Mai mult ca sigur că ea ne vrea pe toți, acoloa”, zice taica.

„Ba mai întâi să-l ducem pe Cash la doctor”, a zis Darl. „Ea o s-aștepte. Tot așteaptă de nouă zile.”

„Ce știți voi”, zice taica. „Ăl cu care-ai fost dimpreună, de tânăr și tu ai îmbătrânit lângă ea și ea a-imbătrânit lângă tine și-ai văzut cum vine etatea și erea ăla de l-ai auzit zicând că n-are-a-face și știi tu că erea adevăru gol-goluț, din lumea asta haină și toată-ntristarea și-ncercările omului. Ce știți voi.”

„Ne-a mai rămas săpătura de făcut”, am zis.

„Și Armstid și Gillespie ți-au zis să trimiți vorbă-nainte”, a zis Darl. „N-ai vrea să mergem acum la Peabody, Cash?”

„Haidem mai departe”, am zis. „Mă simt destul de ușurat acum. Mai bine-i să faci lucrurile la timpul lor.”

„Măcar de-ar fi săpata”, zice taica. „Am uitat și cazmaua.”

„Da”, a zis Darl. „Mă duc pe la magazinul de fierărie. N-avem încotro, tre' să cumpărăm una.”

„Da' coastă parale”, zice taica.

„Îți pare rău c-o faci pentru ea”, zice Darl.

„Haida să luăm o cazma”, zice Jewel. „Dă-mi bani.”

Da' taica nu s-a oprit. „Consider că putem face rost de-o cazma”, a zis el. „Consider că și p-acilea-i creștini.” Așa că Darl a șezut liniștit și-am mers mai departe, cu Jewel ghemuit în chilnă, privind fix în ceafa lui Darl. Semăna cu unu din buldogii ăia, câinii ăia de nu scot niciun lătrat când zmucesc de lanț și pândesc pe ăla la care așteaptă să saie.

El a stat în felu ăsta tot timpul cât ne-am aflat în fața casei lui madam Bundren, auzind muzica și uitându-se fix în ceafa lui Darl, cu ochii ăia ai lui, albi și cruzi.

În casă cânta muzica. Erea un patifon dintr-alea. Erea natural, de ziceai că-i orhestră.

„Vrei să mergem la Peabody?” a zis Darl. „Or să ne-aștepte-aici și-or să-i spună lui taica și io te duc cu căruța la Peabody și măntorc să-i iau.”

„Nu”, am zis. Erea mai bine s-o așezăm pe ea-n pământ, acu, că tot erem așa de-aproape, așteptând doar pân' ce taica împrumuta cazmaua. El mânase de-a lungu străzii, pân' ce-am auzit muzica.

„Or fi având f'una, p-acilea”, a zis el. A oprit fix la alde madam Bundren. Parc-ar fi știut. Uneori mă gândesc la asta, dacă un om harnic poa' să vază munca de la aceeași mare depărtare pe cât un om leneș poa' să vază lenea. Așa că el a oprit acolo, ca și cum știa, dinaintea acelei căsuțe noi, de unde venea muzica. Noi așteptam acolo și auzeam. Cred că m-aș fi putut tocmi cu Suratt să-l lase pe al lui la cinci dolari. Odihnitor lucru, muzica. „Or fi având ei

f'una, p-acilea", zice taica.

„Vrei să se ducă Jewel”, zice Darl, „ori mai bine io?”

„Consider că mai bine io”, zice taica. S-a dat jos și-a luat-o-n sus, pe potecă și pe lângă casă, către fund. Muzica s-a oprit și după aia s-a pornit din nou. „O să facă rost”, a zis Darl.

„Așa”, am zis. Ca și cum el știa, ca și cum putea să vază prin pereți și prin următoarele zece minute.

Numai c-a fost mai mult de zece minute. Muzica s-a oprit și n-a mai început, multă vreme, acolo-n fund, unde ea și cu taica discuta. Noi așteptam în căruță.

„Lasă-mă să te duc înapoi, la Peabody”, a zis Darl.

„Nu”, am zis. „S-o punem în pământ.”

„Asta dacă s-o mai întoarce v'odat”, a zis Jewel.

A-nceput să-njure. A-nceput să se dea jos din căruță.

„Mă duc”, a zis el.

Atunci l-am văzut pe taica că se-ntoarce. Avea două cazmale, cum venea pân juru casii. Le-a pus în căruță și s-a urcat și-am urcat și-am plecat. Muzica n-a mai început. Taica se tot uita-napoi, către casă. Parcă a și ridicat un pic mâna și-am văzut storu de la fereastră tras un pic, și-n fereastră obrazu ei.

Da-ăl mai curios lucru erea Dewey Dell. Am fost uimit. Înțeleg oricând cum de putea lumea să zică de el că-i ciudat, da tocma ăsta erea motivul pentru care nu se simțea atins. Ca și cum și el erea în afara chestiei astea, întocmai ca și tine, și înnebunea, cum ți-ar veni, într-o oareșcare măsură aproape să înnebunești la o băltoacă de te-a împroșcat când ai călcat în ea. Și-apoi, într-o oareșcare măsură, am fost de părere că el și cu Dewey Dell știa într-o oareșcare măsură lucrurile, în de ei. Dac-ar fi fost să zic că e unu din noi pe care-l place ea mai mult decât pe altu, aș fi zis că Darl e ăla.

Da când am termenat de umplut și de-acoperit și-am deschis poarta și-am cotit în străduța unde ne-aștepta tipii ăia, când ei a apărut și-a venit la el și el s-a tras înapoi, Dewey Dell a fost aia de s-a năpustit la el, înainte chiar ca Jewel s-ajungă. Și-atunci am crezut că știam cum de-a aflat Gillespie despre modu cum i-a luat

grajdu foc.

Ea, până să fie, n-a scos o vorbă, nici măcar nu s-a uitat la el, da când tipii ăia i-a zis lui ce voia și că ei a venit să-l ia și el s-a zvârlit înapoi, atunci ea a sărit pe el ca o pisică sălbatică, încât unu din tipi a trebuit să-i dea lui drumu și s-o țină pe ea și ea-și înfipsese ghearele și-l zgâria ca o pisică sălbatică, în timp ce ălălalt și taica și Jewel îl trântise pe Darl la pământ și-l ținea răstignit și el se uita-n sus, la mine.

„Credeam c-o să-mi spui”, a zis el. „Niciodată n-am crezut că n-o să-mi spui.”

„Darl”, am zis. Da’ el se lupta din nou cu el și cu Jewel și cu tipu și ălălalt o ținea pe Dewey Dell și Vardaman, dă-i și urlă și Jewel zicea-ntruna „Ucide-l. Ucide puiu de cățea.”

A fost cumplit, asta-i. Cumplit. Omu nu poa’ să fugă de-o treabă murdară. Nu poate. Am încercat să vorbesc cu el, da el a zis numa, „Credeam c-o să-mi spui. Nu pentru că io”, a zis el și după-aia a-nceput să râdă. Ălălalt tip l-a-mpins pe Jewel de deasupra lui și el ședea acolo, la pământ, și râdea.

Am încercat să-i vorbesc. De-aș fi putut, măcar întâmplător, să mă mișc, chiar așa, așezat. Da am încercat să-i vorbesc și el s-a oprit din râs și s-a uitat în sus, la mine.

„Vrei să mă duc?” a zis el.

„Are să fie mai bine pentru tine”, am zis. „Acolo-i liniște, cu nime de să te sâcâie și altele. Mai bine pentru tine, Darl”, am zis.

„Mai bine”, a zis el. A-nceput să râdă iar. „Mai bine”, a zis el. De-abia mai putea s-o zică de râs. Ședea pe pământ și noi ne uitam la el și el râdea și râdea. Erea cumplit. Cumplit, asta-i. Blestemat să fiu, de puteam să văd ceva de râs. Că doar nimica nu îndreptătea distrugerea dinainte pusă la cale a ceea ce un om a durat cu propia lui sudoare și-n care-a pus la păstrare rodu sudorii sale.

Da nu-s atât de sigur că un om are dreptu să zică ce-i nebun și ce nu. E ca și cum în fiecare om ar fi un ins care-a trecut dincolo de zdrăvenie ori de nebunie și care urmărește faptele firești și nefirești ale acelu om cu aceeași groază și cu aceeași uimire.

Peabody

Am zis, „Socot că un om, la ananghie, poate să se lase cârpocit de Bill Varner, ca un catâr împutit, dar afurisit să fiu, dacă omu de-l lasă pe Anse Bundren să-l trateze cu ciment brut n-are de rezervă mai multe picioare decât am eu.”

„Ei a vrut numai să-mi vie mie mai ușor”, a zis el.

„Vrut, draci copti”, am zis. „Ce dracu i-a trăs nit lui Armstid prin cap, de i-a lăsat să te urce-n căruță din nou?”

„Apăi că se-ndreptase binișor”, a zis el. „Și n-aveam timp de așteptat.” M-am uitat numai la el. „Și-apoi n-am mai avut bătaie de cap”, a zis el.

„Ia nu mai minți, acolo, nu mai încerca să-mi spui mie c-ai mers șase zile, într-o căruță fără arcuri, cu un picior rupt și n-ai avut bătaie de cap.”

„Păi, n-am avut multă”, a zis el.

„Vrei să spui că nu i-a dat multă bătaie de cap lui Anse”, am zis. „Nu mai multă decât i-a dat să-l doboare pe diavolul ăla amărât, în mijlocul străzii și să-l bage-n fiare ca p-un criminal împutit. Ia să nu-mi spui mie. Și să nu-mi spui mie c-ai pierdut șai’j’de petece de piele când ți-au scos’ betonul și nu te-a supărat deloc. Și să nu-mi spui mie că n-o să te supere deloc când o să trebuiască să șchioapeți cu-un picior mai scurt, toată viața, ca să-ți ții echilibrul – asta dac-o să mai poți umbla. Beton”, am zis. „Dumnezeule Mare, de ce nu te-a dus Anse la cea mai apropiată fabrică de cherestea, să-ți bage piciorul sub fierăstrău? Că sigur îl vindeca. Dup-aia voi toți ați fi putut să-l băgați pe el cu capul sub fierăstrău și să vindecați o întreagă familie... Că tot veni vorba, unde-i Anse? Ce-nvârte-acu?”

„Duce-ndărăt cazmalele alea de le-a-mprumutat”, a zis el.

„În regulă”, am zis. „Păi, sigur, cum să-și îngroape el nevasta dacă nu-mprumută cazmaua respectivă. Afar’ de cazul când ar fi

putut să-mprumute și-o gaură-n pământ. Rău, foarte rău că nu l-ați vârat pe el acolo... Te doare?"

Lăsați, ce să mai tot vorbim", a zis el, și nădușeala cu boaba cât bilele de marmură i se prelinge în jos, pe obraz și obrazul cam de culoarea sugativei.

„În regulă, nu”, am zis. „Cam pe vara ce vine o să poți umbla fain, șontâc-șontâc, pe piciorul ăsta. Atunci n-o să te mai supere – ca să nu mai vorbim... Dacă-i ceva să-l poți numi noroc, poți spune că, din fericire, ăsta-i tot picioru-ăla de l-ai rupt mai 'nainte”, am zis.

„To'ma-așa zice și taica”, a zis el.

MacGowan

S-a-ntâmplat că eram după ghișeul pentru rețete și turnam niște siropuri de șocolată, când Jody vine-ndărăt și zice, „Fii atent, Skeet, e o femeie, în față, vrea s-o vadă doctorul și când am zis Ce doctor vrei să te vadă, ea a zis că vrea s-o vadă doctorul care lucrează aici și când am zis Da nu-i niciun doctor de lucrează aci, ea a rămas acolo numai, privind îndărăt, încioace.”

„Ce fel de femeie-i?” zic. „Spune-i să urce la biroul lui Alford.”

„Femeie de la țară”, zice el.

„Trimite-o la comitat”, zic. „Spune-i că toți doctorii s-au dus la Memphis, la o Convenție a Bărbierilor.”

„E-n regulă”, zice și se-ndepărtează. „Arată destul de bine pentru o fată de la țară”, zice el.

„Așteaptă”, zic. El a așteptat și eu m-am dus de m-am uitat printr-o crăpătură. Dar n-aș fi putut spune nimic, afară de faptul că avea picioare faine, cum se vedeau în lumină. „Zici că-i tânără?” zic.

„Pare o mămică destul de picantă pentru o fată de la țară”, zice.

„Ia asta”, zic, și-i dau șocolata. Mi-am scos șorțul și m-am dus în față, acolo. Arăta destul de bine. Una din alea cu ochi de cărbune care arată de parcă acu-acu bagă cuțitu-n tine de te mai ții de ea. Arăta destul de bine. Nu mai era nimeni în prăvălie; era ora mesei.

„Cu ce-ți pot fi de folos?” zic.

„Sunteți doctor?” zice.

„Sigur”, zic. M-a lăsat din priviri și a-nceput să se uite prin jur.

„Putem să mergem acolo-n spate?” zice.

Era numai douășpe și-un sfert, dar m-am dus și i-am spus lui Jody să cam țină tira și să fluiere șase dacă bătrânul își face apariția, fiindcă niciodată nu se-ntoarce înainte de unu.

„Mai bine te-ai lăsa păgubaș”, zice Jody. „O să te dea-n șuturi

afară, cât ai clipi.”

„Nu se-ntoarce niciodată până-n unu”, zic. „Îl vezi când intră la poștă. Acu bleoidește-ți ochii bine și pune-mă-n temă cu-un fluierat.”

„Ce-ai de gând?” zice.

„Tu să stai cu ochii pe stradă. Îți povestesc eu mai târziu.”

„Ce zici, mă lași piua-a doua?” zice el.

„Da ce dracu crezi tu că-i asta?” zic; „herghelie? Ține tira. Eu intru-n conferință.”

Așa că mă duc spre fund. M-am oprit la geam și mi-am netezit părul, apoi m-am dus după ghișeul de rețete, unde aștepta ea. Se uită la cabinetul medical, apoi la mine.

„S-auzim, doamnă”, zic; „ce vă supără?”

„Necazuri femeiești, asta-i”, zice ea, pândindu-mă. „Am bani”, zice ea.

„Aha”, zic. „Aveți necazuri femeiești sau doriți necazuri femeiești? Dacă așa stă situația, ai nimerit la doctorul care-ți trebuie.” Eh, oamenii ăștia de la țară. Juma' din timp nu știu ce vor și restul timpului nu-s în stare să ți-o spună. Pendula zice douășpe și douăzeci.

„Nu”, zice ea.

„Nu, ce anume?” zic.

„Nu mi-a venit”, zice ea. „Asta-i”. S-a uitat la mine. „Am bani”, zice ea.

Așa c-am priceput despre ce vorbea.

„Oh”, zic. „Ai în burtă ceva ce n-ai fi vrut să ai.” Se uita la mine. „Ai fi vrut să ai ceva mai mult, ori ceva mai puțin, ai?”

„Am bani”, zice ea. „El a zis că poci să gădesc ceva pentru asta la farmacie.”

„Cine-a zis asta?”, zic.

„El”, zice ea, privind-mă.

„Nu vrei să spui niciun nume”, zic. „Ăl de ți-a sădit ghinda-n burtă? El e ăl de ți-a spus?” Ea nu zice nimic. „Nu ești măritată, este?” zic. Nu văzusem niciun fel de verighetă. Dar, probabil, ei n-au auzit încă acolo, la țară, că se folosesc verighete.

„Am bani”, zice. Mi i-a arătat, legați bine în batistă: un ban de zece.

„Să n-am parte de n-ai”, zic. „El ți i-a dat?”

„Da”, zice.

„Care?” zic. Se uită la mine. „Care din ei ți i-a dat?”

„Da nu-i decât unu”, zice. Se uită la mine.

„Hai, dă-i drumul”, zic. Nu zice nimic. Nasulia cu pivnița e că n-are decât o ieșire și asta dă în spate, pe scările interioare. Pendula zice unu fără douășcinci. „O fată drăguță ca tine”, zic.

Se uită la mine. Începe să lege banii la loc, în batistă. „Scuză-mă o clipă”, zic. Ocolesc pe lângă ghișeul de rețete. „Ai auzit de tipu de și-a fracturat urechea?” zic. „După chestia asta nu mai putea să audă nici măcar un râgâit.”

„Mai bine scoate-o de-acolo, din dos, până nu vine bătrânu”, zice Jody.

„Dacă rămâi în față, acolo unde te plătește el să stai, nu pune laba decât pe mine”, zic.

El se duce, încet. „Ce-ai de gând cu ea, Skeet?”, zice el.

„Nu-ți pot povesti”, zic. „N-ar fi etic. Hai, cărel, acolo-n față și stai de santinelă.”

„Spune, Skeet”, zice el.

„Ia-ți postu-n primire”, zic. „Nu-i nimic altceva de ajustat decât o rețetă.”

„Poate că n-o să facă șucăr că-i muierea aia acolo-n dos, da dacă te prinde că te maimuțarești pe la ghișeul de rețete, o să-ți împuște-un șut în fund, drept în jos, pe scările beciului.”

„Fundu meu a-ncasat șuturi de la jigodii mai babane ca el”, zic. „Stânga-mprejur și vigilență, să nu vină, hai.”

Așa că mă întorc în dos. Pendula cântă unu fără cinșpe. Ea-și leagă banii în batistă. „Nu ești doctoru”, zice ea.

„Ba bine că nu”, zic. Mă pândește. „Oare fiindcă arăt atât de tânăr, ori sunt prea chipeș?” zic. „Eram obișnuiți aici s-avem o gașcă de doctori bătrâni, cu bășica-n pioneze”, zic. „Jefferson era pentru ei un fel de Azil al Doctorilor Bătrâni. Numai că biznăsu-a-nceput să nu mai țină și oamenii stăteau așa de bine, până ce, într-

o zi, au aflat că femeile n-or să se mai îmbolnăvească niciodată. Așa că le-au dat papucii boșorogilor și ne-au invitat pe noi, așteți de arătăm mai bine, pe care femeile să-i placă și-atunci femeile au început iar să se-imbolnăvească și afacerea a-nmugurit din nou. Acu asta fac oamenii în toată țara. Ce, n-ai auzit de asta? Poate fiindcă n-ai avut nevoie niciodată de doctor.”

„Am nevoie-acu de unu”, zice ea.

„Și l-ai nimerit tocmai pe ăl de-ți trebuie”, zic. „Ți-am mai spus-o.”

„Ai v-un leac pentru asta?” zice ea. „Am bani”.

„Știi”, zic, „desigur, că un doctor trebuie să-nvețe tot felul de lucruri, în timp ce învață să întindă calomelul; nu poate să n-nvețe. Dar nu știu despre necazul tău.”

„El mi-a zis că poa’ să găsesc ceva. Mi-a zis că poa’ să găsesc la farmacie.”

„Nu ți-a spus numele leacului?” zic. „Mai bine du-te-napoi și-ntreabă-l.”

M-a lăsat din priviri, și-și cam răsucea batista în mâini. „Tre’ să fac ceva”, zice ea.

„Cât de tare dorești să faci ceva?” zic. Se uită la mine. „Desigur, un doctor învață tot felul de lucruri, de lumea nici nu gândește că el le știe. Dar nu-l ține nimeni să spună tot ce știe. E-mpotriva legii.”

Acolo-n față Jody zice, „Skeet”.

„Scuză-mă o clipă”, zic. M-am dus în față. „L-ai văzut?”, zic.

„N-ai terminat încă?” zice el. „Poate că mai bine-ar fi să vii tu aici, să ții tira și să mă lași pe mine s-o consult.”

„Mai bine-ar fi să mă slăbești”, zic. Vin în dos. Ea se uită la mine. „Desigur, îți dai seama că m-ar putea băga la răcoare pentru că fac ce vrei tu”, zic. „O să-mi pierd licența și-atunci o să fiu nevoit să mă duc la lucru. Îți dai seama?”

„N-am decât zece dolari”, zice ea. „Poa’ s-aduc restu’ luna ailaltă, poate.”

„Pfuuh”, zic, „zece dolari? Vezi, nu pot să fixez un preț pe știința și pe priceperea mea. Și, bine-nțeleș, nu pentru-un amărât

de dolăraș.”

Se uită la mine. Nici măcar nu clipește. „Atunci ce vrei?”

Pendula a zis unu fără patru. Așa că m-am hotărât s-o dau mai bine afară. „Ghicește de trei ori și-atunci o să-ți arăt”, zic.

Ei nici măcar nu-i clipesc ochii. „Tre’ să fac ceva”, zice ea. Se uită în spate și împrejur, apoi se uită spre-n față. „Dă-mi întâi doctoria”, zice.

„Vrei să spui că ești gata să chiar acu?” zic. „Aici?”

„Dă-mi întâi doctoria”, zice ea.

Așa că am luat un pahar gradat și m-am întors oarecum cu spatele la ea și-am luat o sticlă care arăta cinstit, fiindcă omul, de-ar ține otrava așezată la îndemână, într-o sticlă fără etichetă, ar trebui să fie în pușcărie. Mirosea a terebentină. Am turnat puțin în pahar și i l-am dat. Ea l-a mirosit, privindu-mă prin pahar.

„Miroase a terbentină”, zice ea.

„Sigur”, zic. „Ăsta-i începutul tratamentului. Vino-ncoa, diseară, la zece și-o să-ți dau și restul și-o să-ți fac operația.”

„Operație?” zice ea.

„N-o să te doară. Ți s-a mai făcut înainte. Ai auzit vreodată de părul câinelui?”

Se uită la mine. „O să aivă efect?”, zice ea.

„Sigur că da. Dacă vii înapoi și-l iei.”

Așa că a băut ce-a fost acolo, fără să clipească din ochi și a ieșit. M-am dus în față.

„Ai căpătat?” zice Jody.

„Ce să capăt?” zic.

„Hai, lasă”, zice. „N-am de gând să-ncerc să-ți bat măsura.”

„Oho, pe ea”, zic. „Voia numai nește doftorie. Are o formă acută de dizenterie și s-a rușinat s-o spună de față cu un străin.”

În orice caz, era noaptea mea, așa că am ajutat-o pe bătrâna jigodie să controleze și i-am pus pălăria pe cap și l-am scos din prăvălie, pe la opt și treizeci. L-am însoțit până la colț și l-am pândit, până ce-a trecut pe sub două felinare și l-am pierdut din ochi. Apoi m-am întors la prăvălie și-am așteptat până la nouă treizeci și-am stins luminile din față și-am încuiat ușa și-am lăsat

numai o lumină să ardă în dos și m-am dus în dos și am pus niște pudră de talc în niște cașete și, într-o oarecare măsură, am făcut ordine în beci și-apoi am fost gata.

Ea a intrat fix la zece, înainte ca pendula să fi terminat de bătut. Am lăsat-o înăuntru și ea a intrat, umblând repede. M-am uitat afară, prin ușă, dar nu era nimeni, afară de un băiat în salopetă, care ședea pe bordură. „Vrei ceva?” zic. Dar el n-a zis nimica, se uita numai la mine. Am încuiat ușa și-am stins lumina și m-am dus în dos. Ea aștepta. Acum nu mă privea.

„Un’i-i?” a zis ea.

I-am pus cutia cu cașete. Ținea cutia-n mână, uitându-se la cașete.

„S’teți sigur c-o să aivă efect?” zice ea.

„Sigur”, zic. „Dacă faci și restul tratamentului.”

„Și un’e-l fac?” zice ea.

„Jos, în beci”, zic.

Vardaman

Acuma-i mai larg și mai luminat, da prăvăliile-s întunecate, fin'că s-a dus toți acasă. Prăvăliile-s întunecate, da luminile trec peste ferestre când trecem. Luminile-s în copacii din juru tribunalului. Cocoțate în copaci, da tribunalu-i în întuneric. Ceasu din turn se vede din toate părțile, fiindcă nu-i întunecat. Nici luna nu-i întunecată. Nu foarte întunecată. *Darl el s-a dus la Jackson este fratele meu Darl este fratele meu* Numai că era peste cel drum, strălucind pe șine.

„S-o luăm pe cel drum, Dewey Dell”, zic.

„La ce bun?” zice Dewey Dell. Linia mergea strălucind în juru ferestrei, el, roșu pe șină. „Da ea a zis că n-o să-l vândă băieților de la oraș. „Da o să fie el Crăciunu”, zice Dewey Dell. „Tre' s-aștepți pân-atunci, când îl aduce el înapoi.”

Darl s-a dus la Jackson. Multă lume nu se duce la Jackson. Darl este fratele meu. Fratele meu merge la Jackson

În timp ce ne umblăm, luminile dau ocol, cocoțate-n copaci. Pe amândouă părțile-i la fel. Dau ocol tribunalului și-atunci nu le mai poți vedea. Da le poți vedea dincolo, în ferestrele negre. S-a dus toți acasă-n pat, afar' de mine și de Dewey Dell.

S-a dus cu trenul la Jackson. Fratele meu

O lumină e aprinsă într-o prăvălie, în spate, departe, în vitrină sunt două pahare mari cu sifon, roșu și verde. Doi oameni n-ar fi în stare să le bea. Nici doi catâri. Nici două vaci. *Darl*

Un om iese în ușă. Se uită la Dewey Dell. „Așteaptă-afară, aici”, zice Dewey Dell.

„Io de ce să nu intru?” zic. Vreau și io să intru.” „Așteaptă-afară, aici.”

„Bine”, zic.

Dewey Dell intră.

Darl este fratele meu. Darl a înnebunit

Umbletu e mai greu ca statu pe pământ. El e în ușa deschisă. Se uită la mine. „Vrei ceva?”, zice. Are capu lucios. Capu lu’ Jewel este uneori lucios. Capu lu’ Cash nu este lucios. *Darl s-a dus la Jackson fratele meu Darl* Pe stradă el a mâncat o banană. *N-ai vrea mai degrabă banane? a zis Dewey Dell. Așteaptă pân’ la Crăciun. Atunci o să fie acolo. Atunci o să poți să-l vezi. Așa că noi o să avem nește banane. A să avem un sac plin, io și Dewey Dell.* El încuie ușa. Dewey Dell este înăuntru. Apoi lumina pâlpâie și se stinge.

El s-a dus la Jackson. El a-nnebunit și s-a dus la Jackson. O mulțime de oameni nu înnebunesc. Taica și Cash și Dewey Dell și io nu înnebunim. Noi n-am înnebunit niciodată. Și nici n-am fost la Jackson. Darl

Aud îndelung vaca, bocănind ei pe stradă. Apoi ea intră în piață. Străbate piața, cu capul în jos bocănind. Muge. Înainte de muget nu era nimic și nimeni în piață, da nu era goală. Acum, după ce-a mugit, piața-i pustie. Ea se tot duce, bocănind_____.

Și muge. *Fratele meu este Darl. S-a dus la Jackson cu trenu. Ca să-nnebunească el nu s-a dus cu trenu. El a-nnebunit în căruța noastră. Darl* Ea-i de mult înăuntru, acolo. Și nu mai e nici vaca. De mult. Ea-i acolo, înăuntru, mai de mult decât a fost vaca. Da nu atât de mult ca să simți urātu. *Darl este fratele meu. Fratele meu Darl*

Dewey Dell iese. Se uită la mine.

„Hai acum să ocolim pe-aici”, zic.

Se uită la mine. „Cred că n-o să fie bun de nimica”, zice ea. „Puiu-ăsta de cățea.”

„Ce n-o să fie bun de nimica, Dewey Dell?”

„Știu io ce n-o să”, zice ea. Nu se uită la mine. „Las’ că știu io.”

„Hai s-o luăm pe-aici”, zic.

„Tre’ să ne-ntoarcem la otel. E târziu. Tre’ să ne strecurăm înăuntru.”

„Da nu putem să trecem să vedem?”

„N-ai vrea mai bine banane? N-ai vrea mai bine?” „Bine”.

Fratele meu el a înnebunit și s-a dus și la Jackson. Jackson e mult mai departe decât să fii nebun

„N-o să fie bun de nimica”, zice Dewey Dell. „Las’ că știu io că n-o să.”

„Ce n-o să fie bun?” zic. *A trebuit să ia trenu ca să meargă la Jackson, N-am fost niciodată cu trenu. Darl însă a fost cu trenu. Darl. Darl este fratele meu. Darl. Darl*

Darl

Darl s-a dus la Jackson. L-au urcat în tren, răsând, prin vagonul lung, răsând, capetele se întorceau asemenea capetelor de bufniță pe când el trecea. „Ce-ai de răsî?” am zis.

„Da da da da da.”

Doi oameni l-au urcat în tren. Ei purtau haine desperecheate, se umflau la spate buzunarele de pe șoldul drept. Cefele lor erau bărbierite până la tăietura dreaptă a părului, ca și cum bărbierii recenți și simultani ar fi avut o sfoară de trasat ca a lui Cash. „Răsî cumva de pistoale?” am zis. „De ce răsî?” am zis. „Asta-i fiincă urăști sunetul răsului?”

Au apropiat două scaune, ca Darl să poată să stea la fereastră, să răsă. Unul dintre ei s-a așezat lângă el, celălalt s-a așezat pe locul din fața lui, călătorind cu spatele înainte. Unul dintre ei trebuia să călătorească cu spatele înainte, fiindcă banii statului aveau câte o față pe fiecare parte din spate și o parte din spate pentru fiecare față și ei călătoresc cu banii statului, ceea ce-i incest. Nichelul are o femeie pe-o parte și un bizon pe partea cealaltă; două fețe și niciun spate. Nu știu ce-nseamnă asta. Darl avea un ochean mic, din război, din Franța. În ochean era o femeie și un porc cu două spinări și nicio față. Știu ce-nseamnă asta. „D-asta răsî tu, Darl?”

„Da da da da da da da.”

Căruța stă în piață, legată, catării nemișcați, hățurile înfășurate pe după rezemătoarea leagănului, spatele căruței spre tribunal. Nu se deosebește de o sută de alte căruțe de-acolo; Jewel, în picioare, lângă ea, se uită pe stradă ca orice alt om din oraș în ziua asta, totuși ceva e altfel, deosebit. Plutește peste asta acel aer numai al plecării apropiate și definitive pe care-l au trenurile, probabil datorită faptului că Dewey Dell și Vardaman, pe leagăn, și Cash, pe-o saltea de paie, pe fundul căruței, mănâncă banane dintr-un sac de hârtie. „D-asta răsî tu, Darl?”

Darl este fratele nostru, fratele nostru Darl. Fratele nostru Darl, într-o cușcă, la Jackson, unde, cu mâinile murdare lăsate ușor în intervalele de liniște, privind afară, spumegă.

„Da da da da da da da da.”

Dewey Dell

Când a văzut banii, am zis, „Nu-i banii mei, nu-mi aparține.”

„Atunci ai cui e?”

„E banii lu’ Cora Tull. E-ai lu’ doamna Tull. Din vânzarea cozonacilor.”

„Zece dolari pă doi cozonaci?”

„Să nu te-atingi de mine. Nu-i ai mei.”

„N-ai avut niciodat’ v’un cozonac dintr-ăia. Minciună. În pachetu-ăla ai avut țoalili de duminică.”

„Să nu te-atingi de ei! Dacă mi-i iei, ești un hoț.”

„Fica mea mă face de hoț. Propia mea fică”.

„Taică. Taică.”

„I-am dat hrană și-adăpost. Îi dau dragoste și-ngrijire și uite că propia mea fică, fica soției mele de-a decedat îmi strigă că-s hoț, taman la mormântul maicii sale.”

„Da-ți spun doar că nu-i ai mei. De erea, Dumnezeu știe că puteai să-i iei.”

„De un’e-ai făcu rost de zece dolari?”

„Taică. Taică.”

„Nu vrei să-mi spui. Ai făcut rost de ei, într-un fel așa de rușinos, că n-ai coraju să spui.”

„Da-ți spui doar că nu-i ai mei. Ce, nu poți să pricepi că nu-i ai mei?”

„Ca cum nu i-aș mai da-napoi. Da că-l face de hoț pe tata ei propriu.”

„Doar ți-am spus că nu pot. Îți spui că nu e banii mei. Altfel, Dumnezeu știe că puteai să-i iei.”

„Noo-i mai iau. Propia mea fică bună, de mi-a mâncat mâncarea șap’șpe ani la rând, mă refuză să-mi împrumute zece dolari.”

„Da nu-i ai mei. Nu pot.”

„Atunci ai cui e?”

„Mi i-a dat cineva. Să cumpăr ceva.”

„Ce să cumperi?”

„Taică. Taică.”

„Că doară-i împrumut numa, no-i iau. Știe El, Dumnezeu, că nu mi place ca copiii mei, sângele meu, să-mi facă f'o acuzație. Da io le dau ce-i al meu, din toată inima. Cu bucurie și din toată inima le dau. Și-acu ei mă refuză. Addie. Mare noroc pă tine c-ai murit, Addie.”

„Taică. Taică.”

„Știe El, Dumnezeu, c-așa-i.”

A luat banii și s-a dus.

Cash

Așa că, atunci când ne-am oprit acolo, să împrumutăm lopețile, am auzit patifonu cum cântă-n casă și când ne-am făcut treaba cu lopețile, taica zice, „Consider că mai bine să le duc 'napoi.”

Așa că ne-am întors la casa aia. „Mai bin' l-am duce pe Cash la alde Peabody”, a zis Jewel.

„N-o să ne ia nici o minută”, a zis taica. S-a dat jos din căruță. Acuma muzica nu mai cânta.

„Dă-le lu' Vardaman să le ducă”, a zis Jewel. „Le duce de două ori mai iute ca tine. Ori, ce mai; le duc io _____”.

„Consider s' le duc mai bine io”, zice taica. „De vreme ce io le-am împrumutat.”

Așa c-am stat în căruță, da-acu muzica nu cânta. Socot că-i mai bună treaba că noi n-am avut niciunu. Socot că n-aș mai fi termenat nicio treabă, tot ascultându-l. Nu știu dacă nu cumva ăl mai fain lucru de-l poate avea omu e-un pic de muzică. Așa se pare, c-atunci când el intră-n casă, ostenit, pentru noapte, nimica nu-i de să-l poată odihni ca un pic de muzică de-i cântă și el se odihnește. Le-am văzut io pe alea de se închid ca o tabacheră, cu un mâner și cu tot, așa că omu poa' s-o ducă unde vrea.

„Ce crezi că face?” zice Jewel. „Pân-acu căram lopețile alea de zece ori încolo și-ncoace.”

„Lasă-l la pas”, zic. „Adu-ți aminte că nu mai e sprinten ca tine.”

„Atuncea de ce nu m-a lăsat pe mine să le duc 'napoi? Tre' să-ți arințăm picioru, să putem pleca mâine-acas'.”

„Avem timp berechet”, am zis. „Oare cât o costa mașinili alea-n rate?”

„Rate, cu ce?” a zis Jewel. „Cât ai ca s-o cumperi?”

„Nu poa' să știi niciodat”, am zis. „Cred c-aș fi putut s-o cumpăr p-aia de la Suratt cu cinci dolari.”

Și așa că taica a venit înapoi și ne-am dus la alde Peabody. În timpul cât eram noi acolo, taica a zis că se duce la frizerie să se radă. Și-a zis că-n noaptea aia are el o treabă de arinjat și parcă se uita cam în părți când a zis asta, cu părul lui pieptănat ud și bine potrivit și amirosind dulceag a parfum, da am zis, lasă-l în pace; n-aș avea nimic contra s-ascult ceva mai multă muzică din aia, io, cu urechile mele.

Și așa că-n dimineața ailaltă iar s-a fost dus; după aia s-a-ntors și ne-a zis, înhămați și fiți gata să plecăm și că el o să ne-ntâlnească și când ei s-a dus, el a zis „Nu consider că prea mai ai bani.”

„Peabody mi-a dat tocma egzact cât să plătesc oțelu””, am zis. „N-aveam lipsă de nimic al’ceva, nu-i așa?”

„No”, a zis taica; „no. Noi n-avem lipsă de nimica.” A rămas acolo, fără să se uite la mine.

„Dacă-i ceva de ne trebui’ urgent, socot că ne-mprumută Peabody”, am zis.

„No”, a zis el; „no-i nimic al’ceva. Să m-așteptați cu toții, la colț.”

Așa că Jewel a prins catârul și-a venit să mă ia și-a așternut pentru mine o saltea de paie în căruță și-am tăiat piața către colțu unde-a zis taica și noi ședeam acolo-n căruță și așteptam, Dewey Dell și Vardaman mânca banane, când îi vedem pe stradă, că vin către noi. Taica venea cu aeru-ăla al lui, oareșcum țanțoș și ticăloșit în același timp, ca pe vremea când făcea ceva care știa el bine că n-o să-i placă maichii și ducea un mâner în mână și Jewel zice „Cine-i?”

Atunci vedem că nu mâneru-l făcea s-arate altfel: era fața lui și Jewel zice, „Și-a pus dinții.”

Asta era. Îl făcea s-arate cu un picior mai înalt, din cum își ținea capu sus și ticăloșit și mândru totodată și-apoi o vedem îndărătu lui, ducând ălălalt mâner – un fel de femeie cu înfățișare de rață, gătită nevoie mare, cu niște ochi dintr-ăia, grei și spălăciți ca bilele de sticlă, ca și cum ar porunci bărbatului de se nemerea dinaintea ei să nu care cumva să scoată o vorbă. Și-acolo am șezut și ne-am uitat la ei și Dewey Dell și Vardaman cu gura căscată și-

n mâini cu bananele-ncepute și ea numa ce răsare de după taica și se uită la noi, adicătelea să-ndrăznească el v'un bărbat. Și-atuncea văd că cutia de-o ducea ea erea unu din patifoanele alea mici. Erea, n-am ce zice, închis fain-frumos, ca un tablou, și-așa că, de fiecare dată când o să vie, comandată pân poștă, o placă nouă, și noi în casă, iarna, o s-o ascultăm, o să mă gândesc, ce rușine că Darl nu poa' să fie și el și să-i placă și lui. Da pentru el e mai bine-așa. Lumea asta nu-i lumea lui; viața asta viața lui.

„Ăștia e Cash și Jewel și Vardaman și Dewey Dell”, zice taica, arătând și ticăloșit și mândru, cu dinții ăia-ai lui și cu toate, chiar de nu se uita la noi. „V-o prezentez pe doamna Bundren”, zice el.

SFÂRȘIT

WILLIAM FAULKNER

**FA
ULT
ER**

PE
PATUL
DE
MOARTE

¹ Jewel, în englezește: bijuterie, giuvaer (N.T.)

² Nickel = monedă de 5 cenți (N. T.).

³ *Thanksgiving* = „Ziua Mulțumirii” – un fel de Zi a Recoltei – are loc, anual, în ultima duminică a lunii noiembrie.